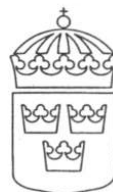

Riksdagens protokoll

1992/93:8

Fredagen den 16 oktober

Kl. 9.00 – 13.14

Protokoll
1992/93:8

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet och utrikesutskottet

Förste vice talmannen meddelade att Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp som suppleant i justitieutskottet och utrikesutskottet under Karl-Göran Biörsmarks ledighet anmält hans ersättare Lola Björkquist.

Förste vice talmannen förklarade vald till

suppleant i justitieutskottet

Lola Björkquist (fp)

suppleant i utrikesutskottet

Lola Björkquist (fp)

2 § Ledigheter

Förste vice talmannen meddelade att *Maj Britt Theorin* (s) ansökt om ledighet för FN-uppdrag under tiden den 19 oktober–den 27 november.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Sylvia Lindgren* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Maj Britt Theorin.

Förste vice talmannen meddelade att *Anne Rhenman* (nyd) ansökt om föräldraledighet under tiden den 7 december 1992–den 3 maj 1993.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Simon Liliedahl* (nyd) skulle tjänstgöra som ersättare för Anne Rhenman.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1992/93:3 till skatteutskottet
1992/93:32 bil. 1 till konstitutionsutskottet
propositionen i övrigt till bostadsutskottet

Skrivelse
1992/93:18 till näringsutskottet

4 § Allmänpolitisk debatt

(forts. från prot. 7)

Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Anf. 1 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Att i dag vara en medelålders kvinna med 30 års arbetslivserfarenhet, att vara en kvinna som har känt sig behövd på arbetet och som har haft nödvändiga arbetsuppgifter, men som nu är varslad eller uppsagd, är en alltmer vanlig situation på arbetsmarknaden. Att vara varslad eller uppsagd, att ens arbetsuppgifter helt plötsligt inte är värda någonting är en djupt kränkande situation för väldigt många kvinnor. Kvinnorna går också ofta ut i en arbetslöshet som blir mer långvarig än männens.

I mitt län – jag bor i Dalarna – där man ganska länge stod emot den nuvarande lågkonjunkturen, har arbetslösheten naturligtvis också ökat väldigt starkt för männen. I dag är ungefär 15 % av de yrkesverksamma inom stålindustrin arbetslösa, och många fler är varslade.

De arbetslösa kvinnorna talas det emellertid mycket litet om. Det blir inte stora rubriker när det sägs att något skall läggas ned, när det exempelvis rationaliseras inom kommun och landsting. Det blir inte heller stora rubriker när banker och försäkringsbolag börjar att rationalisera – det kanske bara är ett par kvinnor åt gången som måste gå. Just de här kvinnorna har emellertid en lång arbetslivserfarenhet, och de har också en mycket begränsad arbetsmarknad att gå ut på.

Antalet arbetslösa ökar väldigt starkt, inte minst när det gäller kvinnorna i vårt län. Antalet arbetslösa kommer också att stiga markant i samband med de inskränkningar som inte bara har gjorts utan som också planeras inom andra delar av den offentliga sektorn. Ett område som vi inte så ofta talar om är post- och teleområdet.

Naturligtvis kommer man också på den privata sidan, med fortsatt datorisering och förändrat kontorsnät, att minska den traditionella arbetsmarknaden för kvinnor. Jag talade tidigare om försäkringsbolagen, men bankerna är ju den stora krisbranschen.

Vad har då de arbetslösa kvinnorna att förvänta sig av en förändring som utlovas genom sänkning av skatter och satsning på företag? Inte vet jag! Jag

vet bara att mer än var sjätte av de arbetslösa är ungdomar, med övervägande antal unga kvinnor i åldrarna 16 till 24 år. När jag ser på Dalarnas arbetsmarknadskarta undrar jag hur man kan stimulera dessa unga kvinnor till en nödvändig utbildning. Hur skall man, i ett område där det inte finns någon tradition att satsa på högre utbildning, i den här situationen kunna säga till den unga kvinnan, att "om du satsar på en ökad infrastruktur, dvs. utbildning, kommer du att klara dig bra i framtiden"?

Den låga konjunkturen drabbar även andra områden, som detaljhandeln. Inom dessa områden finns dess värre också väldigt många deltidsarbetande kvinnor som nu är arbetslösa. Jag har talat med Handels representanter om detta, som säger att det här är ett stort bekymmer. De arbetslösa kvinnorna är dessutom starkt knutna till det lokala området och har svårt att tänka sig att pendla.

I våra områden med tung verkstadsindustri, t.ex. Ludvika, Smedjebacken, Avesta och Borlänge – kanske har Borlänge en vidare arbetsmarknad, men de tre tidigare nämnda kommunerna har det sannerligen inte – visar det sig i denna lågkonjunktur, att när antalet arbetstillfällen minskar för männen så får också kvinnorna ta del av detta förhållande på ett negativt sätt.

Varslen ökar och antalet arbetslösa kvinnor ökar. Vad säger man då till dem? I morse hörde jag någonting ganska skrämmande när det gäller beredskapsarbeten, nämligen att man i dag använder denna typ av arbeten som ett instrument för att dölja behovet av fasta arbeten. Jag har inte hunnit undersöka saken närmare, men jag skall göra det.

I diskussioner med borgerliga företrädare, på Jungfrumässan i Falun senast, om kvinnors arbetsvillkor har jag fått höra att vårdnadsbidrag eller möjligheten att öppna eget företag skall lösa de flesta problem. För vem, undrar jag då. Gäller detta för kvinnor med 30 års yrkeserfarenhet, men i fel bransch, eller gäller detta för unga kvinnor utan utbildning och utan god ekonomisk bakgrund?

Anf. 2 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! I den ekonomiska situation som vi befinner oss i gäller det att finna lösningar som ökar svensk produktivitet, lösningar som ger mer produktion med mindre resurser insatta.

Nobelpristagaren i ekonomi, Gary S Becker, hävdar att ekonomiska incitament är det som driver människor till ytterligare insatser. Med en förbättrad jämställdhet finns det i så fall ekonomiska vinster att göra i samhället. Även om den generella standard- och löneutjämnningen drivits långt här i landet jämfört med i många andra länder – så långt att Sverige enligt nobelpristagaren har förstört tillväxtincitamenten – har kvinnor fortfarande lägre lön än män.

Detta förhållande kan knappast beläggas med att kvinnor har sämre kunskaper – tvärtom har svenska flickor högre betyg i alla ämnen utom i fysik och i idrott. De har högre genomströmningstakt och högre examensfrekvens vid universiteten, men de innehar endast 6 % av professorstjänsterna. Relativt sett är kvinnor ofta billig arbetskraft. Hur absurt det än kan låta kan detta bli en tillgång i den nya arbetsmarknadssituation som vi nu går in i.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Om vi i stället utgår från det som de flesta av oss betraktar som en normal arbetsmarknadssituation, är det från min utgångspunkt tre saker som utgör förutsättningen för jämställdhet på arbetsmarknaden:

1. Samma utbildningsmöjligheter för män och kvinnor.
2. Könneutral arbetsvärdering – som vi har fått in i vår lag via EG.
3. Jämnare arbetsfördelning i hemmen. Utan det får kvinnor i gemen aldrig den tid arbetsmarknaden kräver när det gäller högkvalificerade jobb. Även här har Sverige följt EG och tillsatt en grupp som skall studera hur man får män att göra mer i hemmet och i sin familj, bl.a. genom att i större utsträckning sköta sina små barn.

Man skall också komma ihåg att familjeansvaret inte bara handlar om de första småbarnsåren. I Sverige har familjediskussionen nästan bara handlat om vården av små barn, men även äldre barn behöver omsorg, fast av annat slag, för att kunna utvecklas till trygga, kapabla vuxna, i en värld som sannolikt blir mycket hårdare än den som här närvarande generationer har mött.

Det är bra att vi har en jämställdhetsminister som tar frågorna på allvar och som inser vårt offensiva läge på detta område, i synnerhet i förhållande till EG.

Samtidigt skall man inte tro att jämställdhet är så enkelt som samma jobb, samma inkomst, samma liv. Jämställdhet är mer av lika möjligheter, samma chanser att välja samma jobb och samma liv, men det handlar också om att vara respekterad av sin familj och som människa i samhället som helhet – helt oavsett vilket kön man har råkat födas till eller vilket liv man har valt. Det går att vara jämställd utan att ha exakt samma förvärvsinkomst som sin partner.

Civilrätten är också en viktig del av jämställdhetslagstiftningen. Det inser många kvinnor som förlorade pensionsrättigheter när riksdagen för cirka tio år sedan fråntog kvinnan giftorätten i familjens pensionsförsäkring.

Det ligger nära till hands att tro att alla partier i vår riksdag har samma genuina intresse av att driva på utvecklingen mot ett samhälle där män och kvinnor har samma möjligheter. Det tror jag också att debattörerna i denna debatt har. Jag ifrågasätter inte den politiska viljan, men jag beklagar det starka fackliga inflytandet över den socialdemokratiska politiken.

Det var sorgligt, om än inte förvånande, att i tisdags konstatera att socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet satte fackets intressen framför kvinnornas. Ställningstagandet gällde huruvida man skulle överväga ytterligare formella åtgärder mot arbetsmarknadsparter som inte lever upp till lagens minimikrav. De borgerliga partierna är här beredda att driva på parterna och använda skärpta lagliga medel om parterna inte lever upp till kraven, medan socialdemokraterna helt hänvisade till parterna. I valet mellan kvinnornas intressen och parternas valde man fackets – ett upplysande beslut för de kvinnor som vill skynda på utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle.

När den nya jämställdhetslagen antogs våren 1991 tog vi från moderathåll upp den fråga som nu på sistone fått förnyad aktualitet, nämligen hur man kommer åt sexuella trakasserier inom utbildningsväsendet. Jämställdhetsla-

gen berör endast förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare, medan sexuella trakasserier på universiteten inte sorterar under detta. Enligt de undersökningar som gjorts är sådana trakasserier ett påtagligt problem.

Om något är en jämställdhetsfråga så är det rätten att få sina kunskaper provade på lika villkor, dvs. att ha samma möjligheter och samma rätt till utbildning. När vi moderater tog upp detta i arbetsmarknadsutskottet våren 1991 hänvisade man till brottsbalken och sade att det inte går att komma till rätta med problemen inom jämställdhetslagen. Att brottsbalken inte riktigt tycks räcka för att i praktiken förhindra dessa missförhållanden är tydligt. Att lagstiftningsvägen komma åt problemen tycks besvärligt; mycket handlar om attitydförändringar, som inom så många andra delar av jämställdhetsområdet. Nu har man åtminstone på Stockholms universitet börjat ta itu med problemen.

Så är det inom många delar av jämställdhetspolitiken: även om lagen är en hjälp, och skall vara en hjälp, handlar det ytterst för kvinnor om att själva tillägna sig inflytande och makt. Historien är inte precis späckad med grupper som tilldelats sina rättigheter eller framgångar, utan snarare finner man i historien otaliga exempel på grupper som tröttnat på sin situation och som därför kämpat sig till rättigheter, makt och inflytande. Det är det svenska kvinnorna nu är i färd med att göra. Det är vår uppgift att genom könsneutrala regelverk i möjligaste mån stödja denna process.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m) och Johan Brohult (nyd).

Anf. 3 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Som vanligt drunknar jämställdhetsfrågorna i andra frågor. I dag döljs jämställdhetsdebatten under rubriken arbetsmarknadspolitik. Men jämställdhetsfrågorna är mycket vidare än så. De rör hela livet, från vaggan till graven, vare sig vi finns ute på arbetsmarknaden, i utbildning eller i den privata sfären.

Sätten att marginalisera kvinno- och jämställdhetsfrågorna är många. Inom universitetsvärlden används begreppet jämställdhetspoliser om dem som arbetar för jämställdhet mellan män och kvinnor. Sydsvenskans sportchef skriver att svenska idrottstjejer springer och ler och är för tunga i baken. Det finns kvinnliga präster vars möjligheter att predika i kyrkan är starkt begränsade, och de är hänvisade till kontorsarbete etc. Min egen dotterson på fem år har på dagis lärt sig ramsan "Pojkar är bäst, flickor luktar ruttet fläsk" – fast hans systrar är ju undantagna.

Det här är saker som är svåra att komma åt. Det handlar om attityder som grundläggs tidigt och som tar sig uttryck i användningen av såväl talspråk som kroppsspråk och handling.

Folkpartiets kvinnoförbund antog i våras ett kvinnopolitiskt program – ett jämställdhetens ABC – där vi bl.a. tar upp att förskolepersonalen och lärarna har ett ansvar för att skapa attityder för ett mer jämställt samhälle och ömsesidig respekt mellan pojkar och flickor, män och kvinnor. Vi anser att skolorna måste aktiveras att bedriva jämställdhetsprojekt med eleverna och att det avsätts särskilda projektpengar för detta.

Det handlar också om att uppmärksamma föräldrarna på att pojkar och

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

flickor behandlas olika. Dessa frågor behöver tas upp i föräldrautbildningen i ökad utsträckning.

En annan fråga som jag vill ta upp i det här sammanhanget är den ekonomiska krisen och hur krispaketen slår i olika grupper i samhället. Både kvinnor och män måste naturligtvis ta sin andel av ansvaret för att lösa krisen, men bördorna måste fördelas rättvist. När nu krispaketets propositioner kommer anser vi att de måste innehålla konsekvensanalyser för olika grupper i samhället, inkl. kvinnorna, så att var och en ser hur åtgärderna slår i olika grupper.

I vårt kvinnopolitiska program skriver vi: "FPK anser att politiska beslut, som har ekonomisk innebörd, bör innehålla en särskild konsekvensanalys avseende effekterna för kvinnor. Analysen skall redovisas offentligt."

Den tredje frågan jag vill beröra är den jämställdhetsrörelse som är på gång på grund av valresultatet förra hösten, då andelen kvinnor i riksdagen minskade, men också i en del andra politiska församlingar. Detta ledde till en vrede, som sedan har utmynnat i skapande av nätverk, aktivering av det kvinnoparti som redan fanns och tankar på ett nytt kvinnoparti. Det är en hälsosam reaktion, som inrymmer krav på ökat samarbete mellan kvinnor över partigränserna.

Låt mig säga att jag inte tror att skapande av ett kvinnoparti är den bästa modellen. Jag tror att det är mycket bättre att jämställdhetsarbetet får en mer framskjuten plats i de partier vi har. Det finns ju förenande och åtskiljande frågor i kvinno- och jämställdhetspolitiken. Forskningspolitiken, frågor om kvinnors hälsa, kvinnovåld är exempel på områden där vi har i stort sett gemensam syn, men det finns andra områden där vi skiljer oss åt. Jag tänker på familjepolitiken, som är en fråga där vi har olika åsikter i den borgerliga gruppen. Jag tänker på lagstiftning om rätten till barnomsorg, som mitt parti företräder, och om vårdnadsbidrag kontra barnkonto. Det har på sistone varit väldigt tyst från oppositionen. Vad Ny demokrati tycker i familjepolitiken över huvud taget är jag inte heller klar över, men kanske Johan Brohult har något att säga på den punkten.

EG och jämställdheten har diskuterats tidigare under den allmänpolitiska debatten, men jag vill aktualisera frågan igen. Hotbilder har målats upp om att kvinnorna skulle trängas tillbaka till hemmen igen. Men hur förklarar avsändarna av hotbilderna då det faktum att danska kvinnor under den tid Danmark har varit med i EG har fått en mycket framskjuten plats på arbetsmarknaden? De ligger i dag nästan på Sveriges nivå. Danmark har 78 % och vi har 81 % av kvinnorna ute i förvärvsarbete.

När man väger för- och nackdelar med ett inträde mot varandra och ser det ur ett kvinnoperspektiv överväger fördelarna – det är min övertygelse. Kvinnors valfrihet när det gäller hemarbete och yrkesliv främjas av att ett land har en god ekonomi, och för att vi skall få en positiv utveckling i Sverige fordras det att vi finns med i den gemensamma marknaden, inte står utanför den.

Anf. 4 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Varför har kvinnor inget eller mycket litet förtroende för politiker? När Aftonbladet under sparpaketsuppgörelsen gjorde en enkätun-

dersökning om det fick alla våra partiledare låga siffror. Nästan hälften av kvinnorna vill inte ha någon uppfattning alls om politikerna.

I dagens ekonomiska diskussion förs förhandlingarna på en sådan nivå att kvinnor inte känner igen sig. Det är mycket olyckligt eftersom förslagen i allra högsta grad berör kvinnor. Sparpaketen diskuteras i termer av valuta-spekulationer, marginalräntor, transfereringar och skatteväxlingar. Men vad blir det för effekter av allt det här i det praktiska livet? Det har gjorts beräkningar som visar hur besparingarna drabbar kvinnor respektive män. Vi måste få veta hur de har utfallit. Jag har just i dag ställt en fråga om det till jämställdhetsministern. Jag tycker att det är viktigt att få klara siffror om detta.

Den fördelningsgrupp som finns på finansdepartementet har nu en mycket viktigt uppgift när det gäller att förklara hur nödvändiga krisåtgärderna är och att belysa att alla måste vara med och betala. Ännu har jag inte sett något av dess arbete.

Vi kan nu i stället läsa olika rapporter från framstående ekonomer som drar olika slutsatser, och det är mycket förvirrande. LO:s rapport visar att eftersom man nu minskar den inhemska köpkraften genom att göra det dyrare för alla att äta, bo och leva så tar man bort en stor del av företagens möjligheter att sälja. Och depressionen blir ännu värre.

Andra rapporter säger att kostnadsnivåerna till varje pris måste sänkas, och en del förordar devalvering. Ingvar Carlsson tror att man kan beställa ett ekonomiskt geni som kommer med nya teorier och därmed klarar Sverige ur den kris som den under 80-talet förda socialdemokratiska politiken har försatt oss i. Den enda hållfasta ekonomiska politiken är en praktisk, sund ekonomi med vinstresultat som mål och utan spekulationer med vare sig pengar eller fastigheter. Här behövs det fler kvinnliga ekonomer – det är jag helt övertygad om – så att vi får de kvinnliga värderingarna med i beräkningarna från början.

För att vi skall kunna ha en bra välfärd med god barnomsorg, bra utbildning, säker sjukvård och en trygg äldreomsorg måste räntorna enligt min uppfattning ned. Detta hör ihop. Därför måste vi tillsammans bidra med ökade skatter och minskade förmåner. Men det får inte ensidigt vara kvinnans trygghet och rättigheter som offras.

Herr talman! Lönediskussionerna är i full gång. Marknadens avtalsparter måste ta sitt ansvar och snabbt träffa avtal. Det har stor betydelse för svensk trovärdighet.

Under senare delen av 80-talet har löneskillnaderna mellan män och kvinnor ökat. I går kunde vi på Ekot höra vilka enorma löneskillnader som finns, inte minst inom sjukvården. Läkare har fem till sju gånger mer betalt än övrig sjukvårdspersonal. Och naturligtvis skall de ha mer betalt eftersom de har större ansvar, studieskulder etc., men det kan inte vara rimligt med sådana enorma skillnader. Och det är bara ett exempel.

Under den intensivaste delen av högkonjunkturen var det inte låginkomsttagarna som fick de största lönepåslagen, utan de som redan hade höga löner fick ännu högre löner. Det är häpnadsväckande. Men slutsatsen av den utvecklingen måste bli att nu när vi har lågkonjunktur så måste de med låga inkomster få påslagen, om det nu över huvud taget finns några utrymmen

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

för lönepåslag. Det krav vi nu måste ställa på arbetsmarknadens parter är att det är låginkomsttagarna som skall ha de ev. löneökningar som det finns utrymme för.

Herr talman! Vi läser dagligen om överfall, våldtäkter, rån och slagsmål. Respekten för människors liv och människors egendom minskar. Det behövs på flera områden skärpningar i svensk lagstiftning för att återvinna respekten. När lösningen ligger i att kvinnor skall få livvakt för att känna sig säkra har det gått för långt, tycker jag. Vi centerkvinnor anser att det måste vara en absolut sista utväg. Naturligtvis är det gärningsmännen som måste få sin integritet minskad – det är i huvudsak de som måste bevakas.

Arbetsituationen i vårt land är mycket tuff. Det är nu viktigt att vi åstadkommer fler arbetsplatser, inte minst för kvinnor. Regering och riksdag måste fortsätta att vidta kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten. Arbetslinjen måste gälla. Det är viktigt, inte minst för kvinnorna.

Anf. 5 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ger nu Johan Brohult replik på Barbro Westerholms anförande, efter som Johan Brohult var apostroferad i det anförandet.

Anf. 6 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar talmannen för detta. Det konstaterades att jag var ett borderline-fall – det var tveksamt om jag skulle kunna få en replik. Det kanske är det faktum att det är så många kvinnor och så få män här som gör mig till detta borderline-fall.

Barbro Westerholm frågade mig var Ny demokrati står då det gäller de här viktiga kvinnofrågorna. En del av svaret gav jag då jag instämde i Charlotte Cederschiölds anförande.

Vi har i vårt parti tyvärr försummat kvinnofrågorna, vilket bl.a. har fått till resultat att vi befinner oss på jumboplats när det gäller antalet kvinnor i förhållande till antalet män. Detta är någonting som vi får ta tag i.

Det är då viktigt att framhålla att vi verkligen stöder allt som kan bidra till kvinnofrid. Vi har absolut ingen annan uppfattning än den som här har kommit till uttryck om det.

I detta sammanhang kanske jag får framhålla att det från en del partikamrater har kommit en del osolidariska förslag om bordellhus och liknande. Jag har i alla fall som partiets representant i socialutskottet starkt tagit avstånd från sådana tankar.

Anf. 7 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Det finns en växande kvinnovrede i vårt land, och det är egentligen inte så märkligt. Den politik som nu präglar samhällsutvecklingen har haft och har sin udd riktad mot just kvinnor. Precis som Charlotte Cederschiöld sade tar nu många kvinnor saken i egna händer; de förstår vad kvinnoförbunden länge har förstått, nämligen att ingen frivilligt lämnar ifrån sig makten – den måste man ta.

Nu höjs allt fler röster från kvinnor utanför riksdagen och utanför de etablerade partierna för att vi kvinnor i riksdagen skall gå samman och försvara de positioner som kvinnorna i Sverige har uppnått. I förra veckan ställde

Maria-Pia Boethius en berättigad fråga om det i en artikel i Dagens Nyheter. Därför vill jag ägna de minuter som jag har till mitt förfogande åt att fråga er andra som är med i den här omgången av debatten om ni är intresserade av ett samarbete över partigränserna. När våra manliga partiledare nu har lyckats med uppgörelser vore det väl konstigt om inte vi på samma sätt skulle kunna värna kvinnorna. Eller?

Då tänker jag främst på de grundläggande, viktiga kvinnofrågorna. För oss s-kvinnor är det kvinnornas egna arbete som är grunden för jämställdhet. Med det egna arbetet följer den egna inkomsten, oberoendet och friheten. Och visst har vi lyckats i Sverige. 84 % av kvinnorna mellan 16 och 64 år har ett eget arbete. Ett av problemen är den låga lönen. Var tredje kvinna tjänar mindre än 10 000 kr i månaden; det gör bara var tionde man. Inom alla yrkesgrupper och i samtliga tre stora fackliga organisationer ligger kvinnor betydligt lägre i lön än sina manliga kolleger.

Karin Starrin framhöll vikten av att satsa på de lågavlönade. Jag vet att man i arbetsmarknadsutskottet nu har enats om en skrivning som innebär att satsningen på att minska löneklyftorna är den stora jämställdhetsfrågan under 90-talet. Så långt var man enig. Men när det gällde frågan hur man skall gå vidare skilde man sig åt.

Jag vill gärna fråga varför de borgerliga partierna inte fullföljer den här linjen och ställer upp på tanken att återinföra den solidariska lönepolitiken. Det var ju under tider med solidarisk lönepolitik, ungefär fram till 1985, som klyftan mellan låg- och högavlönade minskade och därmed också mellan kvinnors och mäns löner. Från 1985, när principen om den solidariska lönepolitiken mer eller mindre slogs sönder till förmån för individuella lokala förhandlingar förbundsvis, började löneklyftorna öka igen.

Visst borde vi kvinnor här i riksdagen kunna ena oss om att löneskillnaderna är en stor fråga och att vi måste satsa på de lågavlönade och därmed stötta upp fackföreningsrörelsen, som nu kämpar för just det. Då får vi också sätta den solidariska lönepolitiken i centrum.

57,4 % av kvinnorna arbetar inom offentlig sektor. De behövs där därför att vård och omsorg av barn och gamla alltid måste utföras. Organiserar vi det inte tillsammans görs det på ett annat vis, och det betyder att vi kvinnor gör det privat. Vi lämnar inte barnen och de gamla på gatan.

Genom statens indragningar av statsbidrag till kommunerna hotas nu vården och omsorgen. Det kan vi höra på radio och läsa om i tidningarna. Därmed hotas kvinnornas trygghet när de jobbar och många kvinnojobb – lärare, vårdpersonal, lokalvårdare, undersköterskor, osv. Nog borde väl vi kvinnor här i riksdagen kunna gå samman om kravet att kommunerna måste få sina statsbidrag så att våra barn och gamla får sin vård och så att kvinnorna kan känna trygghet i sina jobb?

Det har bildats ännu ett nätverk för kvinnor. Det består av ensamstående kvinnor som inte får vanligt underhåll från papporna till sina barn. De har hittills fått ett generellt bidragsförskott. Nu har det i en departementspromemoria föreslagits att detta skall göras om och att bidragsförskotten skall inkomstprövas. Det är inte bra, tycker vi s-kvinnor. Det medför att man frångår den generella välfärdens princip, och det gör att många kvinnor fastnar i fattighedsfällan, dvs. att det inte lönar sig att höja sin lön.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Det nya nätverket väntar sig också att vi kvinnor i riksdagen stöder dem i deras kamp mot en försämring. Kan vi här gå samman och hjälpa dem?

Ytterligare en stor fråga för många kvinnor är pensionerna. Bara 20 % av de nyblivna pensionärerna har 30 arbetsår. Medelpoängen för kvinnor är 2,84 och för män 4,13. En pensionsberedning arbetar med dessa frågor, och vi vet ännu inte vilket resultat den kommer till.

Är vi beredda att samarbeta i den frågan för att skapa ett rättvisare system som gynnar just kvinnor?

Precis som Karin Starrin sade är det viktigt att få veta hur krisuppgörelsen slår för olika personer. Det är klart att de fattiga kvinnorna drabbas av den uppgörelse som våra partier har gått samman om. Hur mycket de drabbas råder det delade meningar om. LO hävdar exempelvis att en ensamstående kvinna med ett barn och en inkomst på 133 000 kr kommer att förlora drygt 6 000 kr nästa år. Det är oerhört viktigt för oss att få det här klarlagt. Jag håller med Karin Starrin om att det bara är regeringen som kan ge oss ett officiellt besked på den punkten. Vi kan inte acceptera förslaget från invandrarministern – som också har hand om jämställdhetsfrågorna –, nämligen en uträkning på hushållsbasis. Om man anser att kvinnor och män är självständiga individer, skall det även gälla här. Jag tycker att vi skall gå samman.

Anf. 8 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Mot bakgrund av det som Margareta Winberg framförde är det förvånande att Socialdemokraterna inte ställde några särskilda krav på kommunbidrag i krisuppgörelsen.

Jag har emellertid begärt ordet framför allt för att svara på Margareta Winbergs fråga om huruvida de andra kvinnoförbunden vill samarbeta. Det har vi visat att vi vill. Men det gäller vissa frågor. Ett bra exempel är det ämne som Johan Brohult tog upp. Horribla förslag om bordeller skall man från kvinnohåll motarbeta så mycket det går. Vi får tydligen också hjälp inifrån Ny demokrati. Våldsfrågor är det också bra att samarbeta om.

Det finns dock ideologiska skillnader mellan Moderata samlingspartiet och Socialdemokraterna, oavsett om det är kvinnor eller män som debatterar. Över de ideologiska skiljelinjerna kommer vi inte att samarbeta.

Vi Moderater tycker att utbildningsinvestering skall löna sig för både män och kvinnor. Det skall löna sig att vara duktig i jobbet och sträva framåt. Om samhället inte utformas på det sättet kommer den ekonomiska utvecklingen inte att bli gynnsam. Det kommer att drabba de svagaste grupperna, som tyvärr för närvarande utgörs av kvinnor.

Vi kommer således inte att arbeta över de ideologiska skiljelinjerna. Vi stöder inte heller den standpunkt som Socialdemokraterna har intagit när det gäller att sätta fackens intresse framför kvinnornas. I det valet håller vi på kvinnornas intressen.

Anf. 9 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag måste rätta Charlotte Cederschiöld på en punkt. Hon sade att vi inte har ställt några krav på kommunbidraget. Charlotte Cederschiöld vet nog, likaväl som jag, att dessa 7,5 miljarder i statsbidrag till kom-

munerna var under diskussion. Man diskuterade också den ytterligare in-
dragning på 10 miljarder som den borgerliga regeringen har aviserat. Efter-
som de borgerliga partierna i regeringen inte ville göra något åt detta,
släppte man det. Därför ställde jag min fråga. Det är av ett vitalt kvinnoin-
tresse att kommunerna får dessa pengar.

Behovet i den kommunala sektorn kommer att öka med 2 % fr.o.m. nästa
år. Volymen minskar med 2 % nästa år. Det är första gången på decennier
som volymen minskar. Det betyder att service, vård och omsorg kommer att
reduceras. Det betyder också att många kvinnor mister sina jobb. Kommu-
nerna behöver dessa pengar. Det ville vi åstadkomma i förhandlingarna,
men det gick inte de borgerliga partierna med på.

Charlotte Cederschiöld säger också att det skall löna sig att vara duktig på
jobbet. Visst skall det göra det. Jag vet att många sjukvårdsbiträden, lokal-
vårdare m.fl. gör sitt yttersta och är mycket duktiga. Som tack får de nu se
att löneklyftorna mellan de låg- och högavlönade ökar ytterligare. Jag frågar
därför om Charlotte Cederschiöld är beredd att gå samman med oss andra
och satsa på de lågavlönade, som i det här fallet är kvinnorna.

Anf. 10 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Vi känner igen bidragslinjen och talet om att behoven ökar.
Visst är det så att behoven ökar. I dessa frågor, liksom i alla andra frågor,
är man dock tvungen att koppla möjligheterna till resurserna. Mot behoven
måste vi ställa de finansieringsmöjligheter vi har. Det går inte att bara tala
om behoven. Finansieringen är en viktig del.

Jag tror att det är ganska svårt för oss att nu här i kammaren föra en debatt
om krisuppgörelsen. Vi skulle säkert kunna sätta oss ner och göra ändringar,
men det skulle inte hjälpa så mycket. Vi får nog lämna den debatten.

Jag tror att vi har mycket likartade uppfattningar när det gäller sjukvårds-
biträdenas möjligheter till löneutveckling. Det duktiga sjukvårdsbiträdet
borde få högre lön. Vi vill ha mer av individuell lönesättning och mindre av
kollektiv lönesättning. Jag tycker att det mycket duktiga sjukvårdsbiträdet
skall ha bättre betalt än en kollega som kanske är mindre duktig.

Anf. 11 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Nu säger Charlotte Cederschiöld att hon vill lämna debatten
om krisuppgörelsen, men det var hon själv som tog upp den. Det var därför
jag påpekade att hon hade fel.

Jag konstaterar att hon inte är intresserad av någon debatt om de lågavlö-
nade, utan här gäller det individuella lönesättningar. Vi har erfarenheter
från år 1985 och framåt som säger att individuell lönesättning inte gynnar
kvinnor och de lågavlönade.

Förste vice talmannen anmälde att Charlotte Cederschiöld anhållit att till
protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker också att yrken inom vård och omsorg och social-
tjänst är gravt undervärderade i lönekuvertet. Det har varit så alltsedan

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

1800-talet, då Florence Nightingale bröt väg. Man behöver göra något åt denna orättvisa. Politiker skall inte lägga sig i avtalsförhandlingar. Detta får därför stå som en meningsyttring.

Likalönsprincipen måste gälla. Det finns stora orättvisor i olika yrken mellan män och kvinnor.

Om man skall gå ifrån krispaketets besparingskrav tycker jag att man har en skyldighet att komma med alternativa förslag. Vi har en regering som har kommit överens om ett krispaket. Jag har efterlyst konsekvensbeskrivningar så att vi i den framtida politiska verksamheten kan mildra åtgärderna något. Man måste då veta varifrån man skall ta pengarna. Just nu är det ganska tomt i kassan.

Jag sitter med i arbetsgruppen som arbetar med pensionerna. Utredningen syftar till att utjämna de orättvisor som finns i dagens system och att skapa ett system som bygger på livsinkomst där obetalt arbete kan inräknas. Delning av pensionspoäng skall vara en frivillig möjlighet. Det motsätter sig dock Margreta Winbergs parti. Jag undrar vad ni har för skäl. Om man i ett parförhållande vill räkna pensionspoängen som en gemensam tillgång och dela på den, tycker vi att det skall vara möjligt. Det bidrar till jämställdheten.

Anf. 13 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Barbro Westerholm hävdar vårdpersonalens intressen. Den är lågt betald och undervärderad. Barbro Westerholm säger också att vi inte skall lägga oss i avtalsförhandlingarna. Jag vet det. Vad som behövs är emellertid en stark opinion, som kan bidra till att de fackliga organisationerna får igenom sina krav på satsningar på de lågavlönade. Det är därför viktigt att vi här i riksdagen kommer med meningsyttringar. Jag förstår att vi har stöd av Folkpartiet och Centern.

Hur är det egentligen med den solidariska lönepolitikens princip? Det är en sak att säga att man stöttar de lågavlönade, men sedan måste man ta konsekvenserna av det. Hur ser Barbro Westerholm och Folkpartiets kvinnoförbund på den solidariska lönepolitiken?

Jag kan konstatera att Centern, Folkpartiet och vi socialdemokrater är överens om att det behövs konsekvensbeskrivningar av krispaketet. Jag menar inte att det skall leda till att uppgörelsen görs om eller bryts upp. Det är dock viktigt att inför framtiden veta hur sådana här uppgörelser slår för olika individer i en familj.

Anf. 14 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! För att återknytta till frågan om samarbete över partigränserna kanske det vore klokt av oss att fundera över var framtida besparingar bör göras för att mildra konsekvenserna för kvinnorna.

Jag tycker att man skall värderas efter insats i lönepolitiken. Jag kan inte se att det finns några uppgifter som är viktigare än att vårda och ta ansvar för andra människors liv och hälsa. Därför tycker jag att vårdpersonalens arbete är undervärderat. Det ligger vid sidan av frågan om den solidariska lönepolitiken.

Vi arbetar nu med morgondagens pensionssystem. Vi ser att systemet slår

orättvist för dem som pensioneras enligt dagens system. Lågavlönade kvinnor som har arbetat sedan tonåren kan t.ex. ha betalat in betydligt mera i pension än vad de får ut, jämfört med de högavlönade som har varit ute på arbetsmarkanden under kortare tid. Jag tycker att vi kvinnor över partigränserna bör återkomma till denna fråga för att se vad vi kan göra för den berörda kvinnogruppen.

Anf. 15 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det sista Barbro Westerholm sade i sin replik tycker jag är bra. Jag håller med om att vi behöver gå samman och diskutera det problemet.

Däremot delar jag inte uppfattningen om delning av pensionspoäng. Jag har litet svårt att se vad det har med jämställdheten att göra. Vi får ändå hoppas att vi i framtiden skall kunna räkna varje individ i en familj som en person, och att varje individ har sin lön och så småningom sin pension.

Barbro Westerholm säger att vi skall värdera arbetet inom vård och omsorg. Men det är ju inte vi som förhandlar, och vi vet vilka värderingar de som förhandlar har. Nu har vi lyckligtvis kunnat se att de fackliga organisationerna vill satsa på de lågavlönade. De börjar nu kanske inse att arbete med människor har stor betydelse och är värt mycket mera än vad man har tyckt tidigare. Det är där den solidariska lönepolitiken kommer in. Därför har jag mycket svårt att förstå motståndet mot att acceptera den.

Förste vice talmannen anmälde att Barbro Westerholm anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Jag välkomnar verkligen Margareta Winbergs vilja att samarbeta mer över partigränserna. Jag tycker att det är värt att notera att denna vilja är mycket större nu när Socialdemokraterna sitter i opposition än den var tidigare. Vi har tidigare gjort några sporadiska försök att samarbeta i vissa gemensamma frågeställningar. Vi lyckades i de fåtal frågor där vi var överens över partigränserna. Nu kanske vi kommer att få se flera resultat, eftersom Socialdemokraterna har en helt annan vilja till samarbete.

Jag håller med om att vi måste sträva efter att det egna arbetet skall vara en självklarhet för kvinnor. Den egna inkomsten måste gälla, så att man kan försörja sig själv.

Vi måste få en mer rättvis lönesättning. Vi kan inte acceptera de löneskillnader som finns i dag. Hur skall vi gå till väga med det arbetet? Jo, det gäller naturligtvis att driva den opinionen och påverka de avtalsparter som skall förhandla.

Varför är det så självklart att säga att kvinnorna inte skall vara med och förhandla? Vi måste naturligtvis också våga ta upp den kampen och se till att kvinnor sitter med i de beslutande instanserna i fackförbunden. Det måste också vara en gemensam målsättning för oss.

Det skall vara individuell lönesättning efter prestation. Ett rättvist lönetänkande måste naturligtvis ligga i botten även i ett sådant system.

I våras förde vi en diskussion om kommunernas statsbidrag. Vi måste tole-

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

rera och acceptera en indragning för att klara den svenska ekonomin. Dessa pengar finns egentligen inte. Kommunerna får stora delar av statsbidraget efter gjorda insatser.

Margareta Winberg talade om rättvisa pensioner. Vi centerkvinnor säger att vi skall ha rättvisa pensioner. Nu utreder man ett nytt pensionssystem. Det är viktigt att det kommer att finnas en rejäl grundpension i botten. I annat fall kommer kvinnorna att få låga pensioner även i fortsättningen.

Anf. 17 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Först till detta med kommunbidraget – det statliga bidraget till kommunerna. Det är konstigt att det inte finns andra sektorer som man kan spara på, och det är konstigt att det alltid är för de områden där kvinnor arbetar som man hävdar att vi skall dra in. Det betyder ytterligare frivilligarbete.

Man skulle kunna roa sig med att tänka hur det skulle se ut om männen arbetade lika mycket frivilligt som kvinnorna gör – släckte bränder om de hade lust, lagade vägar, byggde dagis osv. Men det är det aldrig fråga om, utan det är alltid på de områden där kvinnor arbetar som vi skall ha ytterligare frivilligt arbete. Det är en mycket konstig logik, tycker jag.

Ingen av de andra partiernas representanter har svarat på frågan om bidragsförskottet, Karin Starrin. Då vill jag fråga: Hur ställer sig Karin Starrin till det förslag som nu cirkulerar, att man skall inkomstpröva bidragsförskottet? Kan Karin Starrin tänka sig att kämpa emot det förslaget, för att på det här området behålla den generella välfärdspolitik?

Sedan säger Karin Starrin att vi måste vara med och förhandla. Det bestämmer ju inte vi här i riksdagen. Vi arbetar mycket ihop med de fackligt verksamma kvinnorna för att stötta och uppmuntra dem, så att de skall våga ta steget upp och bli förhandlare. Men vad de behöver är ju opinionsstöd för att de skall våga satsa på de lågavlönade.

Under den tid då vi hade solidarisk lönepolitik visade det sig att klyftan mellan hög- och lågavlönade minskade. När man övergav den principen, ökade återigen klyftorna. Vill man minska löneklyftorna, så finns det alltså ett instrument. Jag begriper inte varför inte ni i de borgerliga kvinnoförbunden vill använda det instrumentet – om ni nu värnar om de lågavlönade kvinnorna.

Anf. 18 KARIN STARRIN (c) replik:

Herr talman! Som svar till till Margareta Winberg vill jag betona att vi tror på kvinnorna. Vi tror på deras egna möjligheter och egna sätt att visa att man är duktig i sitt arbete, så att man är berättigad till en riktig, skälig lönenivå.

Det är också viktigt att man håller ihop med ett ökat engagemang i de här frågorna. Jag anser att det är passiviserande att tycka att en rättvis lönepolitik bara skall gå ut på att man tittar i en lönetabell och läser av att det och det arbetet skall ge den och den inkomsten. Jag tror på kvinnorna, men jag tycker att vi nu kan göra viktiga insatser genom att trycka på inför avtalsmarknadens parter och verkligen få ökad förståelse för våra krav. Och jag tycker att vi är på god väg därvidlag.

Margareta Winberg kom in på en ny fråga – hur vi ställer oss till bidrags-

förskotten. Från centerkvinnorna har vi i remissomgången svarat att det är oerhört viktigt att vi hittar ett system som ger mer tid för barnen och föräldrarna – i det här fallet så att barnen skall få mer tid med både pappan och mamman. Vi tycker inte att man hittar det systemet genom att enbart inkomstpröva bidragsförskotten, och sedan kanske låta detta gå ut över bostadsbidragen. Jag tror att Margareta Winberg och jag hyser samma stora skepsis inför det här förslaget som vi har sett i dagsläget. Vi önskar ett mer utvecklat förslag i den frågan.

När det gäller statsbidragsstödet tycker jag att det är mycket viktigt att alla parter känner ansvar. Det går inte bara, för att vi är kvinnor och för att den största kvinnliga arbetsmarknaden har varit inom offentlig sektor – och inom kommunsektorn – att tro att det går att hitta finansieringar genom statsbidraget. Vi måste se på alternativa vägar. Och det som är viktigt när det gäller kommunernas uppgifter är ju de servicetjänster som hela tiden måste utföras åt kommuninvånarna. Man kan hitta olika vägar att få dessa servicetjänster utförda. Det behöver inte bara ske i kommunal regi.

Anf. 19 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Till det senast anförda vill jag säga att jag vet att det kan ske i annan regi. Men pengarna vill ju ändå de ha som utför tjänsterna. Det handlar egentligen inte om en privatisering av verksamheter, utan det handlar om en privatisering av våra skattepengar. Vi lämnar ifrån oss bidraget till aktiebolag, handelsbolag och allt vad det är, men vi tappar insynen och inflytandet.

Det är ju också så, att det inte blir någon besparing på 7,5 miljarder. De ca 35 000 kvinnor som 1993 drabbas av den här åtgärden och blir arbetslösa – de ställs naturligtvis inte på gatan, utan de måste ha sin försörjning. Och den försörjningen får de ur arbetsmarknadsfonden. Där finns det inte heller pengar, utan vi måste låna till den utgiften. Då är man inne i en rundgång som kanske inte är så bra.

Karin Starrin säger att vi tror på kvinnorna – och utifrån det skall kvinnorna själva kämpa sig fram till högre löner. Men vi måste ändå komma ihåg vems värderingar det är som styr och i vilken maktstruktur de här kvinnorna, som vi alla tror på, skall kämpa för en högre lön. Det är ju värderingar som under århundraden har präglats av männen, och det är uppbyggda strukturer som inte alls gagnar kvinnor och kvinnors arbete. Det är därför som jag tycker att det är så väsentligt att man genom påtryckningar och genom att dra konsekvenser av viljan att satsa på de lågavlönade, dvs. kvinnorna, också bejakar en princip – den solidariska lönepolitiken, som har varit verksam tidigare men som nu inte finns längre.

Förste vice talmannen anmälde att Karin Starrin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 20 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag vill tala om arbetsmarknaden i Storstockholm. Inte är det lättare att bära arbetslöshet om man bor i ett storstadsområde än om man bor i glesbygd eller på en liten ort.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Ibland tror jag att det finns de som tror det. Varför skulle annars de arbetspolitiska medlen fördelas så som skedde t.ex. i våras när regeringen ansåg att de tre storstadsområdena tillsammans kunde klara sig med 26 miljoner kronor i stöd, medan Norrland kunde kvittera ut 600 miljoner?

Och då skall vi komma ihåg att vi bara i Stockholms län har lika många arbetslösa som finns från Gävle och uppåt. Jag missunnar inte norrlänningarna arbetsmarknadspolitiskt stöd, men den här perioden med arbetslöshet ser helt annorlunda ut än vad tidigare konjunkturedgångar gjort. Då har det trots allt funnits vissa möjligheter att få jobb i storstadsområdena – och många flyttade ju faktiskt hit av den anledningen – men nu är det slut med det.

Jag skall nämna några exempel på vad jag menar:

Det gäller den totala avindustrialiseringen i Stockholms län – vi har i stort sett inga industriarbetsplatser kvar i vår region. Margarinbolaget, Finnboda varv, Vin & Sprit, för att inte tala om de stora företagen som Atlas Copco – allt är borta eller på väg att flytta.

Det gäller också den mycket stora kontorsarbetsmarknaden i vår region. Varje kontor, från det lilla bokförlägsföretaget till de stora försäkringsbolagen och bankerna, rationaliserar och datoriserar. Det är nödvändigt – produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn har varit urdålig – men i samband med att det sker i den här svåra lågkonjunkturen blir effekterna för tusentals kontorister, särskilt i fyrtioårsåldern och däröver, alldeles fänsansfulla.

Vidare gäller det den i de flesta fall ideologiskt bottnade slakten av kommunerna. Ett exempel är Huddinge, en av länets 24 kommuner – jag bortser från Stockholms kommun, som ju är den 25:e. I Huddinge har man dragit in 643 tjänster – nästan alla i kommunaldelsnämnderna. Det är alltså omsorgspersonal och i viss mån lärarpersonal som får gå. Jag behöver inte nämna vilket kön det oftast är fråga om.

Till detta kommer byggarbetslösheten. Den är allmänt omvittnad och mycket omtalad också här i kammaren. Vi räknar med att man här i Stockholms län exporterar 2 000–4 000 arbetslösa byggjobbare till andra län. Dessa har jobbat i Stockholms län, men nu går de arbetslösa i sina hemlän.

Herr talman! Med förlov sagt: Det som har hänt med det kanske största byggprojekt på decennier som vi har planerat i vår region är inte något annat än en skandal. Det är en skandal när det gäller de ansvariga politikerna.

Arlandabanan var i princip igångsättningsfärdig när den nya regeringen tog över. Då satte man i gång med dogmatiska – jag kan inte använda något annat ord – privatiseringsutredningar. Dessa resulterade inte i något annat än en katastrofal fördröjning av det här projektet. Nu antyder vissa regeringspartier att det kanske inte skall vara någon bana alls. Detta är mycket mycket oroande.

Det budskap jag skulle vilja skicka vidare till regeringen är att arbetsmarknadsministern och kommunikationsministern nu måste lära sig att dra åt samma håll och få i gång det här bygget, som borde ha varit i gång för ett halvår sedan. Allt annat är nämligen oacceptabelt och får katastrofala konsekvenser.

Sammantaget var 62 700 personer arbetslösa i Stockholms län förra

veckan. Till detta kommer varsel som gör att prognosen för eftervintern visar att närmare 100 000 kvinnor och män i Stockholms län kommer att beröras.

Vad skall man göra åt det här eländet – för det är ett elände?

Jag tänker t.ex. på Marianne, som jag känner väl. Hon är 52 år och kontorist sedan 15 år tillbaka. Dessförinnan var hon kassörskä i Konsum. Hon flyttade till Stockholm på 70-talet och kom hit från Östergötland tillsammans med sin man, som fick jobb i Stockholm. Så småningom skilde de sig. Men Marianne kunde behålla radhuset, för hon hade ett jobb som kontorist. Jobbet var visserligen lågavlönat, men hon räknade med att det skulle vara tryggt fram till pensionen. Barnen håller på att flytta hemifrån. Det är nu som Marianne drabbas av det hemska. På hennes jobb skall man nämligen halvera personalen. Trots allt kände sig Marianne rätt så optimistisk i somras, när hon skulle börja på en AMU-utbildning. Äntligen, sade hon, skall jag lära mig modern datahantering och kontorsadministration. Jag skall komma igen med ny kraft och nya kunskaper, sade Marianne.

Nu är läget det att Länsarbetsnämnden i Stockholms län minskar antalet bestämda utbildningsplatser från 6 000 till 2 000 på ett bräde. Marianne och tusentals andra kvinnor och män kommer inte att få sin utbildning. De kan inte komma igen när konjunkturen vänder. Detta är grymt och cyniskt. Dessutom är det samhällsekonomiskt vansinnigt att slösa bort så mycket av lärarkompetens och bra utbildning.

Herr talman! Taletiden är snart slut. Men jag skulle vilja säga att jag, om arbetsmarknadsministern var här, hade velat avkräva ett löfte av honom. Han måste komma ihåg att det, för att hela Sverige skall leva, krävs att också Marianne och andra som flyttat hit till Stockholm får en chans till utbildning och jobb också i framtiden. Det tycker jag att man skall komma ihåg i samband med den nya propositionen. Det gäller att fördela arbetsmarknadsmedel och investeringsmedel så, att de också kan komma den här regionen till godo.

Anf. 21 CHRISTINA LINDERHOLM (c):

Herr talman! En avgörande regionalpolitisk fråga för stockholmarna och stockholmarnas framtid är den uppgörelse som har träffats mellan moderater, socialdemokrater och folktoparter om det s.k. Dennispaketet. Jag tvekar inte att använda ordet katastrof när det gäller effekterna av uppgörelsen. Den är en katastrof för både miljö och skattebetalare. Såväl miljöexperter som ekonomer har helt underkänt den analys som Stockholmsleder AB presenterat och som beslutet grundar sig på.

Kommunikationsminister Mats Odell jublade när avtalet var klart. Nu skulle bilismen minska med 35 % i Stockholms innerstad, och därmed var saken klar. Blir det så? Det har vi ju ingen aning om. Bilismens utveckling är lika okänd som allt annat som berör framtiden. Men en sak vet vi, och det är att trafiken ökar när fler vägar byggs.

Några ungdomar – bl.a. min son Hasse – satt häromkvällen och diskuterade hur det skulle bli i framtiden. Stockholm, deras stad, skulle förstöras av politiska 40-talister med storhetsvansinne och behov av att bygga monument över sig själva. Ungdomarna undrade om det inte fanns något nytänkande

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

hos politiker. Är bilismen och bilarnas framkomlighet viktigare än luft, vatten och känsliga grönområden? Vad har de för rätt att förstöra vår stad? undrade ungdomarna. De kände inte alls någon tilltro till de subjektiva värderingar som Dennispolitikerna står för.

De här ungdomarna – de flesta av dem är studerande vid universitet och högskolor i Stockholm och alla är uppväxta i Stockholm – var mycket undrande över att politiker inte har en aning om teknikens utveckling och om att det finns andra trafiklösningar som är bättre i stora städer. Tänk om vi kunde ligga först med att utveckla och använda modern teknik i stället för att använda gammaldags lösningar som inte fungerar och som förkastas av mera framsynta politiker i andra länder! Det var ungdomarnas slutsats.

Centern förstår de här ungdomarnas vrede och ställer upp på deras önskemål. Gör ni andra politiker det?

”Hotet mot Stockholm” heter en skrift som Socialdemokraterna givit ut. Jag tog för givet att det handlade om trafiklederna. Men det handlade om oron för nedskärningar inom barn- och äldreomsorg, om höjningen av avgifter och taxor som drabbar de som har låga inkomster. Inte ett ord sades om att de miljarder som tas från just de här pengarna läggs på en utbyggnad av Öster- och Västerlederna. Det är väl ingen som tror att det i slutänden inte blir skattbetalarna som får stå för kalaset. Så har det ju blivit när det gäller alla andra machoprojekt som genomförts. Globen är bara ett exempel.

Det verkar som om manliga politikers främsta intresse är att skapa potenta symboler över sig själva – vi kan bara fantisera om varför: en Haglundspinne på Södermalm, en Cederschiöldsk Japanskrapa i ett ömtåligt strandområde vid Brunnsviken. Om Österleden, eller Djurgårdsleden, blir verklighet kan många politiker få sin egen fallossymbol i form av en avgasskorsten på Djurgården. Den arkitektoniska utformningen kan göras så, att den speglar vars och ens karaktär. Symbolerna kan tillägnas Mats Odell, Mats Hulth, Carl Cederschiöld och Ralph Lédel. T.o.m. Lennart Rydberg kan nog få en skorsten, trots att folkpartisterna inte riktigt vågar stå för sin åsikt. De vill säga ja och nej lika kraftfullt.

Framtidens dom över de här kortsiktiga gammelmanslösningarna beträffande framtidens kommunikationer kommer att bli förödande – och det med rätta. Ingen annanstans har det visat sig att biltrafiken minskar när nya vägar byggs. Dessutom kräver finansieringen att bilismen skall öka, för annars räcker inte intäkterna. Kostnaderna stiger ju dag för dag för de här projekten. Vem skall betala? Är det exploateringen av grönområden som skall stå för fiolerna? Handlar det om nya stormarknader på norra Djurgården, i Nackareservatet och på Mälaröarna? Är det så det är tänkt? Är det för det här som vi skall ge statliga garantier?

Det blir ju så många arbetstillfällen, säger man. Ja, men fruktansvärt dyra. Undrar just, Ines Uusmann, hur många arbetstillfällen för kvinnor som skulle få kosta uppemot 1 miljon per styck.

Lennart Daléus, Pär Granstedt och jag motionerade i januari om att man skulle dela upp Dennispaketet för att snabbt skapa arbetstillfällen och förbättra möjligheterna att ställa bilen hemma i stället för att använda den till och från arbetet.

Nu kanske inte ens kollektivtrafiksatsningarna kommer tillstånd. Vägut-

byggnaderna blir så dyra att man kanske blir tvingad att ta bort en del av det andra. Det är ju inte klokt! Mats Odell har gång på gång, bl.a. här i kammaren, betonat att paketet är en odelbar helhet. Nu plötsligt är helheten inte viktig. Tala om att skapa politikerförakt!

Nej, nu är dags för sans och eftertanke. Följ naturresurslagen och gör en miljökonsekvensanalys. Gör en oberoende, långsiktig ekonomisk bedömning innan statliga garantier ges. Rädda Djurgården och Mälaren från föroldelse och ge Stockholm en miljöchans med världens bästa kollektivtrafik.

Anf. 22 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! De senaste veckorna har det blivit alltmer uppenbart för de flesta av oss att festen är över. Kvar på bordet finns bara rester och obetalda räkningar från festarrangörerna.

Därför ser vi en tendens i svensk politik till att regering och opposition samarbetar på bred front för att städa rent och dela på notan.

Mot bakgrund av denna eftertankens kränka blekhet är det kanske i viss mån befogat att närmare titta på olika heliga kor. Skall vi skicka dem till slakt eller göda dem tjocka och feta?

Några minuter vill jag tala om en av dessa politikens symbolfrågor – inlandsbanan. Kring denna har diskussionen alltid varit känslomässigt infekterad, och man hittar förkämpar och motståndare tvärs över partilinjerna.

Inlandsbanan byggdes på 30-talet. Det är en bana som byggdes sent. Ganska snart fann man att den var en felsatsning, att de teorier som investeringen vilade på inte fungerade i praktiken. Det fanns helt enkelt inget behov av en långsgående järnväg från Gällivare till Kristinehamn. Den i och för sig goda tanken, att det norrländska inlandet härigenom skulle få ett rejält uppsving, visade sig bara vara en dröm. Både person- och godstrafiken gick, som den alltid dessförinnan gjort – nämligen i väst-östlig riktning utmed älvdalarna, där människorna har bott i tusentals år.

Därför lades stora delar av trafiken ned redan efter ca 30 år, på 60-talet, och alltsedan dess har banans framtid – eller kanske man skall säga brist på framtid – stått i rampljuset. Så sent som 1991 fattades i den här riksdagen ett beslut som skulle förbereda en total nedläggning. Det beslutet innebar att vi satsade 36 miljoner per år på att upprusta och nyinvestera i den busstrafik som går parallellt med banan. Parallellt och parallellt, busstrafiken går på vägarna, som har den fördelen att de passerar byar och samhällen där människor bor, så att hållplatserna kan ligga mer praktiskt till. Järnvägsspåret stryker fram mitt i storskogen.

Beslutet att investera i busstrafik kan tyckas motiverat, då alla räknade med att inlandsbanan skulle läggas ned. Härigenom skulle en fortsatt persontrafik garanteras. Men så kom den stora skälvens dag, och för att kunna skjuta ifrån sig det formella nedläggningsbeslutet, lade vår riksdag hundra miljoner på rådrumsårets altare. Det är hundra miljoner som inte direkt togs ur kassan, för kassan var tom. Men det går ju alltid att låna.

Jag tror att en dylik generositet var en av dessa signaler som ledde till att den sedermera så berömda marknaden började tvivla på vår solvens.

Släng inte goda pengar efter dåliga, brukar det heta. Det är ett ordspråk som vi kan ta fasta på när vi snart igen skall diskutera inlandsbanans framtid.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Men i år får diskussionen en betydligt krassare ekonomisk bakgrund än någonsin förut.

Förslagen kring inlandsbanans framtid kommer, om de förverkligas, att kosta oss åtskilliga hundra miljoner de närmaste fem åren.

Tänkt är, att det bolag som skall ta hand om driften skall få ett årligt bidrag om 27 miljoner. Därtill får man ta över de normala underhållspengarna, som uppgår till 45 miljoner per år. Det finns också ett eftersatt upprustningsbehov på de sträckor där godstågen går fram. Det är en begränsad del av banan. Här räknar man med 250 miljoner i investeringspengar, men de pengarna vill man också ge till det nya bolaget. Meningen är att de skall räcka till investeringar över hela bannätet. Eftersom det sägs att det är ungefär 400 miljoner som behövs för att upprusta persontrafiksdelen, förstår alla att detta bara inte kommer att gå. Det kommer att bli en urvattning av de anslag som är livsviktiga för skogsindustrins systemtåg.

Men det är inte nog med det. Bolaget skall även vederlagsfritt få överta SJ:s rullande materiel och även SJ:s fastigheter utmed spåren. Vederlagsfritt och vederlagsfritt. Det är staten, skattebetalarna, som får ersätta SJ med si eller så många hundra miljoner. Man förhandlar just nu om summans storlek och om hur den skall utbetalas.

Det är stora pengar i en fattig ekonomi. Får vi någonting för detta då? Jag tror för min del att det finns många skäl för oss alla att inte rida på gamla tankegångar, utan vi får tänka igenom den här saken en gång till. Politisk vilja handlar om att prioritera och att satsa varje skattekrona där den gör bästa nyttan. Redan rådrumsårets kostnader innebär att vi har subventionerat varje resande på den här banan med 4 000–8 000 kr.

Herr talman! De här turisterna och de berörda Norrlandskommunerna förlorar ingenting på en nedläggning. Bussarna går där de går, och de kan svälja en högre beläggning. Det bli bättre lönsamhet där. En intressant reflektion är för övrigt att det inte är naturen kring banan som är turistens upplevelse. Där finns det mest snårskog. Höga berg och milsvid utsikt finns i den närliggande fjällvärlden, och dit kommer man på vägarna. Det är väl också därför som de 25 000 turisterna egentligen bara är en marginell siffra i den totala turistvolymen där uppe.

Anf. 23 GUNNAR THOLLANDER (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord om Uppsala län i den här regionalpolitiska debatten. Vi lever i krispaketens skugga i dag. Då tyckte jag att det var i högsta grad angeläget att belysa de problem, men också de möjligheter, som finns i just Uppsala län.

Under många år har jag varit med i den här debatten och tagit upp frågan om vårt län. Nästan alltid har det varit den norra länsdelen som haft de stora bekymren. Det finns fortfarande stora bekymmer i den norra länsdelen, t.ex. i Skutskär. Massafabriken som Stora Kopparberg äger rationaliserar väldigt hårt. Där finns det, som sagt var, bekymmer.

Så sent som i går kväll var jag där på ett möte. Jag åkte tåg till Gävle och möttes där av en person från Skutskär. Jag skjutsades av honom, och under tiden hann han berätta för mig att han var 60 år och att han i år gått hem med förtidspension från fabriken. Hans son, som är 34 år, har tyvärr blivit

arbetslös. På så sätt fick jag under några minuter situationen mycket effektivt belyst.

Vi har en ort som heter Karlholmsbruk. Där finns Karlitfabriken. Den riskerar just nu att helt gå under. Jag vet inte om löntagarna möjligen kan ta över fabriken. Men där finns stora risker för att hela den grund som Karlitfabriken i Karlholmsbruk utgör för de här människorna rycks undan.

För några veckor sedan var jag nere i Enköping. Nu talar jag om den södra delen av länet, för att få en spridning av informationen. Jag besökte ett antal småföretag. Det var intressant att komma till de här småföretagen. Men det var också jobbigt att märka hur svårt de just nu har att klara sin verksamhet och vilka bekymmer det finns när det gäller att klara vidare drift av de olika företagen.

Trots att Älvkarleby fortfarande har den största arbetslösheten, är det Uppsala som nu ligger näst intill när det gäller arbetslöshetssiffror. Det är inte en situation som vi är vana vid. Uppsala är navet i vårt län. Men där har man också stora bekymmer.

Jag tänkte referera ett brev som nyligen har lämnats till Arbetsmarknadsdepartementet från länsstyrelsen, där Jan-Erik Wikström, som satt som ledamot här för bara några månader sedan, nu är landshövding. Han har undertecknat detta brev tillsammans med sina medarbetare på länsstyrelsen.

Man talar i brevet om, att räknar man samman de arbetslösa och de personer som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder har arbetslöshetstalet tredubblats på ett år. Man säger också i en prognos att man sommaren 1993 riskerar att vara uppe i 9 % arbetslöshet. Jag ser naturligtvis inte detta som en förväntan, utan det måste vara en trend som bör brytas. Det är inte en prognos som skall infrias. Man skriver att det som har anslagits i krispaketet inte räcker till. Det behövs ytterligare insatser.

Länsarbetsnämnden har precis i de här dagarna givit ut en rapport, som jag har tagit del av. Där säger man att totalt 22 124 arbetssökande är i kontakt med länets arbetsförmedlingar. Det är, som jag har sagt förut, en siffra som stiger oerhört snabbt.

Länsstyrelsen trycker vidare på vikten av att satsa på beredskapsarbeten. Vi behöver, skriver man, ytterligare 700 platser inom tjänstesektorn. Man trycker också på vikten av att vara flexibla i tillämpningen av regelsystemet, så att man inte låser fast sig i regler. Finns det riktiga projekt bör pengarna få användas, så att folk kommer i arbete snabbt. Det får inte haka upp sig.

Jag har ett bra exempel från den ort jag kommer ifrån. En ideell förening skulle startas, och vi höll på att fastna i regelsystemet. Men vi lyckades på något sätt lösa det problemet. Det projektet är nu utfört. Många människor har fått jobba med det, och det var en fin sak som gjordes i ordning under våren och sommaren. Så det går om man är litet mer flexibel.

Vi pratar också om, och det är viktigt att stryka under det, att samhällets insatser inte bara görs kortsiktigt för att minska arbetslösheten, utan de skall givetvis vara långsiktiga och främja den framtida tillväxten.

Satsningar på infrastruktur och näringsliv i Uppsala län har goda förutsättningar att bli framgångsrika. De kan medverka till en utveckling av och ge problemlösningar för andra delar av landet. Hur kan det vara så? Jo, jag

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

menar att Uppsala län, på grund av sitt läge, genomkorsas av många stora kommunikationsleder av mycket stort nationellt intresse. Om man tidigare lägger dessa utbyggnader kommer det att förbättra sysselsättningsläget, dels för oss, givetvis, dels för andra delar av landet.

Jag tänker t.ex. på utbyggnaden av Ostkustbanan och byggandet av Mälärbanan. Det är mycket viktiga saker. Arlandabanan måste också anslutas till Ostkustbanan. Vi har tagit fram en lång rad projekt. Jag vill betona – tyvärr tar talartiden slut mycket fort – att vi har hört arbetsmarknadsminister Hörnlund tala om väldigt höga tal av industrijobb som har försvunnit och som kommer att försvinna inom några år. Men vi har, som vi säger, behov av krafttag för vårt län. Och vi har nödvändiga och viktiga projekteringar. Vi står väl förberedda att ta emot de resurser vi kan få för att starta dessa jobb.

Anf. 24 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! I dag känner vi inte igen oss i Östergötland. Vi har varit bortskämda med att ha en hög sysselsättning och låg arbetslöshet, även om vissa orter har varit drabbade av problem.

Nu står vi en helt ny situation, där vårt län har drabbats mycket hårt av den djupa och långdragna lågkonjunkturen. Varslen har varit mer omfattande och arbetslösheten har ökat kraftigare i Östergötland än i något annat län.

I slutet av augusti fanns över 16 000 öppet arbetslösa – i länet en ökning med över 9 000 personer eller 128 % på ett år. I hela landet var ökningen 89 %. Tyvärr ser framtiden ännu mörkare ut. Om ett år kommer 25 000 östgötar att sakna fast jobb. Tillbakagången är störst inom industri och offentlig sektor.

Sämst till i Östergötland ligger Norrköping, med över 5 000 öppet arbetslösa. Det betyder att den öppna arbetslösheten nu är uppe i 7 % i Norrköping, att jämföra med t.ex. Västerås 5,2 %, Skellefteå 5,8 % och Gävle 6,4 %. Om ett år kommer 10 000 av Norrköpings 75 000 människor i arbetsför ålder att stå utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det motsvarar 13 %.

Förhoppningen är att satsningarna i krispaketet på ungdomspraktikplatser kommer att minska den öppna arbetslösheten. ”Men det innebär inte att det egentligen sker något trendbrott när det gäller sysselsättningen. Tvärtom ökar den verkliga arbetslösheten.” Det sade arbetsförmedlingens chef i Norrköping i en tidningsintervju häromdagen.

Den absolut sista textilfabriken i textilstaden Norrköping, Strömma, läggs ner om några månader, och ytterligare 200 personer kommer att mista jobbet. Till detta kommer riksdagens beslut att lägga ner F 13 nästa år. Det betyder ett bortfall av 500 jobb på flottiljen och ytterligare 200 jobb som följd-effekt. Norrköpings kommun kommer också att skära ner verksamheten. 2 000 anställda kommer att mista sina jobb 1992-1993. Det är ungefär en femtedel av de anställda.

Bakom varje siffra döljer sig en människa, som känner oro inför sin framtid och som vill ha besked om sin framtid.

Herr talman! Länsstyrelsen i Östergötland under ledning av landshövdingen håller nu på att dra upp riktlinjerna för en länskommission med upp-

gift att samla alla krafter i kampen om jobben i länet. Vi har goda tillgångar i form av universitet, bra kommunikationer, ett varierat näringsliv och jordbruk. Det finns mycket att ta tillvara och utveckla, men då behöver vi också få draghjälp i form av statliga pengar till infrastrukturinvesteringar och riskkapital för att utveckla näringslivet.

I Norrköping, som är speciellt utsatt, har kommunledningen uppvaktat ett antal statsråd under hösten och beskrivit läget för kommunen, inte minst mot bakgrund av beslutet att lägga ner F 13. Flera intressanta projekt har presenterats, t.ex. lokalisering av kollektivforskning med uppgift att främja svensk industris konkurrenskraft, kriminalvårdshögskola, transportcentrum, förstärkning och förnyelse av industristrukturen i samarbete med Tekniska högskolan i Linköping, länsstyrelsen, Nutek m.fl. och naturligtvis infrastruktursatsningar. Det handlar i samtliga fall om att hitta flera olika finansieringskällor, men självklart behövs det statlig starthjälp och pengar från staten till infrastrukturinvesteringarna.

Vi tycker också att staten har ett ansvar för att väga upp åtminstone effekterna av F 13:s nedläggning. Hittills har vi bara hört vänliga tillrop från regeringen, men vi behöver faktiskt mer. Det finns mycket av kraft och kreativitet i en stad som Norrköping, som genomgått en enorm strukturomvandling alltsedan textilkrisen på 60-talet. Men det som saknas är i många fall riskvilligt kapital. Ibland handlar det faktiskt inte om så mycket pengar för att få fart och förverkliga en affärsidé.

Den socialdemokratiska oppositionen i kommunen har valt att inte vänta på reaktionerna från regeringen och den borgerliga kommunledningen, utan har själv satt i gång ett arbete med att söka nya vägar i kampen för jobben. Nu letar vi nya idéer i samverkan med fack och näringsliv. För att på kort sikt hjälpa upp situationen för de värst drabbade kommer vi socialdemokrater att föreslå en sysselsättnings- och utbildningsgaranti i vårt budgetalternativ för nästa år på 20 veckor per arbetslös. Detta gör vi genom att försöka hitta flexibla lösningar med socialbidrag och andra ersättningsformer som finansiering. Även här behövs att staten ställer upp genom förenklade regler för samordning av olika bidragsformer. Det är livsnödvändigt för att man skall kunna omvandla det passiva till aktiva åtgärder.

Ett stort orosmoln är bristen på medel till AMU-utbildningen, som nu riskerar att tvingas varsla personal på grund av att platserna inte utnyttjas till fullo – och detta i ett läge då bl.a. hundratals medelålders kontorister med bristfällig utbildning sparkas ut från arbetsplatser.

Jag hade hoppats att i dag få något svar från ansvariga ministrar när det gäller kommande insatser. I Norrköping och Östergötland vet vi hur vi vill vända på utvecklingen. Vi har en rad konkreta idéer. Allt som behövs är besked från regeringen, så att vi kan sätta i gång med framtidssatsningarna.

Herr talman! Jag tvingas tyvärr konstatera att vi i Östergötland inte får några besked i dag. Därför kommer vi naturligtvis att upprepa frågorna vid senare tillfällen.

Anf. 25 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Flera talare här har anført att de har projekt att erbjuda som mycket snabbt kan ge jobb. Det har jag också, exempelvis en upprustning av Stångådalsbanan och en utbyggnad av Dackeleden.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Herr talman! Satsningen på att hålla sysselsättningen uppe i en svår lågkonjunktur måste gälla hela landet. Den nedgång i ekonomin som vi nu upplever drabbar alla. Men speciellt jobbigt är det för utsatta regioner. Kalmar län befinner sig i en mycket svår situation, som kräver särskild uppmärksamhet från statsmakternas sida.

I Kalmar län går nu 4 500 öppet arbetslösa. Nära 13 000 människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden på totalt 120 000 arbetstillfällen. Det är drygt 10 %. Det finns samhällen som Storebro utanför Vimmerby, som ju herr talmannen känner mycket väl, där två tredjedelar av industrisysselsättningen nu är borta. I Kalmar kommun, residenskommunen, går i dag nästan 6 % av arbetskraften, eller ca 2 000 personer, utan jobb. Ytterligare 1 100 finns i olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Under den här veckan har offentliggjorts att Volvo skall utreda en stängning av fabriken i Kalmar. Därmed riskerar ytterligare ca 800 personer att förlora sina jobb. Därtill hotas en rad arbetstillfällen i underleverantörsföretag i länet. En nedläggning av Volvo Kalmarverken skulle vara förödande, inte enbart för Kalmar utan för hela sydöstra Sverige. Kalmar har blivit mer och mer beroende av Volvo genom att en rad andra viktiga enheter har försvunnit.

Kalmar har mist offentliga jobb inom Vägverket. Posten har flyttat verksamhet till Växjö, Televerket har flyttat arbetstillfällen till Jönköping, Scans slakteri har lagts ner, ABB Train, som bygger tågagnar till X 2000, har varslat om uppsägning och kooperativa Nordchoklad är till salu. Mycket av detta är direkt statliga jobb. Därmed faller också ansvaret tungt på statsmakterna. Det gäller både att hjälpa till med att bevara Volvoverken i Kalmar och att ersätta redan förlorade statliga jobb.

Kalmar behöver Volvo lika väl som länet behöver en upprustad Stångåldalsbana och en utbyggd Dackeled. Om strukturproblemen är stora i residenskommunen, är de verkligen inte mindre i övriga delar av länet. Norra länsdelens kommuner är värst utsatta. Där är också arbetslösheten högst i länet.

Samtidigt som det gäller att hårda ut i en krissituation gäller det att rusta för att möta bättre tider, att hålla humöret uppe och att visa optimism och framtidstro. För att klara det är det viktigt att länet ser att det får del av de satsningar som görs från statsmakternas sida.

Viktiga och avgörande åtgärder i det sammanhanget nu för länet är att med arbetsmarknadsmedel upprusta länsjärnvägarna, framför allt med sikte på en framtida Stångåldalsbana genom hela Kalmar län. I första hand gäller det sträckorna Oskarshamn–Linköping och Hultsfred–Nässjö, som i dag hotas av direkt nedläggning om inte staten går in och svarar för upprustningen.

Dessa insatser, tillsammans med en förbättring av vägen Storebro–Vimmerby med hjälp av extra vägpenningar, är sådana utvecklingsinsatser där statens hjälp är klart avgörande för framtiden. Det skulle vara en verkningsfull regionalpolitisk insats. Det skulle öppna möjligheten att förverkliga Dackeleden som genomfartsled med en avlänkning av Europaväg 4 genom norra Kalmar län. Det skulle förbättra länets infrastruktur radikalt och därmed förbättra länets möjligheter att möta nästa konjunkturuppgång. Det skulle

vara en trafikpolitiskt och miljöpolitiskt viktig förbättring. Det skulle ge värdefull sysselsättning i det sysselsättningssvagaste området i länet.

En upprustning av Stångådalsbanan och ett förverkligande av Dackeleden är ett samfällt och starkt önskemål från de berörda kommunernas sida. En utebliven satsning i dessa avseenden kan innebära att struktur- och sysselsättningsproblemen ytterligare förvärras, särskilt om hot om omlokalisering till annan region från betydande företag i området sätts i verket.

Ett annat samfällt krav från regionen är att de norra kommunerna Väster-
vik, Vimmerby, Hultsfred och Högsby tillfälligt inlemmas i stödområdet. Det är klart motiverat, då de regionalpolitiska problemen i de fyra berörda kommunerna är mer svårartade än i vissa andra kommuner, som redan har getts tillfällig placering i stödområdet. Det finns inte några skäl till att förhindra ett beslut om tillfällig stödområdestillhörighet för de fyra norra kommunerna i Kalmar län.

Herr talman! De sysselsättningspolitiska åtgärder som nu genom krisuppgörelsen visat sig ha så bred uppslutning i riksdagen bör naturligtvis också omfatta Kalmar län.

Anf. 26 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Blekinge är ett bra län att leva och bo i. I länet finns en omfattande industriell verksamhet, en stor del av landets pälsdjursnäring, ett välorganiserat fiske, en stor trädgårdsnäring, viktiga militära anläggningar och underbara naturliga förutsättningar för turism. Blekinge är ett av landets mest tätbefolkade områden med korta avstånd och goda kommunikationsmöjligheter. Till detta kommer den relativt nybildade högskolan i Karlskrona/Ronneby som befinner sig i ett expansionsskede. Högskolan utgör ett viktigt inslag i ett framgångsrikt, strategiskt arbete för att stärka regionen.

Blekinge har långsiktigt goda utvecklingsmöjligheter. Läget kring Östersjön med närhet till såväl de baltiska staterna som Polen och övriga Central- och Östeuropa ger goda förutsättningar för utbyte när det gäller t.ex. handel, turism, utbildning och kultur. Från att under decennier ha varit en barriär har Östersjön åter blivit en förbindelseled med regioner som ligger nära Blekinge.

Tyvärn förmörkas utvecklingsmöjligheterna i nuläget av det mycket svåra sysselsättningsläget. För närvarande är 6,5 % av blekingarna öppet arbetslösa. Till detta kommer 4,5 % som är föremål för olika typer av åtgärder. Bara sedan september 1991 har 3 600 personer varslats om uppsägning, varav 1 900 personer inom tillverkningsindustrin. Satt i relation till folkmängden är Blekinge, enligt Länsarbetsnämnden i Blekinge, det län som drabbats hårdast av varsel under det senaste året.

I dag står mer än 10 000 blekingar utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Värst drabbade är ungdomarna. 4 000 ungdomar under 25 år, eller nästan 30 %, står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Den öppna arbetslösheten i denna grupp är för närvarande 13 %.

Blekinge som typiskt industrilän drabbas extra hårt i nedgångstider. Med några få undantag kommer länets större företag att fortsätta att minska antalet anställda. Minst 1 500 industrijobb väntas försvinna med nu kända varselåtgärder.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

På det offentliga området riskerar bortåt 2 000 personer att få lämna sina jobb. En starkt bidragande orsak till detta är den dramatiska indragning av statsbidrag från kommuner och landsting som den borgerliga riksdagsmajoriteten har beslutat om. Den offentliga sektorn är ju i långa stycken en kvinnoarbetsmarknad, och när det sker så stora indragningar som nu drabbas kvinnorna i särskilt hög grad. Detta är speciellt allvarligt i ett län som Blekinge, där arbetsmarknaden för kvinnorna redan tidigare varit svag.

Många har svårt att förstå den rundgång av pengar som statsbidragsindragningen orsakar genom att man först sparar in anställda i kommuner och landsting och sedan satsar resurser på arbetsmarknadsåtgärder för samma grupper.

Från socialdemokratisk sida har vi tagit mycket allvarligt på sysselsättningsläget. Under vintern och våren genomfördes inventering av sysselsättningsobjekt i länets alla kommuner för att man snabbt skulle kunna erbjuda arbeten i stället för kontantstöd åt arbetslösa. Förslagen innehöll bl.a. satsningar på skolor, VA-anläggningar, vägar, Blekinge kustbana m.m., och de fanns med i socialdemokraternas sysselsättningsmotion i våras. Dessa förslag föll inte riksdagsmajoriteten på läppen, utan de avvisades. Det var beklagligt att så skedde, eftersom en satsning på byggande och kommunikationer är en satsning på framtiden, och det är självklart att kraven kvarstår. Arbetsmarknadsläget är ju ännu allvarligare i dag än vad det var i våras.

På utbildningssidan har den borgerliga regeringen slagits för neddragning av framför allt kommunal vuxenutbildning och studiestöd. Detta har naturligtvis gått ut över den kommunala vuxenutbildningens möjligheter att erbjuda utbildningsplatser. Fler utbildningsplatser till komvux i länet är ett måste!

På högskolans område har regeringen efter mycken sommarvanda lagt ut 4 000 nya studieplatser. Det moderatstyrda utbildningsdepartementet gav inte högskolan i Karlskrona/Ronneby de platser man kunde ta emot. Av ett erbjudande om att ta emot 195 nya elever fick man bara resurser till 30.

I krispaket nummer ett finns nu ytterligare platser att fördela. Enligt min mening är det självklart att dessa platser läggs på de mindre högskolorna, och jag förutsätter att högskolan i Karlskrona/Ronneby erhåller en betydligt rejälare tilldelning än vad den fick i regeringens augustisatsning.

Herr talman! Att mer än 10 000 personer är utan arbete i länet är orimligt. Åtgärder måste sättas in för att kraftigt minska den öppna arbetslösheten. Krispaketen innehåller resurser till arbetsmarknadsinsatser av olika slag. Det är viktigt att särskilt beakta Blekinges speciella situation, när dessa arbetsmarknadsmedel nu skall fördelas. De insatser av regionalpolitisk karaktär som har gjorts under 80-talet måste också få sin fortsättning. Staten måste ta sitt ansvar för att ta till vara de goda utvecklingsmöjligheter som länet har.

Anf. 27 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! I förrgår kom Aftonbladet till vad som kanske är finalen i en artikelserie om den ekonomiska krisen. Tidningens framsida fylldes av en bild på ett "förbrytargalleri" bestående av tre personer: Thorbjörn Fälldin, Olof Palme och Ingvar Carlsson. Ingressen löd:

"Hög inflation, ett skattesystem som gjorde lån oerhört billiga, för många

devalveringar, för slappa budgetar och fel tidtabell för de avskaffade valuta-regleringarna och skattereformen”.

För några dagar sedan beskrev Odd Engström Sveriges kris som ett resultat av 20 års felgrepp. En smula skuldmedvetenhet från Socialdemokraternas sida hade inte skadat.

Dagens extrema sysselsättningskris är inget problem som löses av kortsiktig politisk fingerfärdighet eller av några socialdemokratiska rospdydda paket med sidenband. Nej, herr talman, här krävs det insikter av långsiktig karaktär med fasthet och klara mål som är realistiska. Krisen är ett resultat av en ekonomi och näringspolitik som har vanskötts under lång tid och främst då naturligtvis under den socialdemokratiska regeringsperioden.

Den förra borgerliga regeringen hetsades av en maktthungrig fackföreningsrörelse och en hatisk socialdemokratisk opposition, när den försökte att genomföra blygsamma besparingar eller att åstadkomma en mer tillväxtinriktad ekonomisk politik. Detta lider vi av ännu i dag, och vi kommer att få betala igen varje förlorad krona i rena pengar och i tid.

Man kan tänka sig tillbaka till tiden när många småföretagare lade ner sin verksamhet under hotet av löntagarfonderna. Hur många arbetsplatser gick då inte förlorade?

Hur många hade i dag varit anställda i dessa företag, om ägarna hade känt sig motiverade att fortsätta med sin producerande verksamhet? Säkert hade vår arbetsmarknad sett helt annorlunda ut i ett sådant läge. Jag återkommer till detta litet senare.

Hur många arbetstillfällen gick förlorade på grund av de höga arvs- och förmögenhetsskatterna?

Hur många hade kunnat vara anställda i industriföretag om arbetsmarknadslagarna hade varit anpassade till små företag i stället för till stora fackliga organisationer?

Socialdemokraterna har ett tungt ansvar för dagens situation på arbetsmarknaden. En dålig grund är lagd där ”huset” faller samman som ett kort-hus.

Men gjort är gjort. Nu gäller det om inte att förlåta så åtminstone att försöka göra det bästa möjliga för Sverige. Att höra vad som orsakade krisen är ingen tröst för dagens arbetslösa. Den enda långsiktiga trösten är ett riktigt arbete, inte någon terapeutisk sysselsättning i ett lönsamt företag.

Herr talman! Vi kristdemokrater är glada över att vara med i ett spännande regeringssamarbete, där vi konkret kan visa på gamla kds-krav, såsom satsningar på infrastrukturen och på ungdomar som behöver möta en arbetsmarknad som har en öppen famn.

Genom regeringspartiernas insatser finns det flera viktiga ingredienser för att långsiktigt förbättra arbetsmarknaden och därmed skapa en trygghet för svensk arbetskraft. Som exempel kan nämnas att arbetsgivaravgifterna sänks vid årsskiftet och att förmögenhetsskatten på arbetande kapital redan är avskaffad.

Jag tänker också på förslaget om ett riskkapitalbolag, vilket har hälsats med tillfredsställelse av alla näringslivets organisationer. Förslaget presenterades förra veckan. Bolagen kommer att tjäna som partner till svenska före-

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

tag med tillväxtpotential. Det är nämligen i de små företagen som lösningen på de stora problemen ligger.

Herr talman! Tillåt mig att avsluta med att exemplifiera med följande tankar: Vi har i Sverige ca 385 000 småföretag, vilket i stora delar motsvarar dagens arbetslöshet. Vi klarar inte att komma till rätta med arbetslösheten genom stora insatser i stora företag. Nej, vi skall klara detta genom små insatser för de små företagen. Tänk, om varje småföretagare får möjlighet att anställa en person! Då skulle vi klara en stor del av den nuvarande arbetslösheten. Genom att ge småföretagarna ekonomisk stimulans och uppmuntran kommer de att ge liv i den svenska sysselsättningen igen.

I dag har vi genom gemensamma åtgärder hjälpt många ungdomar tillbaka till förtroende för svensk företagsamhet. Detta är bra, men det vore önskvärt med en förlängning av de sex månader som praktikplatsen i dag sträcker sig över. Sjukdom och andra avbrott skall inrymmas i denna period, men jag anser att de i stället borde exkluderas.

Låt oss göra stora insatser genom småföretagen och vuxenhjälp till ungdomarna. Lågkonjunkturen kan då skapa en mycket bra grund för kommande tider med hopp om bättre konjunkturer framöver för oss alla.

Ett annat sätt, herr talman, vore att införa möjlighet till arbetsdelning. Detta kräver kanske sin förklaring. Ett exempel talar tydligt nog.

Ett företag tvingas krympa antalet anställda med 50 %, från 20 personer till 10. På detta sätt blir 10 personer helt utan social arbetsgemenskap. Men genom att man delar på jobben, så att t.ex. 20 personer arbetar 50 % och får ersättning från arbetslöshetskassan för resterande 50 %, skulle en viktig del av den sociala arbetsgemenskapen behållas.

Varje människa, oavsett utbildning och kompetens, skall känna sig värdefull. Genom arbetsdelning är detta möjligt.

Anf. 28 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Vikten av en god infrastruktur har i den allmänpolitiska debatten under dessa tre dagar betonats av flera talare. En viktig del i en bra infrastruktur är att ha goda kommunikationer. Det är viktigt för näringslivet, och det är viktigt för de enskilda människorna. Det är avgörande om vi menar allvar med orden: Hela Sverige skall leva. Till kommunikationer hör vägar, järnvägar, flyg, sjöfart och telekommunikationer.

Under den korta taletid som jag har till mitt förfogande här i debatten skall jag huvudsakligen beröra vikten av goda järnvägskommunikationer. Detta betyder inte att övriga kommunikationer är oviktiga.

Såväl Banverket som SJ har tillställt oss i trafikutskottet ett bra underlagsmaterial om behovet av en stark utbyggnad för den närmaste tiden. SJ har presenterat ett framtida järnvägssystem fram till år 2010 och uppskattar investeringsbehovet för de närmaste 18 åren när det gäller de s.k. huvudstråken till ca 100 miljarder kronor. Det är naturligtvis en fantastisk stor summa. Men jag vill erinra kammarens ledamöter om att det är exakt samma summa som arbetsmarknadsministern i debatten nämnde som kostnad för arbetslösheten under innevarande budgetår. Arbetsmarknadsministern åskådliggjorde också på ett bra sätt hur mycket 100 miljarder kronor egentli-

gen är. Det kan översättas med att varje arbetande i vårt land får lägga ut 2 000 kr i månaden under ett år.

Tänk om varannan arbetande i vårt land sparade 25 000 kr i svenska järnvägsobligationer med en löptid på 10 år. Det skulle ge 50 miljarder kronor i möjliga investeringar, dvs. 100 miljarder kronor under 20 år. Jag framställer inte detta som ett förslag i dag, men jag vill visa att det inte borde vara omöjligt att finna bra sätt att få fram investeringskapital. Jag tror att många medborgare i dag gärna skulle sätta in sitt kapital i samhällsnyttiga investeringar, inte minst med erfarenhet av hur sparkapital under den senaste tiden hante-rats av många som haft spararnas förtroende att göra det.

Vårt land är mycket avlångt. Vi har all anledning att med snabba järnvägs-transporter minska tidsavståndet till övriga Europa. Det är därför viktigt att vi snabbt tar till oss vad Banverket och SJ anför när det gäller utbyggnads-behovet. Det tar nämligen lång tid från det att vi kommit överens om vad som behöver byggas tills objektet i fråga kan börja användas.

Det är också av andra skäl viktigt att komma till beslut i dessa frågor så fort som möjligt, dels därför att dessa investeringar ger oss värdefull syssel-sättning, dels därför att de företag som i dag tillverkar tåg behöver ha lång-siktiga beslut för att kunna hålla sin produktion i gång. Kommuner, markför-handlare, m.fl. måste också ha signaler i god tid för att kunna påbörja sitt arbete.

I sin skrift Ett marknadsanpassat framtida järnvägssystem redovisar SJ vilka restider man kan komma ned till om man bygger ut järnvägen i vårt land. Det gäller då i vissa fall helt nya banor med s.k. höghastighetståg och i andra fall tåg som vi har i dag, X 2000, samt på andra håll banförbättringar som medför betydligt högre hastigheter.

Herr talman! Som exempel kan jag redovisa vad det betyder för Västsve-rige. Vi skulle på så sätt med tåg kunna ta oss från Göteborg till Malmö på två timmar, likaså från Göteborg till Oslo. Till Stockholm skulle också resti-den klaras på två timmar med höghastighetståg på den nya Götalandsbanan.

Vad detta skulle få för betydelse för näringslivet i Västsverige kan var och en räkna ut. Det skulle innebära ett minskat behov av inrikes flyg i Västsve-rige, vilket skulle ge oss möjligheter till flera utrikesförbindelser. Landvetter kan därmed också avlasta Arlanda. Med snabba tågförbindelser till Landvet-ter blir Landvetter därmed en lätt tillgänglig flygplats för en stor del av vårt land.

En bra pendeltågstrafik i Västsverige är också av stor betydelse. Västtåg, som ingick som en del i det s.k. Adelsonspaketet, måste genomföras. En järnvägstunnel i centrala Göteborg skulle göra pendeltågen ännu mera at-traktiva, och därmed minska biltrafiken i Göteborg, vilket även skulle för-bättra miljön.

Det är viktigt att vi får en ökad konkurrens inom tågtrafiken. På länsjärn-vägsnätet liksom på vissa andra banor är det viktigt att flera aktörer får vara med och ge anbud på trafiken. Just nu pågår upphandlingen av den s.k. olön-samma tågtrafiken. Det är viktigt att tågtrafik, som i dag kanske inte har så många resenärer men som genom en utbyggnad av det övriga nätet kan förväntas medverka till ett ökat resande, inte nu läggs ned.

Herr talman! Jag beklagar att Lars Biörk har lämnat kammaren, eftersom

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

jag slutligen vill framhålla vikten av att vi här i riksdagen tar vårt samhällsansvar för att Inlandsbanan får en sådan standard att såväl godstrafik som persontrafik får bra framtida transportbetingelser.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med att säga att vi inom Centern anser att:

Det är nu när vi har arbetslöshet som vi bör utnyttja möjligheterna till en kraftig utbyggnad av järnvägstrafiken.

Det är nu inför ett ökat samarbete med övriga Europa som vi skall bygga ut vår järnväg så att vårt avståndshandikapp därmed tidsmässigt minskas.

Det är nu när miljöföreningarna hotar oss alltmer som vi skall satsa på det miljövänliga alternativ som järnvägen utgör.

Det är nu, på tröskeln till 2 000-talet, som vi skall visa våra efterkommande att vi var kloka politiker som satsade på en utbyggnad av vårt järnvägsnät.

Anf. 29 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! När jag anmälde mig till debatten förra fredagen var avsikten att ägna mitt anförande åt hemmasituationen. Men efter den gångna veckan har jag ändrat min disposition.

Jag tycker att det har varit en svart vecka när det gäller arbete och sysselsättning. Redan när veckan inleddes hade vi fått buden om att Volvo utreder Kalmar- och Uddevallafabrikernas framtid. Bilindustrin befinner sig milt sagt i kris. För Volvo som för första gången redovisar förlust samtidigt för både person- och lastvagnar är situationen svår. Hemmamarknaden har halverats, och det är kärt på de viktigaste exportmarknaderna. Vi har fått veta att Saab har något år på sig att komma igen.

När några av oss gamla metallare här i riksdagen under veckan träffade förbundsledningen, kunde vi bara konstatera att det inte föreligger några större skillnader i bedömningarna av framtidsutsikterna för bilindustrin mellan företag och fack. Vi fick också veta att var femte metallarbetare befaras gå arbetslös vid årets slut – 20 %.

Under den förra lågkonjunkturen försvann 160 000 industrijobb, 60 000 tillkom under 80-talet. Hur många av de över 200 000 industrijobb som nu har försvunnit kommer att kunna återskapas? Det var frågeställningen som satte sin prägel på träffen med vår förbundsledning.

På arbetsmarknadsutskottets sammanträde i tisdags fick vi en förhandsinformation om den kommande prognosen av AMS-chefen Göte Bernhards-son. Den publicerades i går, och det är nu allmänt känt att vi under nästa år går mot en öppen arbetslöshet på 10 %, om vi som AMS förutsatt ställer medel till förfogande att hålla 5 % i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Onsdagens debatt i ämnet präglades till viss del av debattörernas förhandsinformation. Men jag är inte säker på att arbetsmarknadsministern i sin redovisning av kostnaderna för arbetslösheten, som han angav till 100 miljarder kronor, hade tagit med i beräkningen de tal som man nu räknar med beträffande arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Pengarna är i varje fall slut i Göteborgs och Bohus län, och det skapas inte några

fler beredskapsjobb, utan man går där och väntar på pengar efter krisuppgörelsen.

Av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är det den s.k. ungdomspraktiken som nu växer lavinartat. Visst är det bra att de unga får komma ut i arbetslivet. Till den ställer de borgerliga stor tillit. Vi hade en annan lösning som dock röstades ned. Men det som nu händer inom ramen för ungdomspraktiken är att den hotar att försätta alla normala funktioner för ungdomars arbetsmarknad ur spel.

I morgonens Ekosändningar redovisades oroande exempel på hur den används för att ersätta vanliga arbeten med gratis arbetskraft. Det är självfallet lockande för många arbetsgivare att få arbetskraft utan att behöva vare sig betala lön eller ta något egentligt arbetsgivaransvar. Föreställningen om att arbetsförmedlarna skall kunna hålla kontroll så att ungdomarna inte utnyttjas felaktigt är inget annat än illusioner. Hur skall arbetsförmedlarna kunna hålla kontakt med 50 000–60 000 ungdomar ute på otaliga arbetsplatser utöver sina övriga uppgifter?

I samma Ekosändningar lämnades nya uppgifter om vad förlusterna i bank- och finanssystemen kan komma att bli efter spelet i kasinoekonomin med fastigheter under 80-talet. De 100 miljarder kronor som hitintills antagits kan komma att dubblas.

Samtidigt har SAF under veckan redovisat att man bedömer att 3 500 långsiktigt lönsamma företag drivits i konkurs. Orsaken är bankkrisen. Det handlar om att 10 % av de företag som slagits ut har gjort det, inte därför att de är dåliga, utan därför att de inte har kunnat få normala krediter.

Herr talman! Man frågar sig nu: Hur många långsiktigt lönsamma företag hotas i spåren av bankkrisen?

Inom den offentliga sektorn kräver regeringens och riksdagens indragning av 7,5 miljarder kronor från kommunerna sin tribut i ökad arbetslöshet.

I Göteborg – som har nära 7 % arbetslöshet, den högsta i länet, och som konsekvent har missgynnats i de senaste årens skatteomläggningar – har 3 500 jobb försvunnit under året, och lika många beräknas försvinna under nästa år. Ändå har kommunen en övertalighet på 1 500 personer, inte därför att dessa inte behövs utan därför att kommunen inte har råd.

Den borgerliga majoriteten har lagt fram ett sparprogram på 15 % under mandatperioden. Under veckan kom stadskontorets bedömning att det ändå kommer att fattas 1 miljard för 1993, något som naturligtvis kommer att slå mycket hårt även på sysselsättningen. Så är det i de flesta kommuner.

Herr talman! Jag får nu signal om att min taletid börjar ta slut. Jag får stryka en del i mitt manus.

Inför utsikterna att få uppleva en öppen arbetslöshet på 10 % nästa sommar måste nu alla åtgärder som kan tillgripas sättas in, byråkratiska hinder undanröjas och alla uppslag tillvaratas. Det är att hoppas att det kan bli ett gemensamt intresse över partigränserna i det allvariga läge arbetsmarknaden befinner sig i, inte minst, herr talman, med tanke på vad vi nu kan se framför oss efter denna svarta vecka för arbete och sysselsättning i vårt land.

Anf. 30 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Norra Älvsborg är en fin del av vårt land, med mycket starka industritraditioner och goda utvecklingsmöjligheter. Men krisen har gjort att

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

över 9 000 personer nu är arbetslösa, och det mesta tyder på att det blir värre.

De förslag som vi socialdemokrater redovisade under vårriksdagen och i augusti skulle ha dämpat denna negativa utveckling, men regeringen var alltför passiv.

Västsverige är också, som Sten Östlund var inne på, starkt beroende av bilindustrin. Det finns en mycket stark oro för framtiden både bland de anställda i bilindustrin och bland dess underleverantörer.

Jag tror att det allra viktigaste för bilindustrin är att det blir ordning på landets ekonomi. För underleverantörerna är det dessutom viktigt med en ökad kompetensutveckling. Därför har vi krävt att det skall satsas på kompetensutveckling för bilindustrins underleverantörer. Det är viktigt för utvecklingen i Norra Älvsborg.

Teli tänker sparka 150 anställda i Vänersborg. Jag menar att staten inte kan smita undan från sitt ansvar för detta. Staten har ett ansvar för att Teli i Vänersborg kan utvecklas.

Jag skulle också vilja peka på några ytterligare frågor som är viktiga just för oss i Norra Älvsborg. Vi har redovisat förslag till omfattande investeringar i kommunikationer, i byggande och i utbildning.

Det första är att järnvägstrafiken skall utvecklas. Utbyggnaden av Norge-Väner-länken med sträckorna Erisstadsvängen i Dalsland och Trollhättan-Vänersborg skulle ge många jobb och stimulera utvecklingen.

Vi socialdemokrater kräver därför: Börja byggandet av Norge-Väner-länken nu!

SJ planerar också att lägga ner eller försämra servicen vid järnvägsstationerna i Åmål, Vänersborg och Trollhättan. Dessutom diskuteras faktiskt att lägga ner persontrafiken från Karlstad genom Dalsland.

Jag skulle både till regeringen och till SJ vilja säga: Stoppa de planerade försämringarna av järnvägstrafiken i Norra Älvsborg!

En ökad satsning på järnvägen skulle också förbättra möjligheten för TGOJ i Åmål. Även Herrljungabanan måste utvecklas. Jag tycker att man skall satsa på Herrljunga som ett resecentrum.

De väginvesteringar som skall ske i skogslänen som ett resultat av krispaketet måste komma också norra Dalsland till del. Jag föreslår att Centralbron i Bengtsfors skall byggas omgående.

Vi socialdemokrater från Norra Älvsborg vill ha fler platser till vår högskola och har stöd för detta i vår riksdagsgrupp. Men Marianne Andersson och andra röstade fyra gånger förra året emot satsningar på de små högskolorna.

Regeringens förslag i augusti om fler högskoleplatser gav mest till de stora högskolorna. Nu gäller det att satsa på utbildning. Ge fler i Norra Älvsborg utbildning i gymnasieskolan, i vuxenutbildningen, i arbetsmarknadsutbildningen och i högskolan!

För oss i Norra Älvsborg är byggandet av särskild vikt. Vår omfattande byggmaterialindustri i Alingsåsområdet men också i Dalsland och Götaälvdalen gör att vi drabbas hårt av nedgången i byggandet.

Vi har redovisat en lång rad byggprojekt som skulle ha kunnat vara i gång om regeringen hade haft den rätta viljan. Men inte ens Marianne Andersson,

som bor i Vårgårda, eller Elver Jonsson, som bor i Alingsås, där arbetslösheten nu är högst i länet, tycks vara särskilt oroliga för det minskade byggan-
det.

Vi socialdemokrater i valkretsen kräver därför att byggande, reparationer och ombyggnader av lokaler i Norra Älvsborg skall tidigareläggas.

Fru talman! Sammanfattningsvis: För att dämpa arbetslösheten i Norra Älvsborg är det nödvändigt att satsa på byggande, kommunikationer och utbildning.

Anf. 31 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Arbetslösheten är rekordstor. AMS prognos som nådde oss i går var dystrare än någonsin förr. Siffrorna är ofattbara med svenska mått mätt. Men siffrorna får aldrig reduceras till uppgifter i någon tabell. Bakom varje siffra döljer sig en människa och hans eller hennes ekonomiska bekymmer och oro för framtiden.

Många har under dessa tre dagar talat om orsakerna till vårt svåra läge – devalverings- och koncentrationspolitiken, spekulationsekonomin på 80-talet, oförmågan att under högkonjunktur ta itu med Sveriges grundläggande ekonomiska problem och bygga för framtiden samt en djup internationell lågkonjunktur.

När krisen ställdes på sin spets var det ändå en stor styrka för Sverige att opposition och regering lyckades göra upp. Nu måste alla vara med och betala för tidigare politiskt och ekonomiskt lättsinne. De som drabbas av arbetslöshet får betala det högsta priset. Det är lätt att förstå ilskan över att många av dem som orsakat krisen går skadeslösa och i stället får skyhögga avgångsvederlag, medan de som inte haft någon del i detta står skyddslösa.

Det är också lätt att sympatisera med alla de röster som nu höjs för att vi skall investera oss ur krisen, satsa ännu mer på vägar och järnvägar och tidigareläggning av byggen. Ingvar Johnsson sade t.ex. det för en stund sedan. Vår åsikt är och har alltid varit att det bästa är att satsa på att bygga för framtiden, så att man står beredd när konjunkturen vänder.

Problemet är att i det här läget finna metoder för finansiering, så att vi inte hamnar i ett nytt valutautflöde och räntekris. Det vore det värsta som kunde hända. Hög ränta är en effektiv broms för investeringar. Låga löneavtal är nu nödvändiga, inte för att få ner konsumtionen eller hindra rättvisa löner utan för att öppna för investeringar.

Nog känner vi allihopa en stor maktlöshet när vi hör beskeden om varsel, indragningar och nedläggningar ute i våra län och orter. Jag skall inte upprepa Ingvar Johnssons beskrivning av Älvsborgs län. Den stämmer med verkligheten, och vi delar hans uppfattning, t.ex. när det gäller bilindustrin och dess underleverantörer samt neddragningen av kommunikationer.

Låt mig i detta sammanhang säga att det blir en satsning på länsvägar i Norra Älvsborg. Vi delar naturligtvis också uppfattningen om Norge-Väner-länken och kräver att utbyggnaden av denna skall komma i gång så fort som möjligt.

Aldrig tidigare har så många människor som nu omfattats av arbetsmarknadsåtgärder, ungdomspraktik, utbildning m.m., och i och med det första krispaketet satsats nu ytterligare resurser med olika arbetsmarknadspolitiska

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

medel, bl.a. otraditionella insatser och lokal utvecklingsverksamhet. Flexibilitet och enskilda människors idéer för att göra något i sin bygd och i sin ort uppmuntras.

Det är centerns bestämda uppfattning att arbetslinjen skall gälla så långt det står i vår makt. AMS har sagt att 3 % av arbetskraften är vad man maximalt klarar att hantera. Nu närmar man sig 5 %. Självklart leder detta till gränsdragningsproblem och störningar på arbetsmarknaden, vilket vi fick rapporter om i nyheterna i morse när det gällde ungdomspraktiken. Den referensgrupp som tillsatts för att följa ungdomspraktiken har en mycket viktig och grannliga uppgift.

Jag vill säga till Sten Östlund, som tog upp arbetslösheten, att också varje annat system av denna omfattning hade fått motsvarande problem.

Hittills har männen drabbats hårdare av arbetslösheten än kvinnorna. Men när nu också den offentliga sektorn gör stora neddragningar drabbas kvinnorna mer än tidigare. 80 % av de arbetslösa offentligtanställda är kvinnor. Som alltid blir det främst de som är i frontlinjen, de som gör jobben, som får gå först. Det är lätt att sympatisera med dem som ser bristerna t.ex. i vården och som tycker att det är konstigt att folk inte får vara kvar när så mycket pengar nu går till arbetsmarknadsåtgärder.

Kvinnornas stora intåg på arbetsmarknaden skedde samtidigt med den offentliga sektorns stora tillväxt, och de gick i stor utsträckning dit. Därför sitter de nu i en rävsax när vi tvingas till neddragningar och omprövningar. Läget hade med säkerhet varit annorlunda om vi hade haft en lugnare utveckling inom denna sektor – det kan vi nu verkligen säga, när vi har facit i handen. Då hade kvinnorna också haft ett betydligt bättre utgångsläge än i dag.

Fru talman! Hela Sverige skall leva. Det sades tydligt i regeringsförklaringen, och vi i centern har alltid insett att en fungerande och stabil ekonomi och ett bra arbetsliv aldrig kan uppnås utan regional balans. Därför kämpar vi oförtrutet för att män och kvinnor skall kunna leva, arbeta, bo och få utbildning i hela landet, för att satsningar på utbildning och infrastruktur, alltså vägar och järnvägar, service och telekommunikation, skall ske i hela landet och för att det skall föras en offensiv regionalpolitik.

Fru talman! Kris har en tendens att föda kris. Jag gillar egentligen uttrycket "kris och möjligheter" bättre. Det gäller nu ändå att inte förfalla till hopplöshet, utan att med krispaketen och med de beslut som regeringen tidigare har fattat för att främja företagsamheten som grund skapa förutsättningar för att människor och företag ute i regionerna och i landet som helhet skall kunna vända utvecklingen, så att vi får varaktiga jobb i Sverige. Jag tror att det är möjligt.

Anf. 32 JARL LANDER (s):

Fru talman! I oktober månad förra året lämnade länsstyrelsen i Värmland in en hemställan till regeringen om åtgärder för att, som det heter, främja sysselsättning och tillväxt, för att länets behov av insatser skulle beaktas i de åtgärdspaket som förutsågs komma på olika områden. När åtgärdspaketen presenterades i våras var ca 6 000 personer öppet arbetslösa i länet.

Nu kan man konstatera att de behov av insatser som länsstyrelsen anmälde förra hösten inte i någon nämnvärd grad beaktades av regeringen. Det visar

nuvarande siffror på antalet öppet arbetslösa, som vid den senaste redovisningen var nästan 10 000, trots 600 nytillkomna ungdomspraktikplatser och 1 200 nya platser inom arbetsmarknadsutbildningen.

Därför, fru talman, känner också jag ett behov av att gå upp i denna långdragna debatt om arbetsmarknadspolitik och att snabbt till protokollet läsa in några synpunkter från värmländsk horisont. Låt mig göra det genom att nämna något från en del tidningsurklipp från länspressen de senaste dagarna.

"Ännu ovisst om valsverk" lyder rubriken på det första av de urklipp som jag gjort. Det är den segdragna frågan om att rädda så många arbetstillfällen som möjligt vid järnverket i Hagfors. Kontakterna med österrikiska Böhler-Uddeholm måste nu troligen föras på regeringsnivå för att man skall kunna komma fram till en slutlig lösning av frågan om att klara 350 arbetstillfällen vid valsverket i Hagfors. På annat sätt kan man inte tolka oviljan från företagsledningen att förhandla fram en lösning.

Jag förutsätter att näringsministern nu fullföljer det åtagande som staten tidigare gjort att stödja de anställda vid valsverket i Hagfors i kampen för att bevara delar av lönsam svensk exportindustri kvar i Sverige.

Nästa urklipp handlar om att den militära avspänningen i världen ger utrymme för att kraftigt beskära försvarsindustrin. Mer än 1 000 personer har tidigare sysselsatts vid Zakrisdalsverken i Karlstad, men sedan kulor och krut försvunnit är arbetsstyrkan numera i stort sett halverad. Nu dyker frågan upp om att flytta över hela den mekaniska tillverkningen från Zakrisdalsverken till Karlskoga, att flytta bort 580 arbetstillfällen.

Vi socialdemokrater inser att försvarsindustrin kan rationaliseras, och Karlskogaområdet är i stort behov av sysselsättningstillfällen. Men vi kan inte ställa upp på att arbetstillfällen bara försvinner från länet, som det nu kan komma att ske från Zakrisdalsverken, utan att extra insatser görs från samhällets och regeringens sida.

Det jag nu nämnt är bara ett par urklipp om det besvärliga sysselsättningsläget i länet. Till detta kommer oron för jobben i de sysselsättningssvaga orterna runt om i länet och i synnerhet hos dem som är underleverantörer till bilindustrin, som t.ex. TVAB i Töcksfors. Häromdagen kunde man läsa i tidningen att företaget hade sålts utan personalens kännedom. I dag är rubrikerna: "Nya ägaren varslar 235 personer om uppsägning." Här måste den tidigare ägaren, Forsheda, ta sitt ansvar för den nu varslade personalen.

Värmland, liksom hela Sverige, behöver nu positiva signaler från regeringen om att sysselsättningen skall klaras och att förutsättningar för industriell produktion skall komma hela landet till del.

Därav följer att nu måste de projekt som vi socialdemokrater vaskade fram i landets alla kommuner förverkligas. Det är projekt som den borgerliga majoriteten här i riksdagen tidigare sagt nej till. Vi kan inte längre förlita oss på att den s.k. marknaden skall klara sysselsättningen i landet. Vad marknaden förmår är vi alla väl bekanta med nu. Det ger inte fler jobb, bara högre arbetslöshet.

I Värmland behöver vi få infrastrukturen utbyggd så att vår geografiska närhet till utvecklingsområdena kan stärkas. Sedan det norska stortinget nu fattat beslut om att bygga ut flygplatsen i Gardemoen, är det än viktigare för

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

länets och västra Sveriges utveckling att järnvägen väster om Karlstad mot Kongsvinger–Oslo-området snarast förbättras.

Men det viktigaste är ju att tågen går genom länet där spåren finns. Varken gods eller persontrafiken utvecklas med hjälp av indragningar, utan de utvecklas genom att kunderna, dvs. resenärerna, erbjuds verkliga alternativ. Där inga järnvägsspår finns, där måste vägarna bli av sådan kvalitet att industrins behov av transporter garanteras. Därför behövs de förbättringar i infrastruktursatsningar för vägar och järnvägar som vi socialdemokrater från Värmland tidigare presenterat i motioner till riksdagen.

Avslutningsvis, fru talman, en sista rubrik från länspressen denna vecka: "100-tals miljoner fattas – utbildningsplatser bort" och "2 000 kastas ut i arbetslöshet".

Detta kommer sig av att länsarbetsnämnden i Värmland redovisar att hälften av de 4 000 utbildningsplatserna i länet skall slopas på grund av att pengarna saknas. Arbetsmarknadsministern har tidigare sagt att arbetsförmedlingarna skall få pengar för att bekosta ungdomspraktikplatserna. Står detta löfte kvar?

Anf. 33 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! I en departementspromemoria föreslås att tingsrätterna i Lindesberg, Karlskoga och Hallsberg skall läggas ner. Verksamheten skall flyttas till Örebro och Kristinehamn.

Skälen är inte ekonomi och rationalitet. Statskontoret har visat att de små tingsrätterna är effektiva. Men departementet menar att det behövs stora enheter för att möta de krav EG-rätten kan ställa. Ingen analys görs av de faktiska förutsättningarna för de små tingsrätterna att nu som tidigare anpassa sig till nya krav. Promemorian söker inte heller stöd i den dramatiska förbättring av erfarenhetsutbyte, som den nya tekniken ger.

På kort sikt kan kanske staten värja sig för effekterna. Ett femtiotal personer kan säkert bo kvar på orter som Karlskoga, Lindesberg och Hallsberg och pendla. På lång sikt blir effekterna stora. Nyanställda jurister bosätter sig inte i Lindesberg. Advokatkontoren anser att det finns få skäl att vara kvar. Åklagarorganisationen ses över. Så utarmas samhällsservicen, den intellektuella debatten och det sociala livet runt om i landet.

Staten har strategiska instrument, som skulle kunna bidra till att hela landet skall leva. De används inte. Inom de statliga verken pågår i dag regionalisering utan varje form av samordning. Postverket bygger upp sin regionala indelning, Televerket en annan, Vägverket en tredje. På område efter område är tendensen centralistisk. En oengagerad utbildningsminister använder inte högskolan som ett regionalt instrument. Ingen ser ett gemensamt mönster, som skall leda till att hela landet stärks.

Från mindre orter i Örebro län förs verksamhet till centralorten Örebro. Från residensstaden Örebro centraliseras verksamhet till storstadsområdena. Detta trots att ny teknik skapar unika förutsättningar för decentralisering och regional utveckling.

Arbetsmarknadsutsikterna i Örebro län är mörka. I Bergslagsområdet, Karlskoga, Degerfors, Laxå och Askersund sker stora strukturomvandlingar inom industrin. Flera kommuner är beroende av enstaka stora industrier.

När avspänningen minskar trycket på försvaret står en ort som Karlskoga inför svåra omställningsproblem. Länet visar från tid till annan upp den högsta arbetslösheten i landet. I Ljusnarsberg står 36 % av de unga utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Dråpslagen mot kommunerna gör att den offentliga sektorn, trots stora behov, inte kan erbjuda nya jobb. Länsarbetsnämndens analys visar i stället att 5 000 jobb inom den offentliga sektorn i länet försvinner de närmaste åren. Till det bidrar ett djupt orättfärdigt bidragssystem till kommunerna. Hastigt och utan att någon kunde förstå hur det egentligen hade byggts upp och skulle förstås, klubbades det nya statsbidragssystemet i riksdagen i våras.

I Örebro län är alla kommuner förlorare. Äldreomsorgen spelar en liten roll i det nya systemet. Arbetslösheten vägdes inte alls in i beslutet.

Medborgarna i Degerfors, som förlorar statsbidrag motsvarande 3 kr på kommunalskatten, tvingas se att rika kommuner som Danderyd och Lidingö inte alls behöver bidra till statliga besparingar.

Banker, försäkringsbolag och handel omstrukturerar sin verksamhet och otaliga jobb försvinner. Det behövs en strategi för att de mänskliga resurser som rationaliseringar och ny teknik frigör tas till vara i nya jobb för att utveckla och stärka välfärden.

För att Örebro län skall utvecklas krävs en strategi för utveckling där staten tar sin del av ansvaret.

En utbyggd Bergslagsdiagonal via Lindesberg kan tillsammans med en utbyggd Askersundsled utveckla länet som knutpunkt i landets mitt. Tillsammans med Svea- och Mälardalsbanornas utbyggnad skulle det stärka länets strategiska läge till gagn för hela landet.

Högskolan i Örebro har nått en mognad, som skapar goda förutsättningar för en fast forskningsorganisation. Regeringen måste se värdet av det arbete som utförs vid de små och medelstora högskolorna.

Länets goda läge när det gäller telekommunikationer kan och bör utnyttjas. SCB i Örebro har nu Europas kanske mest ändamålsenliga lokaler. Här finns kompetens på det regeringen brukar kalla högsta europeiska nivå. Utnyttja den och stärk den, i stället för att utarma en enhet, som kommer att vara strategisk för landet i ett Europaperspektiv.

Fru talman! En politik för välfärd, och ett helt land och folk i arbete, kan inte nöja sig med att passivt åse marknadskrafternas spel. Utifrån en god svensk tradition, där samhälle och näringsliv samverkar för utveckling och välfärd, krävs en aktiv politisk strategi för att hela landet skall leva och rätten till arbete åt alla skall säkras på lång sikt.

Anf. 34 BERIT OSCARSSON (s):

Fru talman! Västmanland är det län som har den högsta andelen industri-sysselsatta. Det är ett utpräglat exportlän och är därför hårt drabbat av lågkonjunkturen. Strukturförändringar drabbade först Bergslagen och slår nu mot tillverkningsindustrin i södra delarna av länet. Kursförändringar på valutor och ett högt ränteläge pressar hårt, och orderingången är därför låg. Många, speciellt små och medelstora företag, har svårt att överleva.

Som en konsekvens av detta ligger antalet varsel på en mycket hög nivå.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

I tisdags kom det senaste varslet. Volvo i Köping varslar 195 anställda. Under en period av tre år har antalet anställda vid Volvo i Köping minskat med drygt 1 000 personer. Det är förödande för regionen och en tragedi för alla människor som drabbas.

Inom den offentliga sektorn finns också problem, bl.a. med att finansiera den nödvändiga verksamheten. Den borgerliga majoritetens beslut om ett nytt statsbidragssystem, med indragningar på olika sätt från kommunerna, bidrar kraftigt till detta. Kommunerna har satts i en ekonomisk knipa.

Nu varslas många offentligt anställda om uppsägning. Många är lågutbildade kvinnor som har mycket svårt att få nytt arbete i vårt industridominerade län. I länsarbetsnämndens prognos över arbetssituationen finns det heller ingen ljusning i sikte för 1993. Arbetslösheten fortsätter att öka. Den kommer förmodligen att ligga på 7–10 % vid årsskiftet 1992/1993.

Men det finns ändå en väg som leder fram till ökad sysselsättning, nämligen att vi nu investerar. Det är dessutom billigare att investera nu än under en högkonjunktur. Det handlar om att sätta fart på hjulen. Att nu inte våga investera eller att inte dra i gång underhållsåtgärder är att döma till arbetslöshet och utslagning.

Vi socialdemokrater har via motioner lämnat flera förslag till riksdagen på vad som kan göras. Vi frågar oss vad det är som gör att projekten inte kommer i gång, och varför kommer inte regeringen i gång?

I Västmanland glädjer vi oss mycket åt att byggandet av Mälarbanan nu är i gång. Mälarbanan är helt nödvändig för regionens fortsatta utveckling. Men varför inte i dagens konjunkturläge tidigarelägga återstående delar av utbyggnaden?

Dessutom krävs tågsätt för att snabbtågen skall kunna fungera. 1986 skrev ABB och SJ kontrakt om tillverkningen av 20 tågsätt av X 2000 samt option på ytterligare 20 tågsätt. Den sista september gick tiden ut för optionen. SJ har problem att lösa in optionen på grund av lönsamhetskrav samt det faktum att Banverkets upprustning av snabbtågslinjerna går alltför långsamt.

Om inga nya order tecknas inom en snar framtid kommer därför produktionen i Kalmar successivt att skäras ned för att helt upphöra under januari-februari 1994. Detta medför i sin tur att produktionen i Helsingborg och Västerås påverkas och att även dessa verkstäder hotas av nedläggning. Då skulle ca 1 500 arbetstillfällen inom ABB Traction försvinna och minst lika många hos underleverantörerna.

Här behövs snara åtgärder. Vi skapade inte Banverket för att försena upprustningen av bannätet. Mats Odells löften och uttalanden måste nu omsättas i konkret handling.

Vi har stort behov av investeringar i våra vägar. Dagens sträckning av E 18 mellan Köping och Arboga utgör en flaskhals. Regeringen bör snabbt fastställa den plan som arbetats fram. En ny sträckning av vägvagnsnitten skulle inte bara innebära en kraftig förbättring av trafiksäkerheten utan också innebära 80 000 nya dagsverken.

Många av länets vägar är i stort behov av upprustning och ombyggnad, bl.a. i Bergslagen. Vid tidigare fördelning av arbetsmarknadsanslag har länet fått jämförelsevis litet pengar trots hög arbetslöshet. Detta måste nu ändras.

Västmanland är också ett sjöfartslän. En fördjupning av Mälarleden är nödvändig för en bättre sjöfart. Årligen fraktas ca 3 miljoner ton till och från hamnarna i Västerås och Köping genom kanalen. Bättre framkomlighet har stor betydelse för Västmanlands och Bergslagens näringsliv.

Genom en investering på 20 miljoner kronor till förbättring av Södertäljebron kan målartonnaget öka från 7 000 ton till 10 000 ton. Regeringen har även här chansen till en framsynt infrastrukturinvestering.

När konjunkturen vänder kommer efterfrågan på tekniker och annan yrkesutbildad personal att öka. Det är då viktigt att högskolan i Västerås-Eskilstuna tilldelas en stor andel av de 5 000 nya högskoleplatserna för att täcka de utbildningsbehov som finns.

Men det finns också ett annat utbildningsbehov. Antalet lågutbildade i länet är högre än genomsnittet i landet. En satsning på baskunskaper är nödvändig. Vi måste därför satsa på folkbildning.

Trots de problemen som jag här redogjort för finns ändå en optimism. Men det viktigaste är att se till att människor kommer i arbete.

Anf. 35 BIRGER ANDERSSON (c):

Fru talman! Västmanlands län är ännu så länge ett av Sveriges mest industrialiserade län. Men utvecklingen har för många västmanländska orter varit dyster under 1970- och 1980-talet. Många orter har helt dominerats av en eller ett fåtal stora industrier. När dessa industrier har gjort kraftiga neddragningar eller helt lagts ned har orten och hela kommunen drabbats hårt. Ett exempel är Hallstahammars kommun, som under hela 1980-talet har drabbats mycket hårt av industrinedläggningar och kraftiga personalnedskärningar i kvarvarande industrier.

Den rådande långvariga lågkonjunkturen slår hårt mot industrisysselsättningen i länet. Varslen har varit många och omfattande. Ytterligare varsel och uppsägningar väntar. Arbetslösheten är hög i länet. Särskilt ungdomar har drabbats mycket hårt av arbetslösheten. Men genom omfattande insatser har den öppna arbetslösheten något gått ner under senare tid. Det beror på att länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingarna har lyckats mycket väl med att finna ungdomspraktikplatser. Dessutom ökar antalet personer i arbetsmarknadsutbildning och antalet beredskapsarbeten. Regeringen beslöt i juni 1992 att förlänga inplaceringen av Hallstahammars kommun i stödområde. Det var som jag ser det ett nödvändigt och riktigt beslut.

På järnvägsområdet har en hel del hänt under senare år. Länstrafiken i Västmanland trafikerar numera järnvägssträckorna Västerås-Eskilstuna, Västerås-Sala, Västerås-Ludvika och Västerås-Arboga – med snabba X 10 tåg med hög komfort. Bansträckningen Kolbäck-Fagersta har moderniserats och byggts om, och byggandet av Mälarbanan har nyligen startat.

Men det är viktigt att nu pågående och planerade järnvägssatsningar kommer att kunna trafikeras av nya moderna fordon. Därför behövs snabbt ett nära samarbete mellan regering, SJ och ABB för att på ett finansiellt godtagbart sätt klara fortsatt tillverkning av svensktillverkade spårbundna fordon. Djupa beställningssvackor måste undvikas, i synnerhet i nuvarande arbetsmarknadsläge.

Det är också mycket betydelsefullt för en region med ett väl fungerande

vägnät, med vägar som har en jämn och för sitt ändamål lämplig standard. Det behövs ytterligare medel för ett fullföljande av upprustningen av "Räta linjen", dvs. en vägsträckning Gävle-Västerås-Norrköping. Vissa återstående vägsträckor i Västmanlands län och i Södermanlands län måste snabbt rustas upp, så att "Räta linjen" i hela sin sträckning får en jämn och hög standard. Då slipper Stockholmsregionen genomgående personbils- och lastbilstrafik i nord-sydlig riktning.

Ett annat aktuellt vägprojekt, som också Berit Oscarsson nämnde, är ombyggnaden av E 18 Arboga-Köping. Detta projekt är mycket angeläget. Riksväg 70 och riksväg 68 genom länet behöver också rustas upp eller byggas om på vissa sträckor för att få en jämn och hög standard.

Anslagen till drift och underhåll för länets mindre vägar har sedan flera år varit för små, vilket medfört eftersläpande underhåll. Den nya regeringen har insett betydelsen av ett förstärkt underhåll av vägväsendet för att kraftigt förslitna delar av vägnätet inom rimlig tid skall kunna återföras till en lämplig teknisk standard.

När det gäller utbildningen vill jag säga några ord om högskolan Eskilstuna-Västerås, som är landets enda tvålänshögskola. Det har aldrig tagits hänsyn till detta vid beviljandet av anslag. Förhoppningsvis är en ändring på gång. Det innebär att Centerns mångåriga krav på kraftiga satsningar på de små och medelstora högskolorna verkar att ge resultat, innebärande fler högskoleplatser och en satsning på forskning.

I Skinnskattebergs kommun finns en annan högskola, Skogsmästarskolan, som sorterar under Sveriges lantbruksuniversitet. Det är mycket angeläget att Skinnskattebergs kommun, som drabbats mycket hårt av sysselsättningskrisen, får fortsätta sina planer att utveckla ett skogligt centrum med skogsmästarutbildningen som bas.

När det gäller byggsysselsättningen är läget mycket allvarligt i Västmanlands län. Ca 25 % av byggnadsarbetarna saknar sysselsättning. Även om vi är medvetna om att länets byggsektor under senare delen av 1980-talet hade en för stor kostym, kan vi inte på något sätt acceptera den kraftiga neddragning och utslagning som nu sker i länet. Det gäller för stat, landsting och kommun att tidigarelägga olika byggprojekt för att undvika den kraftiga utslagning av byggkompetens som annars kommer att ske i länet.

Fru talman! När det gäller länets långsiktiga utveckling arbetas det intensivt på alla nivåer för en positiv utveckling av länet. Jag ser goda möjligheter till att man skall komma till rätta med länets problem. Men det är nödvändigt med insatser från regering och riksdag. Satsningar på högskolan, satsningar på kommunikationer, satsningar på tjänstesektorn och satsningar på högteknologiska industrier kan ge Västmanlands län en långsiktig positiv utveckling.

Anf. 36 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Sverige är inte färdigbyggt! Det finns nästintill oändliga byggbehov. Byggnads har tillsammans med byggmästarföreningarna, LO och det socialdemokratiska partiet tagit fram massor med förslag som skulle vara bra för Sverige både i dag och i framtiden. Det är bara för regeringen att läsa innantill. Jag har en del av de förslagen här.

I valrörelsen och efter regeringstillträdet har borgerligheten talat mycket om infrastruktursatsningar – men resultatet har, vilket har omvittnats här i kammaren, varit mycket magert. Förfallna skolor talade man också mycket om i valrörelsen – men i regeringsställning tog man bort de 300 miljoner som fanns för det ändamålet.

Före uppgörelsen med Socialdemokraterna lade regeringen ner mest energi på att krossa fackföreningsrörelsen. Nu är det gud ske lov stoppat för ett tag. Men det är min förhoppning att man nu i stället tar itu med närings- och arbetsmarknadspolitiken.

Enligt Byggtreprenörerna går 25 byggföretag i konkurs varje månad. Varje dag går 75 företag i konkurs – och många av dem är naturligtvis byggrelaterade. I Dalarna räknar man som värst med en byggarbetslöshet på 40 % under 1993. I Gävleborg är det lika illa.

Det framtida bostadsbyggandet är ett stort svart hål. De tre miljarder i krisuppgörelsen som skall tas från bostadssektorn måste tas ut som en generell fastighetsskatt – annars blir konsekvenserna förödande både bostadssocialt och sysselsättningsmässigt.

Regeringspolitiken inkl. uppgörelsen innebär att hundratusentals jobb slås ut. Alltför många av dessa är jobb i basindustrier i skogslän. Andra är kvinnojobb i offentliga sektorn. Risken är uppenbar att de försvinner för gott.

Det behövs alltså akuta och aldrig tidigare skådade insatser för att förhindra avindustrialiseringen av Sverige.

Fru talman! Regeringen har självfallet ett huvudansvar för det elände vi just nu upplever – men det finns också ett politiskt systemfel. Det är naturligtvis fel att odemokratiska krafter föser riksdag och regering framför sig. Ändå finns det något slags logik i att det är så. Jag återkommer till detta.

Faktum är att vår konstitution inte ger ett fungerande politiskt system. Endast i undantagsfall kan det bli en majoritetsregering i detta land. Det är därför oerhört svårt att få majoritet i riksdagen för otrevliga men nödvändiga beslut. Septemberuppgörelsen är i detta fall ett undantag.

Allan Larsson sade här i debatten att uppgörelsen var en seger för politiken. Jag delar inte den uppfattningen. Det var på sin höjd en delseger – i hela matchen står det fortfarande 5–1 till marknaden och kapitalet.

Jag vet inte vem som gjort det – men någonstans under vägen har någon insett att politiken klarar inte det yttersta provet utan behöver den återförsäkring som Riksbankens utomordentliga makt innebär. Det är det jag menar med logiken i systemet. Vet man att man inte klarar uppgiften skaffar man sig hjälp. Men detta är inte acceptabelt ur demokratisk synpunkt. Den s.k. marknaden och Riksbanken kan inte få ha den yttersta makten över landets väl och ve. Nu måste politikerna ta tillbaka den makt som de ändå måste ta det fulla ansvaret för. Om vi inte gör det, förbryter vi oss mot de demokratiska idealen.

Fru talman! Låt mig gå tillbaka till arbetsmarknaden. De länge omtalade infrastruktursatsningarna måste komma i gång nu. Byggandet måste också generellt sett komma i gång. Det är den enda åtgärd som snabbt kan öka efterfrågan på hemmamarknaden utan att fördärva statens finanser. Det skulle rädda många företag som också har exportpotential.

I ett stort antal tillverkande företag måste det till åtgärder som lyfter av kostnader under en tid, annars slås de ut för evigt. Här duger det inte med ytterligare sänkningar av arbetsgivaravgiften. Stora delar av de anställda måste kunna sättas i utbildning på samhällets bekostnad om företagen skall överleva.

Regeringen måste öppna för fler kommuner att komma in i stödområdet. Verkligheten har faktiskt förändrats, och då måste kartan också förändras.

Svenska arbetsgivareföreningen har gjort en undersökning som visar att under två år har 3 500 långsiktigt lönsamma företag drivits i konkurs av bankerna.

Det finns många bovar i det drama som vi just nu upplever. Bankväsendet har inte till någon del fyllt sin funktion. Marknaden och Riksbanken har på sitt brutala vis ändå fyllt sin funktion på visst sätt. Riksdagen har inte skapat ett funktionellt politiskt system. En ideologiskt blockerad regering har ingenting förstått och ingenting förmått.

Fru talman! Jag kastar den här stenen, trots att jag själv inte är utan skuld.

Anf. 37 SIGRID BOLKEUS (s):

Fru talman! Arbetslöshetens gissel berör allt fler människor i Sverige. I Gävleborgs län tvingas vi notera arbetslöshetssiffror som ligger bland de högsta i landet. Nu drabbas inte bara folk inom byggnadsindustrin och inom annan industriverksamhet, utan också i minst lika hög grad anställda inom den gemensamma sektorn.

Det är märkligt att regeringen står fast vid att 7,5 miljarder kronor skall dras in från kommuner och landsting. Med öppna ögon tillåter regeringen en rejäl uppgång av arbetslösheten. Det är inga onödiga jobb som försvinner. Ökad produktivitet inom industrin förutsätter trivsel. Man gör inte ett bra jobb om man skall gå och oro sig för att anhängiga inte får vård och omsorg. Rådet från regeringen till de tusentals kvinnor som blir arbetslösa är: Starta eget!

Situationen i Gävleborg har förvärrats genom att bl.a. Vägverket, Televerket, SJ och Posten drar bort verksamheter från länet. I Svenska Dagbladet den 8 oktober lyder en av rubrikerna: "Hörnlund ger Ånge stöd när Posten skär ner". Vi gävleborgare missunnar inte Ångeborna att de utlovas stöd, men vi har länge efterlyst besked från såväl postledningen som statsråd om att de skall göra allt de kan för att verkningarna av de statliga verkens rationaliseringar skall bli så små som möjligt.

Nedläggningen av Hälsinge regemente innebär att Gävle åderlåtits på ytterligare drygt 400 arbetstillfällen. I 14 läggs ner för att rädda jobben vid I 21 i Sollefteå, alltså av regionalpolitiska skäl. Snart skall beslut om nedläggning av ytterligare en flygflottilj fattas. Betänk då att Söderhamn i dag, trots alla ansträngningar, har en öppen arbetslöshet på 7,5 %. Det är en av de hårdast drabbade kommunerna i landet. En nedläggning av F 15 skulle bli ytterligare sten på en redan tung börda.

Sedan valmånaden 1991 har arbetslösheten ökat med 60 % i Gävleborgs län. Den uppgår nu till 22 000 personer eller 12,3 %. Det är bara Norrbotten som är i ett sämre läge. Genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder har den öppna arbetslösheten kunnat pressas ner till hälften. Om inte arbetsmark-

nadspolitiska åtgärder hade satts in skulle var tredje ungdom mellan 18–25 år gå arbetslös. Det är helt nödvändigt att Länsarbetsnämnden får de 500 miljoner kronor i ökat stöd till arbetsmarknadspolitiska åtgärder som de har bedömt att de behöver för att kunna gå in och lindra smällarna. Arbetslösheten beräknas ju stiga ytterligare.

Arbetsmarknadspolitiken kan lindra skadorna och höja kompetensgraden, men det är investeringar och skapande av nya jobb som kan hjälpa till med tillfrisknandet. Högst upp på länets önskelista står utbildningar och satsningar på infrastrukturen. Bra kommunikationer även ovanför Dalälven är en förutsättning om vi skall ha någon möjlighet att hävda oss på Europa-marknaden. Det måste till åtgärder snabbt.

Arbetet på Ostkustbanan kan komma i gång våren 1993. Det finns en samordningsvinst att hämta om E 4-an och Ostkustbanan blir ett samprojekt.

Vid sitt besök i Bollnäs nyligen lovade kommunikationsminister Mats Odell att tillsätta en statlig utredningsman för att studera möjligheter att åstadkomma snabbare tågtrafik på sträckan Stockholm–Östersund. Det löftet tackar vi för, men det förpliktar.

I krispaketet avsätts 1,5 miljarder kronor för vägåtgärder i de sju skogslänen. Det är viktigt, inte minst för skogsnäringen, att dessa pengar tillfaller de län som de avsatts för.

I Gävleborgs län har vi målet att till år 2000 höja utbildningsnivån till minst riksgenomsnittet. För att klara det måste vi få en kraftig utökning av antalet utbildningsplatser både vid Högskolan Gävle–Sandviken och i den kommunala vuxenutbildningen. Det förslag som finns i en aktuell proposition om examinationsrätten riskerar att dela upp högskolorna i A- och B-lag. Undersök om Högskolan Gävle–Sandviken uppfyller de kvalitetskrav som ställs för rätten till magisterexamen i företagsekonomi med särskild inriktning mot fastighetsekonomi och fastighetsförvaltning! Jag är övertygad om att vår högskola klarar den granskningen.

Vi socialdemokrater i länet har presenterat ett objekt för beredskapsarbete när det gäller ombyggnader av t.ex. skolor, förskolor och offentliga lokaler. Det finns jobb för byggnadsarbetare och andra som inget hellre vill än att få komma ut i arbetslivet igen.

Fru talman! Riksdagen besökte Gävle i våras. Jag hoppas att ni upplevde att det finns kraft, framtidstro och utvecklingsmöjligheter i vårt län. Om de satsningar på arbetstillfällen som ingår i krisuppgörelsen skall sättas in där behovet är som störst, bör Gävleborgs län vara prioriterat.

Anf. 38 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! När räntan slår ut företag på löpande band, är problemen störst hos de små och medelstora företagen. De saknar dessutom möjligheter att låna nödvändigt kapital till sin verksamhet, som vi har hört. Undersökningar visar, precis som Bengt-Ola Rytter sade, att banker nekar lån till företag som har en seriös och bärande affärsidé. I ett läge där Sverige tappat närmare 200 000 arbetstillfällen i industrin slår krisen mycket hårdare i skogslänen. Där började varslen och konkurserna tidigare, och de lär också fortsätta längre än i centralare delar av landet.

Trots denna utveckling är framtidstron och förhoppningarna om bättre ti-

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

der goda i Norrlandslänen. I Västernorrland anser vi att satsningarna måste göras nu. Nu finns tillgången på välutbildad arbetskraft. Nu finns tillgången på maskiner för stora avgörande framtidsinvesteringar.

Västernorrland, och även Jämtland, har landets sämsta vägar. Dels saknar Västernorrland en Europaväg värd namnet, dels finns fler inlandsvägar som måste genomgå betydande upprustningar av bärigheten. Detta gäller även Jämtland. Det räcker inte att förbättra några broar. Det krävs också vägar mellan broarna. Nu är det rätt tid att göra stora investeringar, så att vägnätet i dessa två län når upp till riksgenomsnittet när det gäller standard och bärighet.

I en forskningsrapport (ERU Ds 1990:74) visas att varje invånare i Norrlands inland får 15 000 kr per år över statens budget. De som betalar är storstadsborna, sägs det. Det är i och för sig riktigt men berättar inte hela sanningen. I rapporten jämförs endast vad olika regioner får i form av transfereeringar över statsbudgeten med vad invånarna betalar tillbaka i skatter och avgifter. Man har inte tittat på betydelsen av och bidraget från näringsliv och naturtillgångar. Gör man det, ser man snart att Norrlandslänsens bidrag till landets finanser är betydligt större än de stödpengar som kommer regionen till del via statsbudgeten.

Redan för drygt 300 år sedan sade Axel Oxenstierna: "I Norrland hava vi inom våra gränser ett Indien, blott vi förstå att bruka det." Det förstodet har man. Frågan är när Norrlands ekonomiska betydelse för Sveriges välfärd skall erkännas.

I undersökningen "Norrland en närande del av Sverige" redovisas nettoexportvärdet per invånare i Sveriges fem nordligaste län jämfört med riksgenomsnittet. Där bidrar Jämtland med 26 500 per invånare och Västernorrland med 22 700 per invånare över riksgenomsnittet.

Med andra ord, utan Norrlandslänen skulle vi ha ett fattigare Sverige. Men vi får inte glömma att det är helheten som gör Sverige unikt. Alla regioner och län bidrar och får något.

Fru talman! När man ser till helheten i landet, frapperas man av landshövding Ulf Adelsohns uttalande att Stockholm har lika stor arbetslöshet som hela Norrland. Detta är i och för sig sant. Men han glömmer bort eller undandrar två viktiga faktorer: den relativa arbetslösheten i Västernorrland är 7,2 % mot 4 % i Stockholm, och tillgången på lediga platser är mångdubbelt större i Stockholm än i Västernorrland. Det är en skicklig debatteknik men berättar mycket litet om den kalla verkligheten. Skall Sverige åter komma på fötter, krävs respekt för olika landsdelars problem och bekymmer, inte haltande jämförelser.

Fru talman! Skogsindustrins betydelse för Sverige kan inte överdrivas. Den kris som skogsindustriföretagen känner av i dag, när de inte tjänar en enda krona på någon pappersmaskin, kan bli förödande för landet. Räntan måste därför sänkas, inte enbart för skogsindustrins skull, utan också för att ge de små företagen möjligheter till överlevnad.

Men mycket annat kan göras för att investera för framtiden. I Västernorrland måste Höga kusten-bron börja byggas så snart miljöprövningen är klar. I dag går E 4-transporterna en omväg på 4–5 mil, genom tätorter som Kramfors och på vägar som inte är byggda för dessa tunga transporter. Vad detta

innebär ur miljösynpunkt och ur olycksfallssynpunkt har inte beaktats. Därtill måste sträckningen genom Sundsvall och Örnsköldsvik åtgärdas. Det är investeringar som är mycket lönsamma inför framtiden.

Skogsindustrins ekonomiska situation innebär också att priset på skogsråvaran kan komma att sänkas. Detta slår mot de mest utsatta delarna av landet. Uppgifter visar att orter med vägar med dålig bärighet och långa avstånd inte längre är lönsamma ur avverkningsynpunkt. Bärigheten på vägarna i såväl Jämtland som Västernorrland måste alltså höjas för att inte glesbygden ytterligare skall utarmas.

Fru talman! Svensk turism har unika möjligheter vid ett kommande EG-medlemskap. Med rätt marknadsföring och hela EG-marknaden som hemmamarknad kommer fjällturismen att ha goda framtidsmöjligheter. Men vissa skevheter i nuvarande politik måste åtgärdas.

I den nyligen antagna energiskattelagen behandlas turismen inte som industriell verksamhet, vilket innebär att de verksamma tvingas betala högre elskatt för sina liftar och snökanoner än den övriga industrin. Att i dagens ekonomiskt kärva läge förvänta sig mycket lägre momssatser är väl en orimlighet. Men att behandla svensk vinterturism som övrig exportindustri i energiskattehänseende är rimligt. Jag förväntar mig därför att regeringen noga överväger frågan för att hitta en snabb lösning.

Fru talman! Låt mig avsluta med att säga att det är framsynt att bygga för framtiden. Att inte riva är ekonomiskt. Jag förutsätter att landet som helhet skall bygga för framtiden, så att vi är väl rustade när högkonjunkturen kommer.

Anf. 39 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Fru talman! Jag måste tyvärr också fortsätta att måla verkligheten i mörka färger. Arbetslösheten fortsätter att förvärras i Västernorrland, som Sigge Godin har beskrivit. Vi har nu den näst högsta arbetslösheten i vårt land, en placering som vi inte alls är glada över.

Sedan augusti 1991 har arbetslösheten i vårt län i det närmaste fördubblats och är nu uppe i över 12 000 personer.

Bland ungdomarna i gruppen under 25 år är arbetslösheten uppe i 19 %. Att bli arbetslös är minsann ingen bra start i livet.

En annan mycket oroande tendens är att långtidsarbetslösheten fortsätter att öka. I dag är var tredje arbetslös i länet långtidsarbetslös.

Då det inte finns några tecken på att konjunkturen håller på att vända befarar Länsarbetsnämnden i Västernorrland att arbetslösheten kommer att uppgå till närmare 10 % under 1993. Tyvärr befarar jag att den prognosen inte heller kommer att hålla. Det kommer att bli ännu högre arbetslöshet.

Dagligen tvingas vi läsa rubriker i tidningarna som "MoDo varslar ytterligare 330 anställda i Domsjö och Husum" eller "Hägglunds drar ned personalstyrkan med 250". Listan kan göras lång. Till detta skall vi lägga konsekvenserna av den borgerliga majoritetens indragningar på kommunerna och landstinget.

Fru talman! Det är viktigt att vi kommer ihåg att det bakom alla siffror döljer sig människor. Den mänskliga tragedin vid arbetslöshet går inte att

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

understryka nog. Det är inte enbart den arbetslöse som lider. Hela familjen blir lidande, med allvarliga följder.

Förutom det mänskliga lidandet kostar arbetslösheten samhället mångmiljardbelopp. Bara i Västernorrland kostar A-kassan över 4 miljoner kronor per dag.

Fru talman! I onsdagens debatt sade arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund att arbetslösheten kostar samhället 100 miljarder kronor per år. Då måste man fråga sig varför regeringen inte är mer aktiv när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Saknar man program och vilja? Hur är det med det, Sigge Godin?

Vi socialdemokrater erbjuder än en gång regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen våra förslag för att få ner arbetslösheten. Sätt fart på investeringarna!

Vi i Västernorrland har dammsugit hela länet på arbetstillfällen. Det samma har våra partivänner gjort runt om i landet.

I vårt län har vi genom denna dammsugning tagit fram ett program för sysselsättningsskapande åtgärder på 1,5 miljarder. Till detta skall läggas pengar till en ny bro över Ångermanälven. Programmet innehåller både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder som påverkar infrastrukturen i länet. Många projekt kan starta med kort varsel. Att satsa på infrastrukturen i vårt län är en klok och bra investering inte bara för Västernorrland utan också för hela Sverige.

Fru talman! Den tidigare socialdemokratiska regeringen prioriterade regionalpolitiska insatser i Västernorrland. Som exempel kan jag nämna omlokaliseringen av Linjeflygs bokningskontor till Örnsköldsvik, Folksam s etablering till Kramfors och SJ:s biljettcentral till Ånge. Man avsatte pengar till Vedabron och Deltavägen byggdes.

Vi utgick från att den nuvarande borgerliga regeringen skulle fullfölja den ambitionen. Men vi har ännu inte kunnat se några exempel på detta, snarare tvärtom. Regeringen tog pengarna som var avsatte till en ny bro över Ångermanälven för att göra investeringar i andra delar av landet.

Det mycket svåra arbetsmarknadsläget i Västernorrland kräver att snabba åtgärder sätts in för att pressa tillbaka arbetslösheten. Låt mig ge några exempel på nödvändiga åtgärder:

- Påbörja byggandet av en ny bro över Ångermanälven nu.
- Bygg nya genomfarter i Örnsköldsvik och Sundsvall.
- Satsa på inlandsvägarna.
- Förprojektera Botniabanan.
- Se till att det blir fler beställningar av regionaltåget X12 och av X2000.

Jag vet att Sigge Godin instämmer i dessa krav. Vad det gäller är att få regeringen att inse att dessa åtgärder måste vidtas.

Fru talman! Låt mig till sist kort beskriva situationen i min egen kommun. I Örnsköldsvik, en kommun med 60 000 invånare, har vi under de senaste åren tappat över 3 000 arbetstillfällen. Till detta skall vi lägga hoten som finns inom skogs- och metallindustrin. A-kassan kostar över 1 miljon kronor om dagen i Örnsköldsvik – pengar man skulle kunna göra nytta för.

För att klara av att ge de arbetslösa ungdomarna i Örnsköldsvik en ungdomspraktikplats och dem som riskerar att bli utstämplade ett beredskapsar-

bete, krävs att arbetsförmedlingen i Örnsköldsvik får sin budget fördubblad. Detta om något är ett mått på hur allvarlig situationen är och en signal om att regeringen måste bli aktiv i kampen mot arbetslösheten.

Fru talman! Vi har råd att arbeta men vi har inte råd med arbetslöshet.

Anf. 40 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att Elvy Söderström och jag delar uppfattningen att det skall investeras stort i Västernorrland. Jag blir emellertid litet överraskad när hon säger att man nu från Socialdemokraternas sida har dammsugit och fått fram projekt.

Min företrädare Rolf Sellgren har i 20 års tid kämpat för att E 4 norr om Ångermansälven skall byggas om. Elvy Söderström! Det räcker inte att i valrörelsen ta fram en grävskopa, gräva ett hål och säga att man nu har satt i gång ett visst projekt. Det som gäller är att under dessa 20 år faktiskt förbättra någonting. Vi har Europas sämsta E 4-väg. Det är inte rimligt att tro att ni under så lång tid har avstått från att göra någonting.

Ni gjorde även stora misstag under 50-talet, när exempelvis flottningen upphörde. Då skulle de stora förbättringarna på inlandsvägarna ha gjorts. Man skulle inte ha släppt i väg en enda stock innan man hade vägar att köra på. I dag får vi lida för det. Vilka råkar illa ut? Jo, glesbygdens människor, som snart inte kan avverka sin skog därför att det från industrins sida sägs att det inte är lönsamt.

Låt mig också få hoppas att Elvy Söderström hjälper mig att backa upp det nätverk av universitet som vi behöver för att kunna ha kvalificerad arbetskraft till en internationellt beroende industri i Västernorrland. Vi har faktiskt inte råd att avstå från detta tillfälle.

Dessutom behöver vi triangeln Sundsvall, Örnsköldsvik, Östersund i vårt län, vilken kan bli en kraftpunkt i framtidens exportindustri, men då måste man också ha rätt att kräva välutbildade ungdomar. Jag hoppas att vi kan jobba tillsammans även för det.

Anf. 41 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tolkar Sigge Godins inlägg så att han förespråkar planushållning.

Jag räknade upp en del projekt som den föregående regeringen har satsat på, och jag efterlyser en liknande vilja hos den nuvarande regeringen. Jag håller med om att det har varit bristfälliga satsningar på vägarna i Västernorrland, där behovet är mycket stort. Jag instämmer i den kritiken. Kritiken framfördes även tidigare till de olika socialdemokratiska regeringarna.

Den kände Hans Alfredson skaldade om en person vid namn Valfrid Lindeman, som trodde på Robert Lind i Kramfors. Vem tror Sigge Godin på? Tror Sigge Godin på regeringen när det gäller att få resurser till Västernorrland för att minska vår arbetslöshet?

Anf. 42 SIGGE GODIN (fp) replik:

Fru talman! Jag måste tyvärr göra Elvy Söderström besviken. Jag tror inte på Robert Lind i Kramfors, därför att han är småföretagare och har det väl-

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

digt besvärligt med höga räntor osv. Även han kanske kan ha en bättre framtid när vi har en regering som planerar och arbetar för tillväxt i Sverige.

Elvy Söderström säger att jag sysslar med planhushållning. Jag har litet svårt att förstå det, eftersom en liberal inte sysslar med det. Vi satsar på människor, tillväxt och vid export av varor över världen. Trakten runt framför allt Örnsköldsvik är ett bra exempel på att man kan lyckas. Vi måste emellertid se till att räntorna sänks och att det finns goda kommunikationer, så att de varor som tillverkas – inte bara i vårt län, utan även längre norr över – snabbt kan komma ned till den marknad som skall bli vår hemmamarknad när vi blir medlemmar i EG.

Jag förutsätter att Elvy Söderström har missförstått detta med planhushållning. Det handlar inte om det. Låt mig emellertid också säga att de insatser i Västernorrland som den socialdemokratiska regeringen säger sig ha gjort under årtionden är oerhört marginella.

Att företag flyttat – bl.a. Linjeflyg nämndes – beror naturligtvis på att de funnit det väsentligt och ekonomiskt försvarbart att vara placerade ute i landet. Sådant har en regering små möjligheter att påverka, annat än att möjligen föreslå något. Jag förutsätter att de som flyttat har gjort det därför att de finner det expansivt och bra att vara placerade ute i landet. På det sättet får vi också ett levande Sverige.

Anf. 43 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! När Sigge Godin talade om flottning och skogsbilvägar tyckte jag att Sigge Godin något förespråkade planhushållning.

Sigge Godin! Jag är mycket tacksam om nuvarande regering kan åstadkomma lika mycket för Västernorrland under denna mandatperiod som vår tidigare socialdemokratiska regering gjorde för Västernorrland under föregående mandatperiod. Jag vet att Sigge Godin har program för att göra det möjligt. Men det behöver förstärkas, varför jag överlåter Socialdemokraternas program till Sigge Godin för att han skall påverka regeringen att genomföra det.

Talmannen anmälde att Sigge Godin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 44 HANS STENBERG (s):

Fru talman! Som Elvy Söderström nyss sade har vi en mycket besvärlig situation på arbetsmarknaden i Västernorrland, och som vanligt drabbas byggnadsarbetarna värst. Byggarbetslösheten i länet är i dag 25 % och beräknas ha ökat till 35 % inom några månader.

Arbetslösheten ligger alltså på en skrämmande hög nivå och ökar dessutom fullkomligt okontrollerat. Andelen långtidsarbetslösa ökar för varje dag som går, och situationen för de arbetslösa känns allt hopplösare.

I onsdags var jag i kontakt med en långtidsarbetslös 27-årig byggnadsarbetare, som ändå inte hör till de allra värst drabbade. Han hade nämligen fått löfte om att få komma in på en kortkurs på AMU under några veckor och därmed kunna undvika att gå till arbetslöshetskassan för att stämpla. Det är faktiskt lätt att föreställa sig hur det kan kännas för en ung familj och vilka

enorma påfrestningar som den ställs inför när förhoppningarna på framtiden inskränker sig till hoppet om att få behålla arbetslöshetsersättningen.

Vi ser inte heller några som helst tecken på att utslagningen av arbetstillfällen är på väg att upphöra. Tvärtom skapar den allt djupare lågkonjunkturen och regeringens indragning från kommuner och landsting en stor oro för att ytterligare arbetstillfällen skall försvinna. Inom den stora pappers- och massaindustrin inom länet har man stora problem med att få avsättning för sina produkter. Risken är nu stor att den industri som ger så stora exportinkomster till landet kommer att gå förlorad som en följd av den djupa lågkonjunkturen och den extremt låga dollarkursen.

Min personliga uppfattning är att det i det här extremt besvärliga läget krävs extrema åtgärder. Vi måste nu tillfälligt frånga våra goda principer att inte subventionera delar av industrin. För att inte vår framtida export skall åsamkas obotlig skada måste nu särskilda åtgärder sättas in för att klara överlevnaden för de värst utsatta branscherna i den extrema situationen.

Det är inte bara en utomordentligt besvärlig situation för industrin. Även statliga arbetsplatser i Västernorrland har lagts ned. I inlandskommunen Ånge exempelvis, med 12 000 invånare, har under de senaste åren 300 statliga arbetstillfällen försvunnit. Sett i relation till folkmängden motsvarar det ungefär 30 000 arbetstillfällen i Stockholmsregionen. Det här har skett samtidigt som kommunen har förlorat flera hundra industrijobb. Som en av ortens dominerande arbetsgivare måste staten därför ta ett särskilt ansvar för sysselsättningen i Ånge.

Mot bakgrund av det mycket svåra arbetsmarknadsläget i Västernorrland är det nödvändigt att åtgärder snabbt sätts in för att pressa tillbaka arbetslösheten. Största effekten både på kort och på lång sikt fås genom satsningar på en utbyggnad av vägar och järnvägar. Det finns, som Elvy Söderström sade, en lång rad samhällsekonomiskt mycket lönsamma projekt i Västernorrland som nu kan tidigareläggas.

Jag hoppas därför innerligt att det nu blir praktiska resultat av kommunikationsministerns mycket vackra tal om stora satsningar på infrastrukturinvesteringar också för Västernorrlands del. Hitintills har vi inte sett någonting av den satsningen i vårt län. I praktiken har regeringens politik hittills inneburit att resurser har tagits från Vedabron i Västernorrland och förts över till andra län.

I den krisuppgörelse som träffades mellan Socialdemokraterna och regeringen avsattes 10 miljarder för att pressa ned arbetslösheten. Även om den satsningen är alldeles för liten så är det i alla fall ett steg i rätt riktning. Men jag vill framhålla att Västernorrland den här gången måste få del av de satsningar som skall göras när det gäller både infrastruktur och utbildning.

Fru talman! Jag har tecknat en mycket mörk bild av sysselsättningsläget i Västernorrland, men läget är ändå inte hopplöst. Regionen har på sikt goda möjligheter att fortsätta vara en motor i Sveriges ekonomi och stå för en stor del av Sveriges exportinkomster. Men det förutsätter att vår exportindustri får stöd genom den akuta krisen. Det förutsätter också att vi får en möjlighet att utveckla vår infrastruktur.

Avslutningsvis vill jag nämna några ord om högskolan, som ju har en central roll i den regionala utvecklingen. Jag konstaterar med tillfredsställelse

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

att Sigge Godin också tog upp den frågan, och jag hoppas innerligt att han kan förmå sina partivänner i regeringen att behandla de små och medelstora högskolorna på ett annat sätt framöver. Hitintills under regeringsperioden har vi fått en mycket dålig tilldelning när det gäller utbildningsplatser till de små och medelstora högskolorna. Det gäller Sundsvalls och Härnösands högskola, precis som de andra små högskolorna.

Anf. 45 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! Den turbulens vi upplevt med valutakriser och räntechocker under två månaders tid är nu över. Trots de politiska överenskommelser som skett återstår ytterligare kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med de strukturella underskotten i statens finanser. Detta underlättar givetvis inte möjligheterna att minska arbetslösheten, vilket ändå måste göras.

Med oss i bagaget har vi också 70- och 80-talets näringslivsfientliga politik, som resulterat i en industriutslagnings av sällan skadat slag. Socialdemokraterna bedrev en fullständig jakt på hela företagsamheten i Sverige. Lag lades på lag, reglering på reglering och skatt ovanpå skatt. Summan av varje enskilt beslut blev till slut omöjligt att bära, och därför blev det ett arbetslöshetens stålbad.

Under förra riksmötet började den borgerliga regeringen förändra detta, genom att sänka en del av de skadliga och tillväxthämmande skatterna. Det är positivt, inte minst för glesbygden.

Ur regionalpolitisk synpunkt är den 10-procentiga sänkningen av löneskatten i det inre stödområdet mycket betydelsefull. Även borttagandet av energiskatten för vår industri, särskilt vår tunga industri, är en positiv förbättring. Men det återstår en hel del.

Ett återinförande av kvittningsrätten mellan olika förvärvskällor skulle befrämja nyetableringar och entreprenörskap, särskilt ute i glesbygdsområdena.

Jag skall gå in på några frågor som berör den direkta arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Det är väl känt att skogsbruket betyder mycket i Norrland. Eftersom transportkostnaderna utgör en mycket betydande del av råvarukostnaderna för industrin, måste de höga skattebelastningarna på transportnäringen minskas. Det är väl känt att vi i Sverige har 30–40 % högre skatter – fordonsskatt, bränsleskatt och kilometerskatt – än övriga europeiska länder och våra konkurrentländer.

Kilometerskatten skall nu avskaffas, vilket är bra. Men om den skulle utbytas mot en dieselskatt, som utredaren föreslår, kvarstår problemen. För skogsbruket och för skogsindustrin, ja, för hela Sveriges industri, är ett avskaffande av kilometerskatten nödvändigt ur konkurrenssynpunkt. Detta är en av de skatter som är skadliga och tillväxthämmande.

Detta har dessutom utomordentligt stor betydelse för att hejda en ökad arbetslöshet inom skogsnäringen – en näring som producerar varor med ett exportvärde på mellan 50 och 60 miljarder. Hälften av detta kommer från Norrlandslänen.

En annan viktig fråga för Norrlands utveckling är infrastrukturinvesteringarna. Fördubblingen av investeringsanslag till vägar och järnvägar är bra och har nu delvis kommit i gång.

Jag är dock litet betänksam när man prioriterar de här investeringarna. Det är inte alltid så att det är i befolkningstäta områden som de största investeringarna i järnvägar skall göras. Därför måste större hänsyn tas till de områden där råvarorna finns när investeringar planeras. Det är viktigt för industrin.

Jag har ingenting emot att det framförs visioner om en Norrbottniabana, men nog måste det vara mer angeläget att nu omedelbart bygga bort de flaskhalsar vi har efter vår gamla stambana. Det ger bättre säkerhet och snabbare järnvägstransporter mellan norra och södra Sverige.

Ett ökat handelsutbyte på Nordkalotten och en positiv utveckling i Ryssland ger oss anledning att förbättra kommunikationerna i det området. Vi bör därför återföra Haparandabanan till stomnätet och upprusta densamma, samt bygga en omaxlingsterminal vid gränsen. Ryssland kommer i framtiden att vara en potentiell närmarknad för norra Norrland.

När det gäller vägarna har vi många års eftersläpningar att ta igen, vad beträffar både investeringar och underhåll. Det är viktigt att göra investeringar i en lågkonjunktur när kostnaderna är 20–30 % lägre än annars.

Därför borde också kommunerna tidigarelägga planerade investeringar. Förutom lägre investeringskostnader skulle arbetslösa byggnadsarbetare få jobb, och det skulle påverka samhällsekonomin positivt.

De ökade satsningarna på forskning och utveckling är också viktiga och bör komma Norrland till del. Vi har rymdforskningen vid Esrange i Kiruna och högskolan i Luleå.

Avslutningsvis måste jag också få redovisa en mycket negativ effekt av krisuppgörelsen, särskilt för Norrbotten. Om bensinskatten höjs som skisserats, får vi ett bensinlitterpris på ca 8 kr. I Finland är priset i dag drygt 5 kr. Med den skillnaden är det ganska lätt att förstå att bensinstationer och turistföretag utmed finska gränsen i östra Norrbotten kommer att slås ut. Även om det är svårt att finna andra lösningar, måste vi på något sätt lösa problemet i dessa gränstrakter – i annat fall blir det ännu fler arbetslösa.

En förbättrad konjunktur, fru talman, och en satsning på små och medelstora företag samt arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör ändå ge oss en tryggare arbetsmarknad.

Anf. 46 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Arbetslösheten i Norrbotten är i dag den högsta sedan 30-talet. Och som vanligt har vi i vårt län den högsta procentuella arbetslösheten i landet. Konkret innebär det att vi i dag har 7 %, ungefär 13 000 personer, öppet arbetslösa. Därtill kommer 9 000 i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det innebär en ökning med nästan 50 % sedan i april i år.

Redan i dag har vi kommuner i östra Norrbotten som har 10 % arbetslöshet, och vi vet att arbetslösheten ökar snabbast i kustlandet, där vi tidigare klarade sådana här situationer bäst. Vi får nu prognoser som pekar mot den här höga nivån för hela länet. Mer än var fjärde byggnadsarbetare i Norrbotten är utan jobb, och nästa år kan sju av tio byggnadsarbetare vara arbetslösa.

Än har inte kvinnorna drabbats lika hårt jämförelsevis, men det blir snart

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

deras tur. De borgerligas indragning från kommunerna kommer att slå mycket hårt mot kvinnojobben i vinter.

Men allra värst slår arbetslösheten mot våra ungdomar. En tredjedel av Norrbottens arbetslösa är mellan 18 och 24 år. Dessutom är det lika många ungdomar i Norrbotten som har deltidsjobb eller tillfälliga jobb. Sammanlagt står nära 10 000 norrbottniska ungdomar utan fast anknäpning till arbetsmarknaden. 10 000!

De här unga människorna står på trappan till livet och får börja med en känsla av att deras arbetsinsats inte är önskvärd. Det är tragiskt för dessa enskilda unga människor, men det är också ett nederlag för vårt land och för den ansvariga politiska ledningen i regeringen.

Fru talman! Det är viktigt att teckna den här verklighetsbilden från Norrbotten – som jag för övrigt saknade i Olle Lindströms anförande – för att vi skall kunna ta itu med problemen och komma fram till åtgärder för att vända utvecklingen.

Jag har länge väntat på regeringens och de borgerliga norrbottniska riksdagsledamöternas vision av hur man vill ta itu med Norrbottens situation, men det har varit förgäves. Det enda man pratar om är sänkta skatter!

Inte heller i dag finns arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund, som också har ansvaret för regionalpolitiken, här i riksdagen för att höra hur situationen är i Norrbotten. Det är beklagligt.

Men vi fick krisuppgörelserna, och i dem drev vi socialdemokrater igenom satsningar för 10 miljarder kronor för att direkt bekämpa arbetslösheten och få ned den med 3 %. En rejäl del av de pengarna måste också komma Norrbotten till del. Men det räcker inte! Vi behöver en strategi för att stärka länet på lång sikt, och det är här jag efterlyser regeringspartiernas förslag. Det handlar om en långsiktig regionalpolitik som skall få bestående resultat.

Fru talman! I Norrbotten betalas det varje vecka ut 30 miljoner kronor i A-kasseersättning. Det är pengar som räddar de här människornas ekonomi, men de skapar ingen utveckling. Tänk om de pengarna i stället kunde användas till investeringar som ger människor både arbete och framtidstro! Nu måste någonting göras.

Vi har i Norrbotten gjort en genomgång av möjliga projekt som skulle ge bestående jobb. Det gjorde vi i våras, och då sade riksdagsmajoriteten nej. Vi har nu gjort en ny genomgång, och vi har skickat listan till regeringen. Nu måste de ansvariga ministrarna hantera den med största allvar. Det krävs genomtänkta långsiktiga insatser för att Norrbotten skall överleva.

Vi föreslår insatser som ger direkta jobb men som också ger förutsättningar för vårt näringsliv, det vi kallar för infrastrukturella åtgärder.

Kommunikationer är viktiga – där är Olle Lindström och jag överens – och därför måste både fungerande transportsystem och telekommunikationer skapas. I krisuppgörelsen finns en miljard för tidigareläggning av affärsverkens investeringar. Det kan innebära investeringar på 10 miljarder i landet.

En del av detta belopp måste satsas så att Norrbottens telekommunikationer byggs ut. Vårt geografiska läge motiverar det. En snabb utbyggnad av AXE-stationerna som täcker hela länet är av mycket stor betydelse för att skapa förutsättningar för snabb och säker data- och informationsöverföring och därmed arbetstillfällen inom informations- och tjänstesektorn.

I krisuppgörelsen drev vi också fram en upprustning av vägarna i skogslännen. Vi har god beredskap för att komma i gång med en sådan upprustning. Vi socialdemokrater i Norrbotten vill ha en snabb igångsättning. E 4 i kustlandet måste få motorvägsstandard, och vi kräver upprustning av E 4, riks- väg 45, E 10 och väg 400.

Järnvägen är särskilt viktig för de långa godstransporterna och för persontrafiken. En utbyggd Bothniabana längs hela Norrlandskusten kompletterar stambanan och ger förbättrade transporter av gods både söderut och norrut över gränserna. Det är nu mycket angeläget att vi får ett komplett beslutsunderlag om projektet så att vi kan fatta beslut. En upprustning av Haparandabanan måste också ske.

Fru talman! Det är strategiskt att bygga ut utbildningen och forskningen om man vill stärka en region och arbetsmarknaden. Vi har från Norrbotten länge velat ha ett samhällsvetenskapligt forskningsanslag vid sidan av det tekniska till högskolan. Det skulle bredda verksamheten vid högskolan. Den frågan måste lösas i samband med den forskningspolitiska propositionen.

Fru talman! Till sist måste jag återigen få vädra min oro för kvinnornas situation i länet. Den offentliga sektorn skall enligt regeringens önskan bantas. Det skickar kvinnorna till arbetslöshetskön, och vi betalar ut ersättning ur A-kassan i stället för lön. Är det verkligen klok politik?

Anf. 47 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Ewa Hedkvist Petersen talade om den dammsugning som skett över hela landet, så även i Norrbotten. Det är naturligtvis ett omfattande paket som Socialdemokraterna har tagit fram. Det innefattar investeringar på ungefär 40 miljarder kronor över Sverige, varav tre och en halv miljard för Norrbotten.

Det är bara det att ända till veckan före krisuppgörelsen gick man fram med dessa förslag om statliga utgifter, omöjliga att genomföra. Ändå är det naturligtvis en önskelista från Socialdemokraternas sida. En del av det som finns upptaget på den önskelistan har förts fram långt tidigare under åren från andra partier, så många saker var inte så nya. Jag vill ändå bara upplysa Ewa Hedkvist Petersen om att man inte hade någon finansiering av det hela. Man trodde t.o.m. veckan före krisuppgörelsen att det var möjligt att belasta statsbudgeten med ytterligare 40 miljarder.

Anf. 48 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Det är roligt att höra att Olle Lindström tycker att det är bra att socialdemokratin har tagit fram projekt som skulle ge arbeten i landet och i Norrbotten.

Jag vill påstå att det inte är någon önskelista. Vårt förslag bygger på att ett land utvecklas genom arbete, att vi har råd att låta människor arbeta. Precis som Elvy Söderström sade har vi inte råd med arbetslöshet. Därför har vi tagit fram de här projekten. Och de var finansierade i den socialdemokratiska alternativbudgeten. Vi vet – det ligger till grund för vårt förslag – att det inte är lönsamt för landets ekonomi att låta människor gå arbetslösa. Varje procents arbetslöshet kostar 15 miljarder, och de pengarna kan användas bättre.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

*Arbetsmarknads-
och regionalpolitik*

Dammsugningen var bra, och jag beklagar att den borgerliga riksdagsmajoriteten inte tog hänsyn till den i våras. Då kanske vi i dag inte hade haft den galopperande arbetslöshetsutveckling som vi har i Norrbotten.

Jag skulle vilja fråga Olle Lindström om han nu kan tänka sig att arbeta för att de här projekten genomförs och därigenom fortsätta det arbete som det lades en grund för genom krisuppgörelserna.

Sedan vill jag också fråga honom om han har något svar på min sista fråga i anförandet. Är det klokt att skicka ut tusentals kvinnor som jobbar i den offentliga sektorn i arbetslöshet, att göra dem arbetslösa och i stället ge dem ersättning från A-kassa? Kan inte pengarna användas på ett bättre sätt? Slår Olle Lindström vakt om kvinnorna i Norrbotten?

Anf. 49 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen vet mycket väl att det var en önskelista som innebar ofinansierade statliga utgifter på 40 miljarder kronor. En vecka senare var Socialdemokraterna beredda att göra besparingar på nästan lika mycket. Det säger litet grand om det ansvar för statens kostnader som Socialdemokraterna och Ewa Hedkvist Petersen tog vid det tillfället. Det var alltså helt omöjligt att klara av den investeringen.

Visst är det alltid bra med en önskelista – det tycker barnen till julafton också. Men man måste ändå se till att det finns resurser för det. Hon sade själv att vi var överens om mycket av de infrastrukturella insatserna och investeringarna i Norrbotten, och det tycker jag är bra. Men det är helt omöjligt att nu, i ett krisläge, gå ut med den utbudspolitik som Socialdemokraterna föreslår.

När det blir vissa minskningar i offentlig sektor är det självklart att det drabbar kvinnorna i Norrbotten eftersom vi har fler kvinnor där. Men det är helt felaktigt att jag eller någon annan inom de borgerliga partierna skulle ha någon avsikt att styra det åt det hållet. Jag fick uppfattningen att det var vad Ewa Hedkvist gjorde gällande. Om så är fallet måste jag ta henne ur den uppfattningen på en gång. Så kan det naturligtvis inte vara.

Men jag vill också säga att om kommunerna under 15 – 20 års tid har haft en volymökning som varit 3, 4 eller 5 % medan det samhällsekonomiska utrymmet har legat på 1 % är det förståeligt att det måste till rationaliseringar och förändringar även i kommuner och landsting.

Anf. 50 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker att Olle Lindström har en nonchalant inställning till arbetslöshet. Han bemödade sig i sitt första anförande inte ens om att beskriva hur katastrofal arbetslöshetssituationen i länet är. Sedan påstod han att kloka, finansierade förslag bara är en önskelista. Han försvarade också att den borgerliga riksdagsmajoriteten i våras inte ens ordentligt prövade de förslag som vi kom med i den s.k. dammsugningen – från Norrbotten och från hela landet.

I den första krisuppgörelsen lyckades vi lyckligtvis driva igenom en hel del av de åtgärder vi tidigare föreslagit – vi satsar tio miljarder på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Här finns en del av de idéer vi lade fram i våras, t.ex. tidigareläggning av affärsverkens investeringar. Tack och lov finns det alltså

andra i de borgerliga regeringskretsarna som tänker litet klokare än vad Moderaternas representant från Norrbotten gör.

När det gäller kommunerna och kvinnornas sysselsättning vill jag säga att kommunerna under årens lopp verkligen har sett över sin verksamhet. Det kan många kvinnor som arbetar inom den offentliga sektorn intyga, och det har skett även i Norrbotten. Därför tycker jag att det är bevis för dålig insikt när Olle Lindström säger att det har skett en ständig ökning. Det har skett en mycket ordentlig översyn av alla verksamheter.

Det som nu sker är att tusentals kvinnor kommer att ställas i arbetslöshetskön. Jag frågar: Är det vettigt att i stället betala ut ersättning från A-kassan? Det är ju pengar som är passiva, som inte genererar utveckling. Som jag sade ger det enskilda människor bröd för dagen och räddar deras dagliga situation, men det ger inte utveckling för länet. Jag vet att såväl kvinnor som män och ungdomar i Norrbotten vill arbeta – de vill verka för sitt län, och de vill bo kvar i sitt län.

Eftersom vi inte hade arbetsmarknadsministern här skulle jag vilja att Olle Lindström på något sätt försöker förmedla den oro som finns i länet till den arbetsmarknadspolitiskt och regionalpolitiskt ansvarige ministern i regeringen.

Andre vice talmannen anmälde att Olle Lindström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Övriga frågor

Anf. 51 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Att uppmärksamma betydelsen av etik och moral har blivit allt vanligare i den politiska debatten. Så även här i riksdagens kammare. En genomläsning av riksdagsprotokollet de tre senaste åren visar att alla partier har ägnat den frågan intresse.

Och visst är det viktigt att debattera frågor även med ett etiskt och moraliskt perspektiv. Våra mest grundläggande värderingar, vår människosyn och faktiskt också natursyn har eller borde ha en avgörande påverkan av de mål, som vi sätter upp i vårt politiska arbete.

Jag tror t.o.m. att det är särskilt viktigt nu i en tid av misstro mot den marknad, som kastat in oss i ekonomisk kris, och efter ett 80-tal med mycket spekulationsekonomi. Det är också viktigt mot bakgrund av den misstro som finns mot politikernas budskap.

Många vill fånga in begreppet etik och moral i ett enda uttryckssätt, en enda godtagbar etik och moral. Samhället är i dag mer komplicerat än så, bl.a. som följd av att det har blivit mångkulturellt. Att därför hävda, som den borgerliga regeringen gör, att den kristna etiken skall vara den enda drivkraften för de värderingar som samhället skall bygga på, snävar in vårt livsrum och skapar onödigt konfrontation. Det finns andra värderingar, som också kan bygga ett demokratiskt och humanistiskt samhälle. Jag menar att

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Övriga frågor

vårt samhälle klarar en harmonisk utveckling byggd på pluralism, där kristen etik har sitt berättigade utrymme.

Inte heller kristen etik är något entydigt. Den uttrycks av många mycket individualistiskt och privat. För mig är det Guds kärlek som jag måste spegla mig i för att fånga den kristna etiken. Alla människor har lika värde, samma rätt till frihet och utveckling men också till medmänsklig omsorg i alla dess former. Vi skall ta ansvar för varandra och praktisera en utgivande och generös kärlek. Etikens sätta kan vi sedan finna i hur vi tar hand om de utsatta i samhället.

Att tillämpa en etisk hållning är också svårt. Det är inte alltid lätt att definiera rätt och fel, t.ex. inom medicinen och gentekniken. Så är det också i politiken. Där finns dessutom risken att begreppet etik och moral exploateras och tas till för att garnera och rättfärdiga den egna politiken.

Granskar man regeringens politik är det lätt att få det intrycket. Orden etik och moral, ofta preciserade till en kristen etik, förekommer flitigt i olika sammanhang. Men handlingarna reser många frågetecken om förmågan att leva upp till höga föresatser. Man kan också undra över sätten i den etik som tycks styra regeringens politik.

I en intervju med kds-ledningen i senaste numret av tidningen Vi hävdar den att produktionsförmågan inte bestämmer människans värde. Men det är uppenbart att den borgerliga regeringens politik i hög grad bygger på att människor skall värderas utifrån vad de skapar, en prestationsbelöning. På det sättet underblåses också egoismen.

I 1991 års regeringsförklaring stryks under att speciellt svaga människors och gruppers livssituation skall förbättras. I tidningen Vi säger kds-ledaren Alf Svensson, att "vi så starkt betonar människovärdet. Det gör oss till de svagas parti". Den självklara följdfrågan blir då hur den praktiska politiken kan se ut som den gör. Inte innebär den att man speciellt – som det står i regeringsförklaringen – ser till de utsattas situation. Det innebär snarare att samhällets övre skikt får del av en speciell och gynnsam uppmärksamhet. Det borde räcka med att peka på skattepolitikens profil, synen på socialförsäkringarna, delpensionen samt utdelningen av löntagarfondsmedlen.

Kds har ett särskilt ansvar för att den praktiska politiken stämmer med föresatserna på etik- och moralområdet. Kds är nämligen regeringens etiska alibi. I Vi citeras Carl Bildt: "Kds-arna är viktiga, de för in kristen etik i politiken." Det är i och för sig ett märkligt uttalande. Kds har ju ingen ensamrätt, inte ens till den kristna etiken.

I valet lovade kds stora satsningar på sjukvården, av vilka det har blivit platt intet. I regeringsförklaringen lovades stöpp för bistånd, som inte kunde förenas med en positiv utveckling för demokrati och mänskliga rättigheter. Därefter gav Alf Svensson exportkrediter till Kina, och näringsministern sändes på besök. I samband med krisuppgörelsen med Socialdemokraterna gick kds ut och påstod att Socialdemokraterna velat skära ned biståndet med 3 miljarder kronor, dvs. dubbelt så mycket som man hade kommit överens om. I själva verket kom detta förslag från regeringskollegerna.

Före valet lovade de nuvarande regeringspartierna att hyrorna inte skulle höjas. I praktiken har de i stället höjts kraftigt. Läkarnas etableringsfrihet har blivit viktigare än patienternas rätt till läkarvård. Det sägs i högtidliga

deklarationer att den biologiska mångfalden skall värnas, men i verkligheten fortsätter artutrotningen. Miljöpolitiken har beskrivits med vackra ord, men handling saknas. Äganderätten skall skyddas i grundlag, men inte allemansrätten. Och hur ser den etik ut, som har kunnat låta politiken utformas så att arbetslösheten har fått skena i väg?

Nåväl, inte heller mitt parti saknar fel och brister. Vi har också ett ansvar för att handlingarna inte når ordens styrka. Det kan gälla miljöpolitik, bistånd m.m.

Kds har emellertid tagit på sig ett extra stort ansvar, eftersom man i strängt taget alla sammanhang hänvisar till kristen etik. Då krävs det att man kan konkretisera vad man menar. Det borde också krävas att man medverkar i ett sammanhang, där man kan leva upp till utfästelserna. Det gör man inte i dag med det innehåll som jag uppfattar att begreppet kristen etik har.

Anf. 52 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Den 17 oktober förra året höll jag mitt första anförande i denna kammare. Då liksom nu konstaterade jag att det var få talare anmälda i ämnet rättsfrågor och kriminalpolitik. Jag vill minnas att det var fem talare, varav tre var från Ny demokrati.

I årets debatt har dessa frågor inte ens fått ett eget debattblock, utan hamnat i blocket med övriga frågor. Anledningen är givetvis att det är så få talare anmälda till ämnet rättsfrågor. Jag vill därför ställa en retorisk fråga. Är verkligen inte rättstryggheten ett viktigt område att debattera för kammarens ledamöter? Jag vågar inte tänka på vad brottsoffren känner inför ett sådant faktum.

I det nationella läge vi nu befinner oss i med den värsta ekonomiska kris med medföljande arbetslöshet som det här landet lär ha upplevt sedan 30-talet, är det lätt att man glömmer bort de fundamentala förutsättningarna för att ett socialt samhälle skall existera. Det gäller nämligen att garantera alla människors trygghet i samhället. I det samhället har alla människor självfallet lika värde.

En av statens huvuduppgifter är att ge medborgarna fysisk trygghet och säkerhet. Den uppgiften har staten dock misslyckats med.

Medborgarna har följaktligen med rätta ett mycket svagt förtroende för rättsmaskineriet. Det visar flera undersökningar. Det handlar nu om att återvinna medborgarnas förtroende. Under senare tid har det förekommit flera uppmärksammade fall av märkliga domar från domstolarna. Allmänhetens förtroende för domstolarna har blivit rekordlågt.

Det går naturligtvis att göra något åt situationen. Det krävs ett resolut nytänkande som för det första syftar till att förhindra att barn och ungdomar begår brott. För det andra skall man vidta radikala åtgärder mot brottslingar som inte är mottagliga för vård eller annan samhällsinsats, dvs. det gäller att effektivt minska risken för att de begår nya brott. Dessutom är det nödvändigt med ett radikalt nytänkande i fråga om straffvärdet. Brott mot liv och hälsa bör självfallet väga tyngre vid straffmätningen än andra typer av brott.

Justitiedepartementet har aviserat en hel del förslag till straffskärpningar och tillsatt professor Hans Klette för att se över straffskärpningspraxis. Ar-

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Övriga frågor

betet skall vara klart i augusti 1993. Det är bra och kommer förhoppningsvis att leda vidare till en trovärdigare kriminalpolitik.

Trots vallöften från de nuvarande regeringspartierna har brottsligheten fortsatt att öka i stället för att minska. Brottsligheten skulle minska, liksom antalet rymningar från fängelserna. Det måste bli slut på svängdörrspolitiken, sade man i valrörelsen. Ord och utredningar är inte detsamma som handling. Jag ser fram emot de förslag som har aviserats och hoppas att riksdagen skall inse nödvändigheten av att åstadkomma en förändring.

Herr talman! Därmed övergår jag till att redovisa en del förslag till åtgärder som Ny demokrati kommer att hävda i det fortsatta arbetet under detta riksmöte.

Vi måste återupprätta allmänpreventionens övergripande betydelse. Det är alltså fråga om en återgång till vad som rådde före 1989 då 1 kap. 7 § togs bort i brottsbalken och ersattes med 29 och 30 kap. i nämnda balk. Samhällets åtgärder måste grundas på allmänpreventionens övergripande betydelse. Detta skall klart framgå av lagtexten.

Nya undersökningar visar att sexuella övergrepp mot barn ökar. Förutom den skärpning av straffpåföljden som skett och som kommer att kompletteras, bör fortbildning av domare, polis, åklagare och andra handläggare integreras och ske gemensamt. Om samhället inte kan skydda våra barn och trygga deras utveckling, är krisen värre än den kris vi upplever just nu.

Det ökande antalet brottsliga angrepp mot kvinnorna i samhället *måste* bli föremål för radikala åtgärder. Jag har lyssnat på kvinnornas anföranden här i kammaren, och så gott som alla har vidrört dessa saker i sina tal.

Ny demokratis förslag är att man skall snabbutreda förutsättningarna för hämtning till förhör inom 24 timmar efter det att en kvinna anmält någon för brottsligt övergrepp liksom att man bör skynda på utredningen om elektronisk övervakning för gärningsmän som avtjänar påföljd för brott mot kvinnor. Detta skulle markera att samhället prioriterar åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Det bör dessutom bli enklare att avvisa och utvisa kriminella utländska medborgare.

Slutligen efterlyser jag "Europas bästa narkotikapolitik". Det är nödvändigt att regering och riksdag ger tydliga signaler om att man står emot och motverkar det hot som narkotikaliberalerna utgör både här hemma och ute i Europa. En svensk effektiv modell skulle kunna bli en normmodell för hela Europa. Sverige kan redan inom ramen för EES-samarbetet och som blivande medlem i EG bidra med en restriktiv narkotikapolitik, till gagn för nya generationer i Europa.

Dessa signaler skulle också utgöra ett stöd för RNS och FMN, dvs. Riksförbundet Narkotikafritt samhälle och Föräldraföreningen Mot narkotika, som gör ett fantastiskt arbete, inte minst som opinionsbildare.

Ny demokrati ser positivt på det aviserade förslaget att införa fängelsestraff som påföljd för narkotikabrott som anses ringa. Det bidrar till åtgärder i kampen mot narkotikamissbruket.

Kampen mot narkotika måste föras lika intensivt på alla plan och skydda den som skyddas skall, även om det innebär att man måste göra avkall på kraven på integritet för den som misstänks syssla med grov narkotikabrotts-

lighet. I den kampen måste hemlig teknisk avlyssning, dvs. buggning, få stöd i lagen. Det lagstödet finns vad gäller telefonavlyssning. Buggning skall givetvis undergå samma kontroll, och i varje enskild begäran om buggning skall beslut fattas av domstol.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 53 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Det är egentligen synd att det på talarlistan inte sätts ut vilka ämnen varje talare under Övriga frågor skall ta upp, så att man hade kunnat vara förberedd och kunnat replikera. Jag vill ändå något ta upp det som Berndt Ekholm nämnde.

Det är intressant att Socialdemokraterna tar fram etik och moral här i debatten. Det är viktigt att vi över huvud taget tar upp de frågorna i samhällsdebatten.

Visst finns det andra religioner och filosofier som också kan ha bra värden, men för mig syns det naturligt att vi i västvärlden, med den tradition vi har, för fram den kristna etiken som den grund vi bygger vårt samhälle på.

Produktionen är naturligtvis ett medel för en industriell tillväxt som möjliggör en god välfärd för oss alla. Jag tycker därför att det är etiskt försvarbart att vi försöker ha en god produktion i landet.

Ingen kunde ju heller egentligen ana att Sveriges ekonomi var i så dåligt skick att det mest angelägna för oss skulle vara att just få upp Sverige ur krisen. Därför har vi naturligtvis inte heller än så länge kommit så långt när det gäller sjukvården som vi inom kds hade önskat, men jag kan försäkra att denna fråga ligger högt på prioriteringslistan för oss.

Herr talman! Jag skall nu gå över till det ämne som jag egentligen hade tänkt nämna litet om. Den ekonomiska krisen med höga räntenivåer, krispaket, arbetslöshet och annat, kostar både samhället och enskilda åtskilliga tusen per person och år. Denna börda ligger givetvis tungt över oss alla.

Herr talman! Ett annat område där vi som medborgare förlorar många tusenlappar per person om beloppet slås ut på hela befolkningen är den tilltagande ekonomiska brottsligheten i vårt land. Det finns uppgifter som talar om att många tiotals miljarder kommer i orätta händer varje år genom denna typ av brottslighet. Detta är enligt mitt förmenande helt oacceptabelt, men företeelsen får sällan någon framskjuten plats i samhällsdebatten, trots att det på detta område finns en mycket stor samhällsekonomisk vinst att hämta.

Av de ca 20 000 konkurserna per år anses det att 75 % kan ha ekonomisk brottslighet som bakomvarande grundorsak. Polisens knappa resurser och därmed också oförmåga att tillräckligt snabbt verkställa utredningar i alla anmälda konkursärenden gör att konkursförvaltare många gånger tvekar inför eller avstår från att göra anmälan.

Med tanke på ekobrottens utveckling och ekopolisens resurser kan det ifrågasättas om ekopoliser skall syssla med annat än vad de är utbildade och anställda för. Förstärkningar till bevakning vid fotbollsmatcher och andra ordningsuppgifter borde nog åstadkommas på annat sätt.

Snarare är det väl så att det torde vara omöjligt att effektivt bekämpa den ekonomiska brottsligheten utan att tillföra ökade resurser. T.ex. behöver spaningsresurserna förstärkas avsevärt. Enligt kristdemokratisk mening

Övriga frågor

måste också kompetensen hos både åklagarväsendet och polisen radikalt förbättras. Den tilltagande ekonomiska brottsligheten måste mötas med samma höga ekonomiska och juridiska kompetens som den ofta själv står för.

Herr talman! Egentligen borde utökningen av resurser för ekobrottsbekämpning vara politiskt okontroversiellt, eftersom en sådan förstärkning är samhällsekonomiskt försvarbar. Allt utöver en ekonomisk utväxling av ett till ett är ju en förtjänst för samhället. Det borde ligga inom möjlighetens ram att genom rimlig ökning av bekämpningsinsatsen göra en samhällsekonomisk vinst på åtminstone flera miljarder per år, en inte föräktlig summa i dessa besparingstider. Till detta kommer naturligtvis den mycket viktiga aspekten att ökade insatser har en preventiv inverkan och minskar den ekonomiska brottsligheten, vilket givetvis är den primära uppgiften.

Ett sammanförande av all den kompetens som behövs för bättre bekämpning av den ekonomiska brottsligheten är önskvärt. Om detta sedan sker genom inrättande av en speciell myndighet, genom en utökning av ekoroteln eller på annat sätt bör diskuteras och prövas på lämpligt sätt.

Såvitt jag förstår pågår på regeringskansliet bearbetning av en utförd utredning om den ekonomiska brottsligheten. Det är med förväntan och tillförsikt vi inom kds ser fram emot vad som kommer att föreslås från Justitiedepartementet med anledning av utredningen. Man skulle också kunna tänka sig en parlamentarisk uppföljning av utredningen.

Herr talman! Jag tänker nu utveckla några andra synpunkter med anledning av att den ekonomiska brottsligheten är i tilltagande.

De flesta grova brottslingar har inte blivit grova brottslingar på en gång, utan de har så att säga börjat i liten skala. Det är därför mycket viktigt att samhället ger mycket klara signaler redan tidigt i en människas brottskarriär, så att det förhoppningsvis inte blir någon sådan karriär över huvud taget.

I kds har vi med tillfredsställelse noterat att justitieministern har samma inställning som vi själva när det gäller snatteri och butiksstölder. Sådan verksamhet får inte försiggå opåtalad. Utövarna måste fås att inse att inte ens småbrott lönar sig, annars blir den här typen av stölder lätt inkörsporten till grövre brottslighet.

Enligt kristdemokratisk uppfattning är det inte tillräckligt att så att säga jaga brottslingar. Det är kanske ännu viktigare att tidigt hos de unga inpränta etiska regler och moral i levnadssätt.

Skolan har i det sammanhanget naturligtvis en central uppgift att ge barn och ungdomar goda värderingar, värderingar som gör att brott ter sig som något helt främmande. Den kristna värderingsgrunden är för oss i västvärlden den mest naturliga att framhålla som idealbild.

Anf. 54 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag delar Kjell Eldensjös uppfattning att det är olyckligt att vi inte har rubriceringar på anförandena, så att vi kan få tillstånd en debatt. Det är på ett sätt ganska meningslöst att komma till kammaren och sedan inte kunna debattera på grund av sådana misstag.

Kjell Eldensjö säger att den kristna etiken skulle vara en naturlig grund för västerlandet. Det är riktigt om man ser det historiskt, men vi lever ju nu

i ett samhälle där det har hänt oerhört mycket under 1900-talet. Vi har haft omfattande folkomflyttningar, och som en följd av det har samhället i sin helhet blivit pluralistiskt. Då är det ganska rimligt att man har en mer vid syn på vilken etik vi skall praktisera, något som man snarare skulle kunna likna vid en humanistisk etik. Inom den humanistiska etiken skall naturligtvis den kristna etiken ha sin plats.

Jag tycker emellertid att det är fel att bortse från att det finns människor som har andra uppfattningar om samhället och relationen människor emellan. Naturligtvis måste etiken ändå grunda sig på demokrati och en humanistisk syn. Det är givet.

Jag talade i mitt anförande egentligen inte om produktionen, utan jag påpekade att kds-ledaren har sagt att produktionsförmågan inte skall bestämman det mänskliga värdet. Det är en uppfattning som jag delar, men jag tycker att politiken nu går i riktning mot att vi skall sätta värde på människorna efter vad de kan skapa. Det är en mycket, mycket farlig utveckling som ligger i förlängningen av det, där också egoismen kan få sitt utrymme. Jag tycker därför att vi skall vara uppmärksamma på detta.

Anf. 55 KJELL ELDENSIÖ (kds) replik:

Herr talman! Vi skall naturligtvis inte värdesätta människorna efter vad de lyckas åstadkomma produktionsmässigt. Varje människa är ju unik och har ett eget värde, och hennes liv är lika mycket värt som varje annan människas liv.

Vi har en kristen tradition i vårt land och lagar som är byggda på de kristna värderingarna. Jag tycker därför att vi bör värna om denna tradition. Sedan kommer det också in olika kulturer och olika religioner i vårt land. Vi har ju religionsfrihet i Sverige, och det skall vi också ha.

Anf. 56 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag uppfattar kds budskap som att man vill utesluta andra värderingar när vi formar det gemensamma samhälle som vi faktiskt skall leva i här i Sverige. Det är en farlig utveckling, och den kan leda till konfrontation på grund av att andra människor känner sig utestängda därför att deras värderingar anses vara fel. Vi skall därför vara väldigt försiktiga. Det är också som jag ser det en del av en kristen etik, en del av kärleksetiken, att vi skall vara väldigt varsamma och akta oss för att stämpla andra uppfattningar som felaktiga när vi talar om etik.

Om man går ut så hårt som kds gör nu i den etiska debatten måste man också visa att man kan leva upp till vad man säger, och jag tycker faktiskt att det i det sammanhanget finns mycket övrigt att önska från den borgerliga regeringens sida.

Anf. 57 KJELL ELDENSIÖ (kds) replik:

Herr talman! Jag håller naturligtvis med om att man måste vara aktsam i de här sammanhangen, men jag vill samtidigt återigen påpeka att man måste skilja mellan religion och vilken etik man bygger ett samhälle på. Jag menar ändå att den tradition av kristen etik som vi har här i västerlandet är den som vi också fortsättningsvis skall bygga vårt samhälle på.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Övriga frågor

Anf. 58 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Den uppräknings jag gjorde i mitt anförande var inte i någon prioriterad ordning, utan det var en redovisning av en del förslag som Ny demokrati kommer att försöka få förståelse för på ett seriöst sätt i det fortsatta riksdagsarbetet.

Beträffande ekonomisk brottslighet tog Ny demokrati initiativ till att ett socialdemokratiskt förslag om finanspolis genomfördes i riksdagen, och vad jag minns sade man från kds håll ingenting om detta, vare sig i utskottet eller här i kammaren. Denna finanspolis kommer nu att ta hand om viss ekonomisk brottslighet, dvs. grova bankbedrägerier och tvättning av pengar åtkomna genom brott. Det är litet paradoxalt att kds säger att man i mycket hög grad stödjer bekämpningen av ekonomisk brottslighet när man inte är benägen att stödja förslag som innebär nytänkande. Man sade från borgerligt håll att man avvaktade en utredning som pågick i departementet, men jag kunde redogöra för att man t.o.m. eventuellt kunde tjäna in de pengar som det skulle innebära att tillsätta en sådan finanspolis. Kds var ganska tyst i den debatten.

Anf. 59 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Herr talman! Jag tycker att jag har gett ganska klara signaler om var vi står när det gäller bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Det är alldeles riktigt att det pågår en utredning i departementet. Vi ville avvakta vad denna kom fram till. Jag hoppas verkligen att utredningen kommer fram till förslag, annars kommer vi att återkomma i den här frågan. Det är vår avsikt.

Anf. 60 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Riksdagsledamöter! I morgon är det ett år sedan jag stod här och talade om rättssäkerheten, som jag anser är en av grundstenarna för att en demokrati över huvud taget skall fungera.

Nu har alltså ett år gått. Och vad har vi sett? Jo, ännu värre rättsöversgrepp. Jag kan använda hela taletiden till upprepningar. Men det är ju totalt meningslöst. Jag känner att det är nästan totalt meningslöst att över huvud taget stå här och tala. Men skam den som ger sig!

Bl.a. sade jag så här i början av mitt anförande för ett år sedan:

"Men, tyvärr, Sverige är en byråkratisk diktatur, där lag och rätt har satts ur spel. Det är vad den vanliga människan tycker och tänker om Sverige i dag. Tyvärr har även utländsk massmedia börjat använda detta begrepp. Vi i Sverige måste börja vakna till."

I min enfald trodde jag att vi skulle vakna till. Men inte gör vi det. Vi kör på i samma spår, och vi eliminerar t.o.m. riksdagen. Den behövs ju inte längre. Det har jag också sagt en gång tidigare.

Jag skall upprepa litet mera:

"Bristerna i rättssystemet kännetecknas av nitiskt, formalistiskt fögderi och förmynderi mot de små, ensamma och svaga i samhället. Det gränsar ibland till rena, rama trakasserierna och det har dessutom gjort oärlighet och förljugenhet till dygd och eliminerat personligt ansvar."

Jag tycker att jag träffade ganska rätt när jag sade detta för ett år sedan.

Var har vi då nyckeln till det som hänt i Sverige under de senaste 20–30 åren? Här talar man väldigt mycket om den enda vägen, den tredje vägen, återvändsgränden och allt vad det nu är. Jag vill påstå att nyckeln finns i Sveriges Rikes Lag. Det är en bok på 3 000 sidor. Jag skall läsa upp litet ur denna bok. Det är nästan så att jag känner mig som en präst. Det är ju lika klen med besökare i båda sammanhangen. I alla fall står det så här i 1 kap., 1 §, regeringsformen, som är en av Sveriges fyra grundlagar:

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.”

I 1 kap., 2 § står det:

”Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.”

Jag måste också citera ur 2 kap., 1 §:

”Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.”

Det är vad jag tänker göra. Jag påstår följande. Antingen är det fel på lagboken, eller också är det fel på domstolsväsendet. Eller, hemska tanke, kan det vara fel på oss här i kammaren? Det kanske är det mest troliga. Det här är alltså helt fantastiskt. Det är ju vi som har skapat denna lagbok. Jag vill ge ytterligare ett exempel på vad vi har skapat. Det gäller en ypperlig generalklausul – Lidbommare, eller vad det nu kallas.

På s. 444 finns handelsbalkens avtalslag – och den kan kanske användas när det gäller fallskärmsavtalen för bankgubbarna i Nordbanken t.ex., som rusar i väg med miljoner genom sina avtalsvillkor. Lyssna nu väldigt noga, så skall ni få höra på ”grejer”. Hur en domare kan döma efter detta kan man undra över.

I 36 §, avtalslagen, står följande:

”Avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det icke skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende.”

Vilken femmetta! Vi kan alltså göra vad vi vill med denna lag. Det är ju inga problem. Det är bara att verka, att sätta i gång. Men det gör man inte, utan denna bok är ett skyddsnät för oss i riksdagen och för alla myndigheter. Men den vanliga lilla människan, henne eller honom, bryr vi oss inte om. Jag tycker faktiskt att det är ganska bedrövligt.

Jag har en liten utmaning till konstitutionsutskottets medlemmar. På tisdag skall de behandla en motion. Vi får väl se om det då finns litet kurage i den besättningen. I dag har jag lämnat en text till konstitutionsutskottets ledamöter. Jag skall läsa upp den här, så finns den på flera ställen:

Med anledning av ert granskande av motion 1991/92:K517 på tisdag den 20 oktober vill jag för säkerhets skull medsända ytterligare litet material som påvisar den absoluta nödvändigheten av att tillsätta en medborgarrättskommission. I och för sig skulle det inte behövas mera material, ty jag vet att ett flertal av er ledamöter av KU redan fått en personlig framställning om

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Övriga frågor

två av fallen. Era kommentarer har varit samstämmiga, nämligen: Detta kan inte ha skett i Sverige.

Lycka till konstitutionsutskottets medlemmar tisdagen den 20 oktober! Sedan får vi se om det finns litet kurage i denna kammare.

Anf. 61 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Det är dags att införa fri radio i Sverige.

I går blev lagrådsremissen för den nya privata lokalradion offentlig, och i början av november kommer propositionen till riksdagen. Om den accepteras av riksdagen kommer vi att ha tre radiolagar – nämligen radiolagen, när-radiolagen och den nya privata lokalradiolagen.

Vi i Ny demokrati begriper inte varför det skall vara tre radiolagar. Varför kan inte Sverige ha en radiolag, som omfattar stora och små radiostationer, i stället för en lagstiftning som är differentierad efter vem som sänder – alltså om det är staten, en förening eller en fysisk person? När det nu finns en majoritet i riksdagen för att införa reklam i närradion finns det ännu mindre skäl än tidigare att behålla en differentierad lagstiftning.

Det är nyttigt tankeväckande att dra paralleller beträffande tidningarnas och etermediernas villkor. Politikerna förlorade inflytandet över tidningarna vid 1800-talets mitt. När så radion kom på 1920-talet startade en ny kamp. Den kampen är ännu inte avslutad. Här står Ny demokrati för principen om full yttrandefrihet för medborgarna. Därför anser vi – på fullaste allvar – att politikerna och staten inte skall blanda sig i medierna.

Lek med tanken att vi utifrån politikers gängse syn på radio och TV skulle starta det nya tidningsmediet. Då skulle vi stifta en lag för statliga Post- och Inrikes Tidningar, en lag för privata tidningar och en lag för föreningsblad. De privata tidningarna skulle få betala en "saftig" koncessionsavgift till staten förutom hyran för tryckpressen. Men den statliga tidningen skulle bekostas genom en avgift som togs ut av medborgarna för innehavet av postlåda. Folk från den statliga kontrollmyndigheten i Kiruna skulle gå runt och kontrollera i portuppgångarna om det fanns postlåda. Efter åtta år, när koncessionstiden gått ut, skulle tidningsägaren inte vara säker på att få fortsätta att ge ut sin tidning.

Tidningslagarna skulle också reglera hur många procent nationella och lokala artiklar som skulle finnas i tidningen liksom hur stor andel av tidningen som fick vara reklam och på vilka sidor det fick finnas reklam. Lagarna skulle också reglera vem som fick äga tidningarna.

Om vi i denna kammare tycker att det är så här vi skall tänka i yttrandefrihetsfrågor som rör medierna, skall vi naturligtvis hälsa den nya lagen om privat lokalradio med acklamation.

I stället för att ha detta lappverk med tre lagar anser Ny demokrati att det nu är hög tid att ta ett helhetsgrepp och åstadkomma en generellt verkande radiolagstiftning. Vi är inte ensamma om att ha denna åsikt. Den delas nämligen av ingen mindre än lagrådet, som den 5 mars i samband med turerna kring TV 4-lagstiftningen sade att "hela den nuvarande etermedialagstiftningen står i strid med regeringsformen 2 kap §§ 12 och 13". Ny demokrati

hävdar också, jämte många andra, att den står i strid med Europakonventionens artiklar 10, 13 och 14 samt med FN-konventionens artiklar 19 och 30.

Herr talman! I Sverige har vi lyssnat på radio i 70 år. Vi är utbildade och upplysta medborgare, och vi tilltros att läsa fria tidningar. Nu är det dags att vi också tilltros att vrida på radioapparaternas frekvensvalsknappar och lyssna på fri radio. Vi vill ha en ny radiolag där alla aktörer jämställs, där radiosändning betraktas som en kommunikationsfråga och där politikerna ställs utanför.

Anf. 62 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Som siste talare skall jag fatta mig kort.

Jag och mitt parti är djupt oroad av utvecklingen inom SAS/Linjeflyg-koncernen.

När Ny demokrati utan protester gick med på en sammanslagning av SAS och Linjeflyg var det med tanke på att Sverige behövde ett stort konkurrenskraftigt flygbolag, när Sverige nu eventuellt skulle gå med i EG. Vi kommer att få mer konkurrens från Lufthansa, Air France och andra stora flygbolag.

Vi gick inte med på att SAS köpte Linjeflyg. Linjeflyg var ett flygbolag med likviditetsproblem. Som en marknadsanpassad politiker hade jag då naturligtvis hellre låtit Linjeflyg gå i konkurs, för att sedan köpa det billigt. Men, som sagt, det var med tanke på att Sverige behövde ett starkt flygbolag i konkurrens med europeiska flygbolag som vi inte protesterade mot en fusion av de båda bolagen.

Det har nu uppdagats att SAS-piloterna och en del andra ser sig som köpare av Linjeflyg. SAS-piloterna har fel i detta. Jag skulle förmoda att flertalet av kammarens ledamöter, i alla fall de som är här, ser det hela som en fusion, precis som jag gör.

Eftersom jag som en av folkets representanter ser det på detta sätt, borde piloterna från båda bolagen behandlas lika vid en eventuell rationalisering av det gemensamma bolaget. Nu har emellertid SAS-piloterna lyckats att få det till att SAS-piloterna är A-laget och att Linjeflygs piloter är B-laget. Detta är enligt mitt sätt att se helt absurt.

Stämningen inom bolagen är nu så upprörd att det har blivit ett säkerhetsproblem, tycker jag. Det finns ett antal yrkeskategorier som inte borde få bli upprörda av yttre detaljer alltför ofta. Det är bl.a. hjärtkirurger och piloter.

Jag tar nu tillfället i akt och låter meddela att riksdagen är fullt medveten om den säkerhetsrisk som denna konflikt utgör på flygningarna i Sverige och utrikes. Jag kommer personligen att undersöka orsakerna till incidenter inom SAS/Linjeflyg under den närmaste tiden, eller till dess personalproblemen är lösta.

Skulle jag finna att någon incident har inträffat på grund av bråkande och oroad piloter, kommer jag att påpeka företagsledningarnas ansvar för ett händelseförlopp som åtminstone inte jag ställer mig bakom.

Till sist vill jag säga, herr talman, att jag hoppas att ledningarna för SAS, Linjeflyg, fackförbund m.fl. tar sitt ansvar i denna fråga och ser till att alla piloter behandlas lika i denna företagsfusion.

Den allmänpolitiska debatten var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Övriga frågor

5 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:69 Ombildning av föreningsbanker

1992/93:91 Vissa ekonomiska frågor som gäller inlandsbanan

Skrivelse

1992/93:20 1992 års redogörelse för de statliga företagen

Redogörelse

1992/93:RR1 Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för budgetåret

1991/92

6 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 14 oktober

1992/93:10 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Alf Svensson om biståndet till Vietnam:

Vietnam har sedan flera år målmedvetet genomfört en utveckling från en centraliserad ekonomi mot "reglerad marknadsekonomi".

Vietnam har även antagit en ny konstitution. Den är inte lika revolutionerande, men den ger förutsättningar för demokratisering och politisk pluralism.

Denna kursändring av det ekonomiska systemet och detta embryo till förändringar i det politiska systemet behöver dock internationellt stöd för att bli framgångsrika.

Vietnam är medlem i Världsbanken och Internationella valutafonden, men man får fortfarande inga lån på grund av att Vietnams ansökningar blockeras av USA.

Den amerikanska embargopolitiken utgör förmodligen det största hotet mot den nu påbörjade omorienteringen av landets ekonomiska politik.

Minskat bistånd äventyrar på samma sätt Vietnams möjligheter att genomföra den nya ekonomiska politiken. Det är med förvåning man i Vietnam konstaterat att Sverige nu sänker sitt bistånd i ett för landet avgörande skede.

Biståndsministern har nyligen besökt Vietnam och på plats kunnat bilda sig en uppfattning om den pågående ekonomiska omorienteringen och det behov av internationellt stöd som landet alltjämt har.

Jag vill därför fråga biståndsministern:

Är biståndsministern nu beredd genom fortsatt svenskt bistånd att offensivt stödja Vietnams politiska och ekonomiska omvandling?

1992/93:11 av *Ulla Pettersson* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadssituationen på Gotland:

På Gotland står 14 % av arbetskraften utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Byggarbetslösheten blir enligt Länsarbetsnämndens beräkningar 25–30 % om inget görs. Gotlands kommun tillhör förlorarna i omläggningen av skatteutjämningsystemet och kommer att minska antalet anställda med ca 500 personer.

Mot bakgrund av denna situation vill jag ställa följande frågor.

1. Är regeringen beredd att snabbt och i positiv anda pröva förslaget från Länsarbetsnämnden om att göra Gotland till stödområde?
2. Är regeringen beredd att medverka till en snabb start av uppförandet av en ny högskolebyggnad i Visby?
3. Har regeringen andra planer för att förbättra arbetsmarknadssituationen på Gotland?

den 15 oktober

1992/93:12 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Reidunn Laurén om principen vid tillsättning av tjänster:

Vid tillsättandet av en sekreterarbefattning i en statlig utredning har regeringen vägrat utnämna den mest meriterade bland de sökande, tillika den ende kompetente bland dessa.

Motiveringen har varit att den sökande haft en icke närmare definierad anknytning till viss organisation, nämligen Riksförbundet för sexuellt likabehandling.

Detta väcker den principiella frågan, huruvida de skäl som regeringen angivit för sitt beslut är förenliga med grundlagen och i överensstämmelse med god förvaltningspraxis.

Enligt regeringsformens 11 kap. 9 § andra stycket skall vid tillsättning av statlig tjänst avseende fästas enbart vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Regeringens – något luddiga – skäl synes gå ut på att den påstådda anknytningen till RFSL skulle utgöra jävsgrund eller eljest vara olämplig med hänsyn till RFSL:s intresse av utredningsresultatet och organisationens ställning som sannolik remissinstans.

Mot detta, minst sagt, egendomliga resonemang kan man åtminstone resa fyra invändningar:

1. Tjänsten i fråga är en kanslistjänst. Den är underställd utredningens ordförande och ledamöter. Tjänsteinnehavaren är inte ledamot och deltar alltså inte i beslut. Jäv kan således inte föreligga.
2. Den sökande tillhör inte den krets inom RFSL som vid ett remissförfarande beslutar om remissyttrandets utformning. Han har själv inte uppgett att han är medlem i organisationen. Regeringen har heller inte lett i

bevis att så skulle vara fallet. Regeringen eller annan myndighet har för övrigt inte rätt att efterforska om någon är medlem i en enskild organisation.

3. De enda tänkbara grunderna för regeringens ställningstagande är således a) att den sökande ställt sin sakkunskap till RFSL:s förfogande i några fall,

b) att den sökande är öppet homosexuell.

Ingen av dessa omständigheter utgör emellertid ett konstitutionellt giltigt skäl. Homosexualitet är i sammanhanget lika litet en relevant omständighet som heterosexualitet.

4. Följderna av att tillämpa sådana beslutsgrunder som regeringen har gjort skulle bli att en mängd tjänstemän i statlig verksamhet borde skiljas från sina uppdrag. En utredning om arbetsrätt skulle inte kunna ha en sekreterare som tillhör en facklig organisation. En utredning om kyrkliga förhållanden skulle inte kunna anställa en ateist, en prästvigd eller en medlem i en frikyrkoförsamling. En utredning om ekonomiska föreningar skulle inte kunna anställa en medlem i Konsum. En aldrig så kompetent sekreterare skulle också kunna uteslutas på grundval av att vederbörande har en viss åsikt i de frågor utredningen skall behandla.

Det är uppenbart att regeringen har tillämpat bedömningar som inte har stöd i regeringsformen. Regeringens förfarande har dessutom medfört att utredningen avsevärt försenats.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet Laurén:

1. På vilka grunder skulle kontakter med RFSL sätta en sökandes lämplighet i fråga?
2. Finns det i arbete rörande samlevnadslagstiftning anledning att bedöma en homosexuell tjänst innehavare annorlunda än en heterosexuell?
3. Skulle statsrådet i motsvarande fall ha vägrat en utnämning till kansliet i en arbetsrättslig utredning, om den sökande tillhört LO, TCO eller SACO/SR – om inte – vari består skillnaden?

1992/93:13 av *Sören Lekberg* (s) till utbildningsministern om Lärarhögskolans i Stockholm lokalisering till Södertälje:

Den 26 maj 1992 beslutade riksdagen att Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) skulle lokaliseras till Södertälje.

Från Södertälje kommuns sida har man omedelbart efter beslutet och i total politisk enighet satt i gång ett omfattande arbete för att skapa bästa möjliga förutsättningar för omlokaliseringen av Lärarhögskolan. I samråd med HLS har man också byggt upp en särskild organisation för gemensam planering.

Det har nu gått ett halvår sedan riksdagen fattade sitt beslut, men vad jag erfarit har regeringen ännu inte vidtagit några åtgärder för att verkställa riksdagsbeslutet. Byggnadsstyrelsen har t.ex. inte fått något uppdrag att påbörja projekteringsarbetet med HLS lokalisering till Södertälje.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till utbildningsminister Per Unckel.

När tänker utbildningsministern börja verkställa riksdagens beslut om att lokalisera Högskolan för lärarutbildning i Stockholm till Södertälje, och när kommer Byggnadsstyrelsen få uppdrag att starta projekteringsarbetet?

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

7 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 15 oktober

1992/93:58 av *Leif Carlson* (m) till miljöministern om avveckling av freoner och dess betydelse för vissa läkemedel:

Montrealprotokollet av Förenta nationernas Miljöprogram skall "uppdateras" vid ett möte i Köpenhamn i november. En av de viktiga frågorna är att verka för att freoner snabbt avskaffas, men så att avvecklingen inte går så fort att de människor som för sin hälsas skull fortfarande behöver freoner som komponent i sina mediciner kommer i kläm. Hit hör bl.a. astmatiker och andra kroniskt lungsjuka. Ersättningen av freoner som drivgas i deras livsviktiga sprayer är mycket komplicerad. Lika viktigt som det är att ersättningsmedel kommer fram så snabbt som möjligt, är att det sker med hänsyn till dem som av hälsoskäl inte klarar dåliga ersättningar utan behöver likvärdiga eller bättre. Det kan därför vara skäl att definiera den medicinska användningen som nödvändig att tills ersättning är säkerställd och även acceptera en något längre avvecklingstid inom detta område än inom andra.

Hur avser miljöministern garantera att speciell hänsyn tas till problemen med freoner i läkemedel, så att de lungsjukas medicinadministration kan garanteras kvarstå på samma nivå som i dag?

1992/93:59 av *Per Stenmarck* (m) till statsrådet Bo Könberg om legitimation av naprapater:

För några år sedan gjordes bedömningen, att 200 000 patienter i Sverige söker hjälp hos naprapater vid cirka en miljon tillfällen årligen, huvudsakligen för rygg- och ledbesvär. Siffran är sannolikt inte lägre i dag. Därmed utgör naprapaterna en mycket stor resurs för väldigt många människor.

Därför borde det vara tämligen naturligt med en legitimation för denna yrkesgrupp – dels därför att det skulle innebära ett samhällserkännande, dels därför att naprapaterna utgör en i vårt land välutbildad yrkesgrupp, som fyller en stor och betydelsefull funktion.

När kommer regeringen att förelägga riksdagen förslag om legitimation för naprapater?

1992/93:60 av Göte Jonsson (m) till justitieministern om Invandrarverkets arbetsgrupps förslag om översyn av vissa brott:

En arbetsgrupp inom Invandrarverket har föreslagit att asylsökande som begår brott lättare skall kunna utvisas. Orsaken till förslaget är de rapporter om brott som begås av asylsökande och den reaktion detta fått.

Arbetsgruppens förslag innebär lagändringar på viktiga punkter, som längden på ett utdömt fängelsestraff och åtgärder vid upprepade småbrott, t.ex. snatterier.

Jag ser det som angeläget att dessa förslag snarast blir föremål för proposition och riksdagsbeslut. Den nuvarande ordningen kan inte accepteras. Skötsamma asylsökande får "klä skott" för kriminella handlingar som begås av en minoritet.

Inom vilken tidsram kan vi förvänta oss ett regeringsförslag som ligger i linje med arbetsgruppens förslag?

1992/93:61 av Sten Söderberg (-) till justitieministern om vårdnaden om barn:

Sedan mars 1991 finns i föräldrabalken inskrivet att föräldrar har ett ansvar för att barn har rätt att vårdas av båda sina föräldrar.

Om en av föräldrarna inte tar detta ansvar, varför överförs då inte vården av barnet till den förälder som bättre kan tillgodose barnets behov av en nära kontakt med båda sina föräldrar och andra för barnet viktiga personer?

1992/93:62 av Sten Söderberg (-) till socialministern om barns kontakt med föräldrar:

I Sverige finns i dag ca 250 000 barn som inte har någon eller har dålig kontakt med minst en av sina föräldrar.

Vad har ni gjort och vad tänker ni göra för att åtgärda detta stora problem?

1992/93:63 av Åke Gustavsson (s) till kulturministern om Moderna museet:

Riksdagen beslutade den 10 juni, mot regeringspartiernas vilja, att regeringen omgående skulle ge byggnadsstyrelsen i uppdrag att börja projekteringen av nya Moderna museet. Ännu har detta beslut inte verkställts.

Varför verkställer inte regeringen beslutet att påbörja projekteringen av Moderna museet?

1992/93:64 av Karl-Erik Svarberg (s) till arbetsmarknadsministern om ytterligare medel till Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län:

Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län stoppar i dag alla beredskapsarbeten och andra insatser för arbetslösa. Budgeten är överintecknad. Länsarbetsnämnden vågar därför inte släppa in flera personer i systemet. Det innebär att 3 000 personer som riskerar att bli utförsäkrade och som har rätt till beredskapsarbete blir utanför.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern om regeringen är beredd att vidta omedelbara åtgärder så att Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län kan häva sitt stopp för beslut om beredskapsarbeten och andra insatser för arbetslösa.

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

1992/93:65 av *Marianne Jönsson* (c) till näringsministern om vindkraft:

Regeringen gav förra hösten ett uppdrag till Nutek att tillsammans med Naturvårdsverket och Boverket utarbeta ett heltäckande förslag till vilka förändringar som behövs på skilda områden för att vindkraften skall kunna byggas ut på ett miljömässigt och ekonomiskt riktigt sätt i Sverige.

Vindkraftens vänner väntar nu med stor otålighet på att få besked. Ett 50-tal vindkraftsprojekt ligger nu på is i avvaktan på detta besked. Det brådskar, 1993 hotar att bli ett förlorat år för vindkraften.

Det finns riksdags- och folkomröstningsbeslut på att kärnkraften skall vara avvecklad om 18 år. Nu måste statsmakterna visa en uppriktig vilja att efterleva detta och satsa på ny elproduktion.

Med anledning härav vill jag fråga näringsministern när regeringen kommer att ta de politiska initiativ som erfordras för att ge vindkraften förutsättningar att utvecklas i Sverige.

1992/93:66 av *Karin Starrin* (c) till kulturministern om krispaketen och jämställdheten:

Det är viktigt att regering och riksdag tar ett tydligt initiativ för att lösa de stora ekonomiska problemen som vi har i Sverige. Därför var framtagandet av krispaketen helt nödvändiga. För att få trovärdighet för förslagen måste vi veta att effekterna av paketen slår rättvist.

Min fråga till jämställdhetsministern är:

Pågår det något arbete i departementet med att belysa hur krispaketen slår mot kvinnorna resp. männen?

den 16 oktober

1992/93:67 av *Bertil Danielsson* (m) till näringsministern om vidareutveckling av näringslivet och industrissysselsättningen:

1 000 arbetstillfällen är i fara i Kalmar genom att Volvo Kalmarverken och KVAB hotas av nedläggning. Redan tidigare har industrier och annan verksamhet i Kalmar lagts ned eller flyttats. Förverkligas de nya hoten blir konsekvenserna mycket allvarliga för Kalmar och hela regionen.

Hotet mot sysselsättningen i Kalmar är ingen isolerad företeelse, även om antalet berörda är mycket stort. Under de senaste åren har industrissysselsättningen sjunkit kraftigt i Sverige, vilket på sikt äventyrar vårt lands ställning som utvecklad välfärdsnation.

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att säkra och vidareutveckla näringsliv och industrissysselsättning i Kalmar och i landet i övrigt?

1992/93:68 av *Sten Söderberg* (-) till justitieministern om en antikorrupsionskommission:

Wallenberggruppen har tappat hela sitt övervärde på 10 miljarder. Bankerna synes vara plundrade. Vissa konton hos Salomon Brothers i USA har ökat anmärkningsvärt.

Skandia och Trygg-Hansa synes ha skadat bankerna genom Svenska Kredit och konstruktionen med s.k. kreditförsäkringar.

Jag ber justitieministern läsa balansräkningarna för Svenska Kredit och dess dotterbolag. I moderbolaget finns *6 miljarder* i s.k. fastighetsgarantier. Vad värre är, är att det i dotterbolaget Svensk Protectoring finns *17 miljarder* i s.k. övriga kreditgarantier. Listan kan göras flera sidor lång, men detta får räcka för ögonblicket.

Vilka bevis och skäl skall regeringen behöva för att tillsätta en högt kvalificerad antikorrupsionskommission?

1992/93:69 av *Margareta Viklund* (kds) till justitieministern om en översyn av reglerna om vårdnad:

Regering och riksdag har på olika sätt stärkt barnens rättsliga ställning i Sverige, men mycket behöver fortfarande göras för att skydda barnen. I dag kan man, trots att det finns kunskap om att föräldern utnyttjat ett barn sexuellt, ändå ge honom/henne vårdnaden av barnet.

Tänker justitieministern föreslå en lagändring så att en förälder inte kan tilldömas vårdnaden om han/hon enligt uppgift utsatt sitt barn för incest?

1992/93:70 av *Margareta Viklund* (kds) till statsrådet Alf Svensson om ökad samordning av biståndsprojekt:

Vid en nyligen gjord s.k. utskottsresa till flera länder i Latinamerika kom jag i kontakt med många enskilda organisationer som drev projekt understödda av SIDA. Det förvånade mig att de hade så litet samarbete och samordning med varandra. Det fanns också såvitt jag kan förstå en hel del att göra beträffande samarbetet med de olika ländernas myndigheter och i arbetet med att överlämna skilda projekts fortsättning till de olika staterna.

Finns det några planer på att se över sambandet och få tillstånd en samverkan mellan olika biståndsprojekt som bedrivs av enskilda organisationer och som får bidrag av SIDA?

Vilka planer finns för att öka samband och kontakt mellan olika länders myndigheter och enskilda organisationers biståndsprojekt?

1992/93:71 av *Olle Schmidt* (fp) till kommunikationsministern om utbyggnad av Sturups flygplats:

I tidigare satsningar på infrastrukturen har södra Sverige och Skåne missgynnats, varför det i den kommande fördelningen av medel är av vikt att medlen fördelas på ett rimligt och rättvist sätt över hela landet. Det handlar om bl.a. arbetsmarknadsmedel, medel för byggande av vägar, järnvägar och

tilldelning av utbildningsplatser på skilda nivåer. I krispaket 1 sägs att tidigareläggning av affärsverkens investeringar skall ge 4 000 nya arbeten. Sturups flygplats är av central betydelse för hela Skånes utveckling. Flygplatsen genomgår nu en nödvändig ansiktslyftning. I våras invigdes den första etappen av utbyggnaden av terminalen. Projektarbetena för fortsatt utbyggnad av terminalen och den södra delen av den s.k. plattan för uppställning av fraktflygplan är avklarade. Utbyggnaden av terminalbyggnaden beräknas ta ca 14 månader och totalt sysselsätta drygt 130 personer, kostnad ca 100 miljoner kronor. Arbetena kan komma i gång så gott som omedelbart efter beslut.

Trots vikten av att dessa arbeten av både närings- och sysselsättningspolitiska skäl snarast påbörjas, har inte medel kunnat beviljas till dessa viktiga projekt.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga om kommunikationsministern är beredd medverka till att Sturups flygplats får del av de extra medlen i krispaketet.

1992/93:72 av *Hans Göran Franck* (s) till statsrådet Alf Svensson om Turkiet och de mänskliga rättigheterna:

I anledning av flera rapporter om kränkningar av mänskliga rättigheter i Turkiet, bl.a. omfattande bruk av tortyr och minoritetsförtryck av den kurdiska befolkningen, får jag ställa följande fråga till statsrådet Alf Svensson:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att de mänskliga rättigheterna skall respekteras i Turkiet?

1992/93:73 av *Göthe Knutson* (m) till kommunikationsministern om lagändring som förhindrar taxifusk:

Anmälningar om fusk inom taxibranschen hopar sig hos länsstyrelser och polis. S.k. svartåkare är ett växande problem. Missnöjet är stort bland alla seriösa taxiägare och taxianställda. Man kräver åtgärder.

Ett sätt att stoppa en stor del av taxifusket är att tillåta endast en bil per taxitillstånd. Det skulle hämma systemet med bulvaner. Men det kräver en lagändring.

Är kommunikationsministern beredd att snabbt förelägga riksdagen ett lagförslag som begränsar ett taxitillstånd till en enda bil?

1992/93:74 av *Olle Schmidt* (fp) till civilministern om Lokaldemokratikommitténs arbete:

Enligt uppgifter i Kommunförbundets tidning *Kommun-Aktuellt* inställs allt fler fullmäktigesammanträden i kommunerna. Skälen uppges vara flera, men den vanligaste förklaringen är att ärendena har delegerats till andra beslutsnivåer. Nya organisations- och styrprinciper har införts.

Fullmäktigesammanträdena är de enda möten som är öppna för allmänheten. Här kan man se och höra sina lokala politiker utan mediefilter av olika slag. Samtidigt som fullmäktigesammanträdena blivit färre och ärendefattigare minskar antalet kommunalpolitiker. Enligt Kommunförbundet försvin-

ner 8 500 uppdrag i kommunerna de närmaste åren och 600 nämnder avskaffas. Processen tycks gå mycket snabbt, och risken är påtaglig att den kommunala demokratin håller på att urholkas. Den s.k. Lokaldemokratikommittén har att studera vad som händer med den kommunala demokratin i kommunerna.

Mot bakgrund av dessa uppgifter vill jag fråga civilministern om regeringen är beredd att påskynda Lokaldemokratikommitténs arbete i syfte att snabbt kunna föreslå åtgärder som stärker den lokala demokratin och hindrar en urholkning av nuvarande insyns- och informationsmöjligheter.

1992/93:75 av *Elisabeth Persson* (v) till civilministern om konsumentinformationen:

Konsumentfrågor, kreditregler, konsumenternas förhållande till producenter och distributörer är några exempel på allt viktigare frågor som angår alla.

Välinformerade och kunniga konsumenter är viktiga såväl för en fungerande samhällsekonomi som för den enskildes hushållsekonomi och för att få till stånd miljövänliga produkter och tillverkningsprocesser.

I regeringsförklaringen nämndes konsumentfrågor över huvud taget inte trots att den internationella integrationen i högsta grad påverkar konsumenterna och konsumentlagstiftning.

Behovet av saklig, aktuell och oberoende konsumentinformation ökar starkt. Konsumentverket, lokal konsumentvägledning och orädda och självständiga konsumentprogram i radio och TV borde stärkas. Tyvärr är det tvärtom. Det senaste exemplet på detta är förslaget om att lägga ned konsumentekot i radion.

Avser statsrådet att vidta åtgärder med anledning av den pågående nedrustningen av landets konsumentinformation, vilket bidrar till mindre välinformerade konsumenter och sämre fungerande marknader?

1992/93:76 av *Göthe Knutson* (m) till finansministern om auktoriserade revisorers ansvar:

Inte en enda gång slog revisorerna i landets största förlustbanker larm om riskerna med den väldiga kreditexplosionen. Det visar en genomgång av de revisionsrapporter och promemorior som skickades till Finansinspektionen under åren 1988 och 1989.

Det hävdar Finansinspektionens generaldirektör Anders Sahlén i Dagens Nyheter den 15 oktober. Han "kräver" en radikal förändring av bankrevisorernas sätt att arbeta.

Enligt min mening bör även Finansinspektionens "sätt att arbeta" ifrågasättas. En översyn bör göras av såväl arbetsmetoder som ansvarighet hos Finansinspektionen, samtidigt som auktoriserade revisorers ansvar i såväl banker som andra företag och bolag blir föremål för en granskning. Av allt att döma bör Kommerskollegium, som svarar för auktoriseringen av revisorer, kunna bidra till klarlägganden.

Vill finansministern tillsätta en snabbt arbetande utredning i syfte att bl.a. skapa klara regler för auktoriserade revisorers ansvar?

Prot. 1992/93:8
16 oktober 1992

1992/93:77 av *Kenneth Lantz* (kds) till miljöministern om syrehalten i Öresund:

Under de senaste åren har många miljöarbetare varnat för en allt snabbare försämring av syrehalten i Östersjön, Öresund och Skälderviken. Syrehalten har under hösten sin svagaste period eftersom sommarens tillväxt i havet skall ruttna bort. Flera dykare runt Skånes kuster har i dagarna varit på plats för att tillsammans med SMHI undersöka läget.

Situationen är alarmerande! Syrehalten är alltför låg i dessa vatten. Det hastar med insatser för att stoppa kvävetillförseln och därmed den svarta dy som breder ut sig på botten.

Med vetskap om problemens komplexitet vill jag, detta till trots, fråga miljöministern om man har för avsikt att sätta in några, om än små, åtgärder för att förbättra läget i dessa viktiga vatten. Det är av stor betydelse för torskens fortplantning, näbbgäddans förflyttning och även för vårt välbefinnande som bor och bygger runt Östersjöns vatten.

Åtgärder som främjar syret i Öresund hastar. Grävning med anledning av en eventuell broförbindelse i höst är olämplig!

Ämnar miljöministern vidta åtgärder för att förbättra syrehalten i dessa vatten?

1992/93:78 av *Hugo Bergdahl* (fp) till statsrådet Bo Könberg om legitimation för naprapater:

Frågan om legitimation av naprapater har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen. Riksdagen har uttalat sig för legitimation av naprapater så snart det föreligger ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande.

Avser regeringen ta några initiativ för att naprapaterna skall kunna erhålla legitimation?

1992/93:79 av *Sören Lekberg* (s) till justitieministern om risker för kriminalitet inom taxinäringen:

Enligt utredningen "Vissa negativa effekter av taxis avreglering i Stockholm", som gjorts av berörda myndigheter, fack, företag och branschorganisationer, finns en betydande risk för att kriminella slår under sig all taxiverksamhet i Stockholm.

Det hävdas att många myndigheter är för passiva när det gäller att rensa upp i taxidjungeln.

Jag vill mot denna bakgrund fråga vilka åtgärder justitieministern ämnar vidta för att stävja kriminaliteten inom taxiverksamheten i Stockholm.

1992/93:80 av Åke Gustavsson (s) till kulturministern om en kulturpolitisk utredning:

Riksdagen beslutade i våras att uppdra åt regeringen att tillsätta en kulturpolitisk utredning med bred parlamentarisk sammansättning. Denna utredning har regeringen ännu inte tillsatt.

Varför har det dröjt så länge utan att något beslut i denna fråga tagits?

8 § Kammaren åtskildes kl. 13.14.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 30 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. anf. 47 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Fredagen den 16 oktober

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet och utrikesutskottet	1
2 § Ledigheter	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
4 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 7)	2
<i>Arbetsmarknads- och regionalpolitik</i>	2
Iréne Vestlund (s)	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Barbro Westerholm (fp)	
Karin Starrin (c)	
Förste vice talmannen	
Johan Brohult (nyd)	
Margareta Winberg (s)	
Ines Uusmann (s)	
Christina Linderholm (c)	
Lars Börck (m)	
Gunnar Thollander (s)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
Agne Hansson (c)	
Jan Björkman (s)	
Kenneth Lantz (kds)	
Rune Thorén (c)	
Sten Östlund (s)	
Ingvar Johnsson (s)	
Marianne Andersson (c)	
Jarl Lander (s)	
Inger Lundberg (s)	
Berit Oscarsson (s)	
Birger Andersson (c)	
Bengt-Ola Rytta (s)	
Sigrid Bolkéus (s)	
Sigge Godin (fp)	
Elvy Söderström (s)	
Hans Stenberg (s)	
Olle Lindström (m)	
Ewa Hedkvist Petersen (s)	
Övriga frågor	55
Berndt Ekholm (s)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Kjell Eldensjö (kds)	
John Bouvin (nyd)	

	Harriet Colliander (nyd)	
	Kenneth Attefors (nyd)	
5 §	Bordläggning	66
6 §	Anmälan om interpellationer	
	1992/93:10 av Kristina Svensson (s) om biståndet till Vietnam	66
	1992/93:11 av Ulla Pettersson (s) om arbetsmarknadssituationen på Gotland	67
	1992/93:12 av Margareta Winberg (s) om principen vid tillsättning av tjänster	67
	1992/93:13 av Sören Lekberg (s) om Lärarhögskolans i Stockholm lokalisering till Södertälje	68
7 §	Anmälan om frågor	
	1992/93:58 av Leif Carlson (m) om avveckling av freoner och dess betydelse för vissa läkemedel	69
	1992/93:59 av Per Stenmarck (m) om legitimation av naprapater	69
	1992/93:60 av Göte Jonsson (m) om Invandrarverkets arbetsgrupps förslag om översyn av vissa brott	70
	1992/93:61 av Sten Söderberg (-) om vårdnaden om barn	70
	1992/93:62 av Sten Söderberg (-) om barns kontakt med föräldrar	70
	1992/93:63 av Åke Gustavsson (s) om Moderna museet	70
	1992/93:64 av Karl-Erik Svartberg (s) om ytterligare medel till Länsarbetsnämnden i Göteborgs och Bohus län	70
	1992/93:65 av Marianne Jönsson (c) om vindkraft	71
	1992/93:66 av Karin Starrin (c) om krispaketen och jämställdheten	71
	1992/93:67 av Bertil Danielsson (m) om vidareutveckling av näringslivet och industrisysselsättningen	71
	1992/93:68 av Sten Söderberg (-) om en antikorrptionskommission	72
	1992/93:69 av Margareta Viklund (kds) om en översyn av reglerna om vårdnad	72
	1992/93:70 av Margareta Viklund (kds) om ökad samordning av biståndsprojekt	72
	1992/93:71 av Olle Schmidt (fp) om utbyggnad av Sturups flygplats	72
	1992/93:72 av Hans Göran Franck (s) om Turkiet och de mänskliga rättigheterna	73
	1992/93:73 av Göthe Knutson (m) om lagändring som förhindrar taxifusk	73
	1992/93:74 av Olle Schmidt (fp) om Lokaldemokratikommitténs arbete	73
	1992/93:75 av Elisabeth Persson (v) om konsumentinformation	74
	1992/93:76 av Göthe Knutson (m) om auktoriserade revisorers ansvar	74

1992/93:77 av Kenneth Lantz (kds) om syrehalten i Öresund	75	Prot. 1992/93:8
1992/93:78 av Hugo Bergdahl (fp) om legitimation för naprapa- ter	75	16 oktober 1992
1992/93:79 av Sören Lekberg (s) om risker för kriminalitet inom taxinäringen	75	
1992/93:80 av Åke Gustavsson (s) om en kulturpolitisk utred- ning	76	

